

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Jakub Staněk

Kontradiktornost českého trestního řízení

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jiří Mulák, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 1. 5. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 229 613 znaků včetně mezer.

Jakub Staněk

V Praze dne 3. 5. 2023

Obsah

Úvod.....	1
1. Základní vymezení zásady kontradiktornosti.....	4
1.1. Problematika absence jednotné definice.....	5
1.2. Zásada kontradiktornosti v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva.....	7
1.2.1. Kontradiktornost jako součást práva na spravedlivý proces.....	7
1.2.2. Právo vyslychat nebo dát vyslychat svědky proti sobě.....	9
1.3. Reflexe zásady kontradiktornosti v české trestněprávní teorii.....	13
1.4. Kontradiktornost v rozhodovací praxi Ústavního soudu ČR.....	15
1.5. Vztah zásady kontradiktornosti k ostatním trestněprávním zásadám.....	19
1.5.1. Prostředek k hledání pravdy.....	20
1.5.2. Subjektivní právo obviněného.....	23
1.5.3. Organizační prvek soudního procesu.....	25
2. Projevy zásady kontradiktornosti v přípravném řízení.....	29
2.1. Význam a rozsah uplatnění zásady kontradiktornosti v přípravném řízení.....	30
2.2. Právo obviněného nahlížet do spisu.....	34
2.3. Právo obviněného a jeho obhájce účastnit se vyšetřovacích úkonů.....	38
2.4. Použitelnost výpovědí svědků zajištěných v přípravném řízení.....	40
2.5. Rozhodování o vazbě obviněného.....	45
2.5.1. Nahlédnutí do spisu ve vazebním řízení.....	45
2.5.2. Právo obviněného být slyšen ve vazebním řízení.....	47
3. Kontradiktornost řízení před soudem.....	51
3.1. Postavení stran trestního řízení.....	51
3.1.1. Postavení státního zástupce.....	52
3.1.2. Postavení soudu.....	54
3.1.3. Postavení obviněného.....	56
3.2. Vyjádření se ke stanoviskům stran trestního řízení.....	57
3.2.1. K obžalobě.....	58
3.2.2. K provedeným důkazům.....	60
3.2.3. Závěrečné řeči a poslední slovo obviněného.....	62
3.3. Právo vyhledávat, navrhopvat a provádět důkazy.....	63
3.4. Limity zásady kontradiktornosti v řízení před soudem.....	65

3.4.1.	Trestní příkaz.....	65
3.4.2.	Prohlášení viny.....	68
4.	Budoucnost zásady kontradiktornosti v trestním procesu.....	71
4.1.	Zakotvení zásady kontradiktornosti.....	72
4.1.1.	Výslovné uvedení základních zásad trestního řízení.....	72
4.1.2.	Definice zásady kontradiktornosti.....	73
4.2.	Koncepce budoucího kontradiktorního řízení.....	76
	Závěr.....	80
	Seznam použitých zkratk.....	85
	Seznam použitých zdrojů.....	86
	Abstrakt.....	96
	Klíčová slova:.....	97
	Abstract.....	98
	Key words:.....	99

Úvod

V laických představách je trestní řízení a postavení obviněného v něm občas vnímáno tak, že obviněný sice může vědět, že jej policejní orgány stíhají a že ve věci byla proti němu podána obžaloba, neměl by ale tušit na základě jakých závěrů a jakých důkazů, neboť by této znalosti mohl zneužít k maření vyšetřování. Jakákoli vyjádření obviněného jsou přitom spíše na škodu, jelikož orgány činné v trestním řízení samy nejlépe vědí, zda je obviněný vinen či nikoli, a obviněný tak svým postupem toliko obstruuje při výkonu spravedlnosti. Toto až kafkovské vnímání role obviněného známé z dob ryze inkvizičního procesu, kdy jediná osoba byla vyšetřovatelem, soudcem i katem, bylo naštěstí v právní praxi již před delší dobou opuštěno. V moderním trestním procesu demokratického právního státu respektujícím především zásadu zákonnosti, ochranu základních lidských práv i presumpci nevinoty není obviněný pouhým objektem trestního řízení pasivně snášejícím jakékoli postupy či závěry orgánů činných v trestním řízení, nýbrž je procesním subjektem nadaný širokým právem na obhajobu, jež orgány činné v trestním řízení musí respektovat. Přeje-li si to obviněný, paleta dílčích oprávnění práva na obhajobu mu umožňuje v trestní řízení aktivně vystupovat, a to s cílem ovlivnit průběh řízení i konečný úsudek soudu o jeho vině a případném trestu.

Právě k tomuto účelu směřuje zásada kontradiktornosti, která ve své nejobecnější podobě předpokládá rozdělení procesních rolí mezi obžalobu (státního zástupce) a obhajobu (obviněného), jež svým aktivním vyjadřováním usilují o naklonění pověstného jazýčku na misce vah soudu ve svůj prospěch. Aby ovšem každá ze stran trestního řízení mohla soudu prezentovat svou verzi pravdy a zpochybnit pravdu druhé strany, musí být důkladně obeznámena se všemi skutečnostmi významnými pro rozhodnutí soudu. V opačném případě totiž neinformované vyjádření strany trestního řízení nemůže mít skutečný dopad na posouzení věci soudem. Ten ostatně při projednání věci usiluje o objasnění skutku, k němuž došlo v minulosti, což je bez součinnosti stran značně ztíženo, jelikož právě ony disponují mnohými informacemi nedostupnými soudu a poskytují mu další úhel pohledu, proti němuž může testovat vlastní skutkové i právní závěry. Kontradiktornost tak na jedné straně poskytuje stranám trestního řízení příležitost vést spolu polemiku a úžeji obviněnému právo být vyslyšen, na druhé straně přispívá ke kvalitnějšímu objasnění věci soudem, a tím i spravedlivějšímu a přesvědčivějšímu rozhodnutí.

Zásadu kontradiktornosti jsem si za téma své diplomové práce vybral z důvodu, že právo vyjádřit své stanovisko stojí v samém srdci trestního procesu. Jakákoli úprava podmínek jeho uplatnění či omezení, jakož i jeho samotné uplatnění stranami trestního řízení, proto mají

podstatný vliv na právo obviněného na obhajobu i na rozsah objasňovaných skutečností a jejich právního posouzení soudem. Tím je díky kontradiktornosti v každé jednotlivé věci vytesána unikátní podoba daného trestního řízení. Druhým důvodem je, že již od změny politického systému v devadesátých letech minulého století se v odborných kruzích znovu a znovu hovoří o posilování kontradiktorních prvků trestního řízení jako jednoho z hlavních cílů transformace trestního procesu a jeho zařazení mezi právní úpravy trestního řízení moderních demokratických států. Zajímalo mne proto, nakolik bylo tohoto deklarovaného cíle dosud dosaženo a v jakých oblastech stále existuje prostor pro posílení kontradiktornosti. Aktuálnost tohoto tématu přitom spatřuji jednak v přijetí novely trestního řádu č. 333/2020 Sb. reflektující kritiku nedostatku kontradiktornosti na počátku hlavního líčení jednak v tom, že kontradiktornost se objevuje v recentní judikatuře Evropského soudu pro lidská práva stran tzv. konfrontačního práva obviněného i ve skutečnosti, že kontradiktornost je hojně diskutována v rámci rekonstrukčních úvah o podobě nového trestního řádu.

Z hlediska obecné struktury této práce hodlám postupovat od obecného vymezení kontradiktornosti ke konkrétním právním institutům jednotlivých fází trestního řízení, s tím, že vždy bude představen daný institut a zkoumán jeho vztah k zásadě kontradiktornosti a jejímu naplnění. Právní úprava trestního řízení přitom bude analyzována jak z pohledu *de lege lata*, tak zejména v případech nedostatečného zachování zásady kontradiktornosti *de lege ferenda*. Jelikož k definování kontradiktornosti a jejímu jednoznačnému zařazení mezi právo na spravedlivý proces nemalou měrou přispěl Evropský soud pro lidská práva, prolíná se prací rovněž analýza závěrů jeho judikatury a tyto závěry jsou následně porovnávány s rozhodovací praxí Ústavního soudu i účinnou právní úpravou.

V naznačených mantinelech první část diplomové práce (pominu-li tento úvod) bude obsahovat základní analýzu a vymezení jednotlivých funkcí zásady kontradiktornosti, její vnímání v rozhodovací praxi Evropského soudu pro lidská práva, Ústavního soudu i české trestněprávní teorie s důrazem kladeným na problematiku nejednoznačného vymezení předmětné zásady i jejího vztahu k jednotlivým modelům trestního procesu. Na závěr kapitoly pak bude zásada kontradiktornosti dle jejích jednotlivých funkcí zasazena do kontextu některých základních zásad trestního řízení a bude analyzováno jejich vzájemné působení a vliv na celkovou koncepci trestního řízení.

V druhé části práce bude zásada kontradiktornosti zkoumána optikou jejího působení v přípravném řízení jako první fázi trestního řízení. Bude kladen důraz především na možnost

obviněného seznámit se s veškerými stanovisky a důkazy při nahlížení do spisu a korespondující pravomoc policejního orgánu takové nahlédnutí odeprít, kontradiktornost rozhodování o vazbě jako význačného zásahu do základních práv obviněného, právo obviněného a jeho obhájce účastnit se vyšetřovacích úkonů, jakož i na problematiku použitelnosti důkazů provedených v přípravném řízení v řízení před soudem a zachování požadavku jejich kontradiktorního provedení.

Třetí část si klade za cíl rozebrat zásadu kontradiktornosti v řízení před soudem jako fázi trestního řízení navazující na přípravné řízení. V této části se budu zabývat rozdělením rolí stran trestního řízení a soudu v řízení před soudem, na což bude navazovat zhodnocení deklarovaného nejširšího uplatnění kontradiktornosti spočívajícího v příležitosti obviněného vyjádřit se k podané obžalobě, jednotlivým důkazům i právo stran trestního řízení na závěrečnou řeč. Závěrem této části bude vykreslení kolize zásady kontradiktornosti se zásadou rychlosti na vybraných institutech trestního příkazu a prohlášení viny obviněného.

Poslední část práce se bude věnovat pozici zásady kontradiktornosti v budoucí právní úpravě trestního řízení, a to v rovině posouzení úvah prezentovaných rekonstrukční komisí dle jejich publikovaných dokumentů k novému trestnímu řádu. Těžištěm této kapitoly bude jednak problematika vyjádření základních zásad trestního řádu v novém trestním řádu jednak podrobné rozebrání navrhovaných definic zásady kontradiktornosti a obecnější otázka vlivu zásady kontradiktornosti na celkovou koncepci trestního řízení.

Závěrem a současně cílem této práce by tedy mělo být primárně zodpovězení otázky, „*co je zásada kontradiktornosti a jaké jsou její projevy a limity v jednotlivých fázích českého trestního řízení?*“, na což sekundárně navazuje vypořádání se s otázkami „*Jak zájem zákonodárce na urychlení trestního řízení dopadá na zásadu kontradiktornosti a jsou tyto dva zájmy slučitelné?*“ a „*Jaký osud čeká zásadu kontradiktornosti v návrhu nového trestního řádu?*“. V rámci jednotlivých podkapitol se zároveň ve vztahu ke konkrétním institutům trestního práva procesního opakovaně vyskytuje otázka souladnosti účinné právní úpravy s rozhodovací praxí Evropského soudu pro lidská práva a jejich reflexe judikaturou Ústavního soudu.

1. Základní vymezení zásady kontradiktornosti

Před bližší analýzou zásady kontradiktornosti je nejdříve třeba odlišit podobné výrazy kontradiktornost a kontradikce. Oba zřejmě pochází z latinského spojení „*contra-dicere*“ čili „mluvit proti“, přesto každý z nich skýtá odlišný význam a je používán v jiném společenském kontextu.¹ Zatímco kontradikce v běžné řeči označuje „protimluv“ či „rozpor“ a je pojmem formální logiky označujícím dvojici takových výroků, že z pravdivosti výroku A plyne nepravdivost výroku B a z pravdivosti výroku B vyplývá nepravdivost výroku A (např. „člověk je smrtelný“ a „člověk je nesmrtelný“)². Kontradiktornost je pojmem užívaným výlučně v právním prostředí, jehož obecným významem je konfrontace různých názorů či tvrzení nebo také způsob odhalování sporných skutečností formou polemiky³. Je-li proto v trestním řízení na návrh státního zástupce proveden výslech svědka, který si ve své výpovědi protiřečí, dopouští se kontradikce. Avšak teprve ve chvíli, kdy obhájce obviněného namítne, že pro tuto kontradikci je výpověď svědka zcela nevěrohodná a státní zástupce dostane možnost se k této námitce vyjádřit, vyplouvá na povrch kontradiktornost takového řízení.

Druhým základním poznatkem lemující celou tuto práci je, že zásada kontradiktornosti přísluší k právním zásadám. Ty Gerloch oproti právním normám vymezuje tak, že jde o obecná východiska, jimiž se řídí právní normy a na nichž stojí právní systém jako celek i jeho jednotlivá odvětví. Jelikož právní zásady ztělesňují určité hodnoty, nezřídka se stává, že jsou navzájem neslučitelné či přímo kontradiktorní (*sic!*).⁴ Zásada kontradiktornosti tedy ve své nejobecnější podobě pojednává o polemice různých stanovisek či názorů jako způsobu vedení soudního řízení, s tím, že tento požadavek by měl být reflektován v jednotlivých ustanoveních právního řádu. Některé další zásady jsou však pro své jiné hodnotové zakotvení se zásadou kontradiktornosti v rozporu, nezřídka je proto význam této zásady oslaben či potlačen na úkor zásad ostatních či jiných zájmů významných pro trestní řízení.

---

¹ PELC, Vladimír. Kontradiktornost - realita nebo chiméra českého trestního procesu? In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 46-56. ISBN 978-80-7502-444-2. s. 46.

² WikiSofia, *Výroková logika*, [online], Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta ©2013-2017 [cit. 28.2.2023]. Dostupné online z:

https://wikisofia.cz/wiki/Popi%C5%A1te_definici_pojmu_tautologie,_kontradikce_a_uve%C4%8Fte,_jak_je_mo%C5%BE%C3%A9_ov%C4%9B%C5%99it,_zda_n%C4%9Bjak%C3%BD_v%C3%BDrok_je_tautologie.

³ PELC, Vladimír, op. cit. sub. 1. s. 47.

⁴ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 8. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 9788073808389. s. 37.

1.1. Problematika absence jednotné definice

Při snaze o bližší vymezení zásady kontradiktornosti přetrvávají značné nejasnosti ohledně jejího obsahu i rozsahu využití. To je jednak zapříčiněno skutečností, že v českém právním řádu neexistuje její legální definice a dále tím, že jednotliví právní teoretici připisují předmětné zásadě různé funkce. Ty se částečně vzájemně překrývají či doplňují, z části však vymezují zásadu kontradiktornosti odlišně, a to podle toho, k jakému účelu má sloužit.

Prvním funkční pojetí zásady vychází z toho, že pluralita názorů či tvrzení a polemika o nich je obecným předpokladem vedení soudního řízení jako sporu dvou stran rozhodovaného třetím – nezávislým a nestranným soudem. Jelikož cílem soudního řízení je právě vyřešení předneseného sporu, představuje zásada kontradiktornosti součást samotné podstaty soudních řízení, bez níž by nebylo vůbec možné hovořit o soudním procesu⁵. Tímto prizmatem je zásada kontradiktornosti považována za organizační pravidlo formující soudní řízení a vymezující postavení jednotlivých procesních stran jakož i vztah mezi nimi a soudem.

Druhé pojetí považuje zásadu kontradiktornosti za nejefektivnější prostředek k nalézání pravdy, jenž navíc na soud nepřímě klade požadavek stran určité kvality odůvodnění soudního rozhodování. Při posouzení věci totiž soud není omezen na vlastní jednostranné vnímání předmětu sporu, nýbrž si tvoří svůj úsudek skrze konfrontaci důkazů a tvrzení jednotlivých procesních stran. Účastníci řízení tak nejsou pasivními přihlížejícími probíhajícího řízení, nýbrž v řízení aktivně vystupují, aby přednesem vlastního stanoviska i reakcí na stanovisko protistrany přispěli k objasnění skutkového stavu a ovlivnili posouzení věci soudem.⁶ Konečné rozhodnutí soudu díky tomu skýtá vyšší míru legitimacy a přesvědčivosti, neboť soud při svých úvahách musí konfrontovat jednotlivá tvrzení účastníků řízení a v odůvodnění rozhodnutí racionálně a logicky nerozporně vyložit, proč se přiklonil k některému ze stanovisek procesních stran.

Třetí pojetí zásady kontradiktornosti vyplývá z jejích historických kořenů sahajících k antické zásadě *audiatur et altera pars* tedy „budiž slyšena i druhá strana“, když stejně jako její starověký protějšek předpokládá, že k dosažení spravedlivého rozhodnutí věci je třeba, aby každé ze stran sporu byl poskytnut prostor pro vyjádření svého stanoviska⁷. Emmanuele Jouannet

⁵ REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002. ISBN: 80-86199-57-6. s. 147 a násl.

⁶ MULÁK, Jiří. Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe. *Bulletin advokacie* [online]. Praha: Česká advokátní komora, 20. 3. 2019, [cit. 2023-02-27]. Dostupné online z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zasada-kontradiktornosti-v-trestnim-rizeni-evropske-souvislosti-a-ceska-reflexe>.

⁷ OLEJ, Jozef, KOLCUNOVÁ, Marta, KOLCUN, Jozef. *Kontradiktórnosť v trestnom konaní*. Bratislava: C. H. Beck, 2014, xiii. ISBN 978-80-89603-21-3. s. 42.

k tomu podotýká: „*Jak však uvedl evropský soudce, zdá se, že tato zásada, považovaná za základní prvek spravedlivého procesu, je především integrována do práv na obhajobu.*“⁸ Zásada kontradiktornosti není v rámci tohoto přístupu považována za nezbytný prvek struktury soudního procesu ani prostředek k hledání pravdy, ale za subjektivní právo účastníků řízení poskytující jim možnost ovlivnit svým stanoviskem konečné rozhodnutí soudu a tomu odpovídající povinnost soudu poskytnout účastníkům řízení prostor pro jejich vyjádření.⁹ K subjektivizaci původně objektivního požadavku na soudní proces a kvalitu rozhodování se přiklání ustálená rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva (dále též jen „**ESLP**“), vykládající zásadu kontradiktornosti jako integrální součást práva na spravedlivý proces garantovaného v čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (dále též jen „**Úmluva**“) a aplikující ji v úzké souvislosti se zásadou rovnosti zbraní (angl. „*equality of arms*“) a minimálními právy obviněných dle čl. 6 odst. 3 Úmluvy.¹⁰

Z výše uvedeného vyplývá, že zásadu kontradiktornosti lze na základě odlišného vnímání jejích jednotlivých funkcí vymezit jako 1) pravidlo organizující soudní proces a postavení jeho účastníků, 2) prostředek k nalezení pravdy či 3) subjektivní právo účastníků řízení seznámit se s důkazy a stanovisky ostatních účastníků řízení (a soudu) a vyjádřit se k nim (právo na obhajobu)¹¹. Všechny tyto funkce jsou více či méně reflektovány v judikatuře ESLP i rozhodnutích českých soudů, jakož i v právní úpravě trestního řízení, při jejíž novelizaci se po dobu posledních nejméně dvaceti let opakovaně hovoří o snaze o posilování prvků kontradiktornosti v trestního řízení¹². Cílem následujících kapitol proto bude jednak analyzovat, jaký postoj k zásadě kontradiktornosti zaujímá rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva, a dále zasadit zásadu kontradiktornosti do kontextu s ostatními zásadami ovládajícími české trestní řízení a analyzovat, jak se k ní staví rozhodovací praxe českých soudů i česká trestněprávní teorie.

---

⁸ JOUANNET, Emmanuelle. *Le principe du contradictoire devant les juridictions internationales*. In: FABRI, Helène, SOREL, Jean-Marc. *Le principe du contradictoire devant les juridictions internationales*. Paris: Éditions A. Pedone, 2004. ISBN 978-2-233-00450-5. s. 187-188.

⁹ OLEJ, Josef, op. cit. sub. 7. s. 32.

¹⁰ REPÍK, Bohumil. op. cit. sub. 5. s. 144.

¹¹ JOUANNET, Emmanuelle, op. cit. sub. 8. s. 178.

¹² MULÁK, Jiří, op. cit. sub. 6. s. 4.

1.2. Zásada kontradiktornosti v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva

1.2.1. Kontradiktornost jako součást práva na spravedlivý proces

Zásada kontradiktornosti není výslovně vypočtena v článku 6 Úmluvy zakotvující právo na spravedlivý proces. Evropský soud pro lidská práva nicméně teleologickým výkladem daného ustanovení dovedl, že nedílnou součástí práva na spravedlivý proces jsou i práva výslovně neuvedená v daném článku, zejména právo na přístup k soudu, právo na přítomnost obviněného na jednání, právo na řádné odůvodnění rozhodnutí i jmenovaná zásada kontradiktornosti řízení (angl. „right to adversarial proceedings“).¹³ Ve své rozhodovací praxi soud definoval zásadu kontradiktornosti následovně: „Právo na kontradiktorní řízení v trestní věci znamená, že obžaloba i obhajoba musí mít možnost seznámit se s vyjádřeními a důkazy předloženými druhou stranou a vyjádřit se k nim.“¹⁴

Z této definice lze dovodit dva prvky zásady kontradiktornosti, a to jednak samotnou možnost seznámit se s vyjádřeními a důkazy předloženými druhou stranou (i soudem či nezávislou třetí osobou¹⁵) a jednak právo vyjádřit se k nim s cílem ovlivnit rozhodnutí soudu. Z téhož je patrné, že zásada kontradiktornosti je úzce spjata se zásadou rovnosti zbraní vyžadující, aby každé procesní straně byla poskytnuta možnost přednést svou věc za takových podmínek, aby jedna z procesních stran nebyla v podstatné nevýhodě oproti druhé procesní straně.¹⁶ Není přitom zcela jednoznačné, do jaké míry jsou oba principy na sobě nezávislé.¹⁷ Je-li totiž porušeno právo obviněného na kontradiktorní proces tím, že neměl možnost seznámit se s nějakým vyjádřením či důkazem, zpravidla dochází i k porušení rovnosti zbraní oproti straně státního zástupce (obžaloby). Nejméně v situaci, kdy soud neseznámí ani jednu z procesních stran s důkazem či stanoviskem, co si sám obstaral, je však zřejmé, že dochází k porušení zásady kontradiktornosti, bez toho, aby nutně byla porušena i rovnost zbraní. Naopak mohou-li obě strany nahlédnout do spisu, s tím, že obviněný k tomu potřebuje souhlas policejního orgánu, zdá se, že přes porušení rovnosti zbraní je zásada kontradiktornosti formálně zachována.

¹³ MRČELA, Marin. Adversarial principle, the equality of arms and confrontational right - European court of human rights recent jurisprudence. *EU and Comparative Law Issues and Challenges Series (ECLIC)*. [online]. vol. 1 (2017), s. 15-31 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://doi.org/10.25234/eclit/6519>. s. 15.

¹⁴ Rozsudek ESLP ze dne 28. 8. 1991, stížnost č. 11170/84; 12876/87; 13468/87, Brandstetter v. Rakousko, § 67. Rozsudek ESLP ze dne 18. 3. 1997, stížnost č. 21497/93, Mantovanelli v. Francie, § 33, a další judikatura tam uvedená.

¹⁵ Rozsudek ESLP ze dne 20. 2. 1996, stížnost č. 15764/89, Lobo Machando v. Portugalsko, § 31. či rozsudek ESLP ze 3. 3. 2000, stížnost č. 35376/97, Krčmář a ostatní v. Česká republika, § 41.

¹⁶ Rozsudek ESLP ze dne 12. 5. 2005, stížnost č. 46221/99, Öcalan proti Turecku, § 140.

¹⁷ MULÁK, Jiří, op. cit. sub. 6. s. 5.

ESLP v každém případě dovedl, že možnost seznámit se a vyjádřit se ke stanovisku či důkazu protistrany musí být skutečná a efektivní, a to bez ohledu na to, zda je takové stanovisko způsobilé ovlivnit rozhodnutí soudu. Je přitom na účastníku řízení, aby posoudil, zda předložené vyjádření protistrany vyžaduje jeho komentář.¹⁸ Kmec v této souvislosti podotýká, že Evropský soud pro lidská práva nezohledněním obsahu nepředložených stanovisek či vyjádření a jejich vlivu na rozhodnutí soudu zaujal značně formalistický přístup, který nereflektuje reálný stav řízení a který při své mechanické aplikaci kolikrát vedl k poněkud absurdním závěrům o porušení kontradiktornosti řízení.¹⁹ Takto například Evropský soud pro lidská práva konstatoval porušení práva na spravedlivý proces, v případě účastníků řízení, jímž nebyla předložena poznámka soudce soudu prvního stupně, v níž nadřízenému soudu sděloval, že na svém rozhodnutí zcela trvá, neboť údajně i takové vyjádření (a reakce na něj) mohlo ovlivnit konečné rozhodnutí nadřízeného soudu.²⁰ Spíše výjimečně pak soud od výše uvedeného rigidního postoje ustupuje a při posouzení porušení kontradiktornosti bere v potaz obsah neposkytnutého vyjádření a možnost účastníka řízení svou reakcí na takové vyjádření ovlivnit konečné rozhodnutí soudu, resp. posuzuje, zda neposkytnutím vyjádření byla omezeno právo stěžovatele na účinnou obhajobu.²¹

Předestřený dvojí přístup je však pro svou vzájemnou neslučitelnost značně problematický. Tvrdí-li totiž soud na jedné straně, že obsah předkládaného vyjádření je bez významu a rozhodnutí na něj reagovat spočívá na účastníku řízení, nelze na druhou stranu s úspěchem nárokovat, že k porušení zásady kontradiktornosti (práva na spravedlivý proces) nedochází v případě, že takové vyjádření nemohlo mít vliv na konečné rozhodnutí soudu. Kmec proto navrhuje, že by soud měl přehledněji vymezit, za jakých podmínek lze opustit nastíněný formalistický přístup ve prospěch materiální výjimky zohledňující obsah a význam vyjádření (ne)poskytnutého účastníku řízení.²² S tímto názorem plně souhlasím, neboť v obecné rovině mám za to, že soudy by neměly za účastníky řízení posuzovat význam vyjádření protistrany a nutnost na něj reagovat. Na druhou stranu účelem kontradiktornosti jistě není „donekonečna“

---

¹⁸ Rozsudek ESLP ze dne 18. 2. 1997, stížnost č. 18990/91, Nideröst v. Švýcarsko, § 27 a násl., a dále rozsudek ESLP ze dne 10. 6. 2021, stížnost č. 2833/13, Bajić proti Severní Makedonii, § 59.

¹⁹ KMEC, Jiří. Kapitola XVI [Právo na spravedlivý proces (čl. 6 EÚLP)]. In: KMEC, Jiří, KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan, BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech*. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN: 978-80-7400-365-3. s. 743.

²⁰ Rozsudek ESLP ze dne 21. 6. 2007, stížnost č. 7623/04, Antunes a Pires proti Portugalsko, § 33-36.

²¹ Rozsudek ESLP ze dne 15. 2. 2007, stížnost č. 43432/02, Verdú Verdú proti Španělsku, § 27, a dále např. rozsudek ESLP ze dne 4. 10. 2011, stížnost č. 35090/07, Ringier Axel Springer proti Slovenské republice, § 90.

²² KMEC, Jiří, Op. cit. sub. 19. s. 747.

poskytovat účastníkům řízení možnost vyjádřit se ke stanoviskům či důkazům, přestože zjevně nemůžou mít vliv na výsledek probíhajícího řízení.

Zásada kontradiktornosti je tedy ESLP vykládána jako právo procesních stran seznámit se s veškerými stanovisky a důkazy a právo vyjádřit se k nim. Formalistický výklad soudu nezohledňující obsah a význam vyjádření či důkaz předložených stranám k nahlédnutí přitom obviněným osobám poskytuje vysokou míru ochrany. Spíše výjimečně z poněkud nejednotné judikatury soudu vyplývají indicie, že ani tato zásada nenabývá absolutní povahy, nýbrž za určitých okolností může ustoupit do pozadí zejména zásadě hospodárnosti a rychlosti trestního řízení. Je tomu tak především v situacích, kdy stanoviska či důkazy předkládané protistranou či obstarané soudem zjevně nemůžou mít vliv na konečné rozhodnutí ve věci, a proto ani případná reakce jednotlivých účastníků řízení nemůže ovlivnit výsledek řízení.

1.2.2. Právo vyslychat nebo dát vyslychat svědky proti sobě

Vedle posouzení porušení zásady kontradiktornosti jako součásti práva na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy ESLP zpravidla přistupuje k přezkumu dodržení kontradiktornosti řízení v souvislosti s minimálními právy obviněného ukotvenými v čl. 6 odst. 3 Úmluvy.²³ Tato práva totiž představují pouze jednotlivé aspekty práva na spravedlivý proces a nejsou cíle samy o sobě, nýbrž mají přispívat ke spravedlivosti řízení jako celku.²⁴ Mezi minimální práva obviněného se mimo jiné řadí i tzv. konfrontační právo: „*vyslychat nebo dát vyslychat svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslechu svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě.*“²⁵, jež zahrnuje kontradiktornost v tom smyslu, že obviněnému musí být poskytnuta možnost rozporovat výpověď vyslychaného svědka a klást svědkovi vlastní otázky.²⁶ Z textu článku 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy rovněž vyplývá úzká provázanost tohoto práva se zásadou rovnosti zbraní.²⁷ Vzpomeneme-li na různé funkce zásady kontradiktornosti, kromě práva na obhajobu zde hraje roli i pojetí kontradiktornosti jako prostředku k nalezení pravdy, neboť kritické zhodnocení výpovědi obviněným (obhájcem) poskytuje soudu další podklad pro posouzení skutkového stavu.

²³ MRČELA, Marin, op. cit. sub. 13. s. 15.

²⁴ Rozsudek ESLP ze dne 13. 9. 2016, stížnosti č. 50541/08, č. 50571/08, č. 50573/08 a č. 40351/09, Ibrahim a další proti Spojenému království, § 251.

²⁵ Článek 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy.

²⁶ MULÁK, Jiří, op. cit. sub. 6. s. 10.

²⁷ Tamtéž.

Ke konfrontačnímu právu je dále třeba upozornit, že navzdory textaci výše uvedeného ustanovení Úmluvy hovořícím o „svědcích“, ESLP toto ustanovení vykládá tak, že se vztahuje na veškeré důkazy, které přispěly k odsouzení obviněného, bez ohledu na jejich formu či způsob získání (listinné důkazy, výslech znalce či spoluobviněného atp.).²⁸ Soud nicméně porušení práva na spravedlivý proces zásadně konstatuje v případě důkazů, které buď výlučně či alespoň podstatným způsobem přispěly ke shledání viny obviněného.²⁹ Toto omezení je zcela logické, neboť právě neprovedení klíčového důkazu o údajné vině obviněného kontradiktorním způsobem zakládá největší pochybnosti o dodržení práva obviněného na spravedlivý proces. Možnost konfrontovat takový důkaz přitom musí být obviněnému (či alespoň jeho obhájci) poskytnuta nejméně jednou v průběhu trestního řízení³⁰, ideálně v řízení před soudem, neboť právě tam se zásada kontradiktornosti uplatňuje v největší šíři a v kombinaci se zásadami ústnosti, veřejnosti a bezprostřednosti. Obstarání důkazu orgány činným v trestním řízení v předsoudní fázi trestního řízení přesto samo o sobě není v rozporu s předmětným právem obviněného do té doby, dokud má obviněný možnost výpověď svědka i v této fázi řízení konfrontovat.³¹ Ani čtení protokolů o výpovědi svědka na hlavním líčení není porušením předmětného práva, ale pouze za podmínky, že soud využil veškerých zákonných prostředků k zajištění přítomnosti takového svědka na hlavním líčení a v odsuzujícím rozsudku řádně odůvodnil, proč nebylo možné svědka vyslechnout.³² Obdobně platí, že vyžadují-li to důležité zájmy svědků a nemají-li orgány činné v trestním řízení jinou možnost, mohou přistoupit k výslechu anonymních či zvlášť zranitelných svědků bez osobní přítomnosti obviněného či jeho obhájce.³³ Musí ovšem dbát o to, aby obviněnému byla poskytnuta možnost klást takovému svědkovi otázky, a to například za pomoci technických prostředků přenášejících obraz či zvuk.³⁴ Jelikož obviněný je v důsledku anonymizace svědka částečně zbaven možnosti namítat jeho nevěrohodnost, měly by orgány činné v trestním řízení řádně zkoumat důvodnost takového postupu a takto provedené výslechy hodnotit s nejvyšší opatrností. I zde platí, že výslechy anonymních či zvlášť zranitelných svědků

---

²⁸ Rozsudek ESLP ze dne 19. 2. 1991, stížnost č. 11339/85, Isgró proti Itálii, § 33, a dále např. rozsudek ESLP ze dne 9. 11. 2006, stížnosti č. 18885/04 a č. 21166/04, Kaste a Mathisen proti Norsku, § 53.

²⁹ Rozsudek ESLP ze dne 15. 12. 2011, stížnosti č. 26766/05 a č. 22228/06, Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, § 119, § 128.

³⁰ MRČELA, Marin, op. cit. sub. 13. s. 21.

³¹ Rozsudek ESLP ze dne 19. 2. 1991, stížnost č. 11339/85, Isgró proti Itálii, § 34.

³² Rozsudek ESLP ze dne 26. 7. 2005, stížnosti č. 39481/98 a č. 40227/98, Mild a Virtanen proti Finsku, § 44-48.

³³ Rozsudek ESLP ze dne 26. 3. 1996, stížnost č. 20524/92, Doorson proti Nizozemsku, § 70.

³⁴ Judikatura ESLP hovoří o potřebě existence procesních záruk vyvažujících handicap obhajoby (srov. rozsudek ESLP ze dne 20. 11. 1989, stížnost č. 11454/84, Kostovski proti Nizozemsku, § 43).

neprovedené kontradiktorním způsobem nemůžou být výlučným či podstatným podkladem pro odsouzení obviněného.³⁵

Na základě výše uvedených závěrů ESLP v případech svědků, kteří vypovídali v předsoudní fázi řízení, avšak později nebyli z různých důvodů přítomni (vyslechnuti) na hlavním líčení, zkonstruoval test k ověření zachování práva na spravedlivý proces sestávající se z následujících kroků³⁶:

- 1) existuje zde závažný důvod pro nepřítomnost svědka, jehož výslech byl navržen jako důkaz v řízení před soudem?³⁷
- 2) představuje výpověď takového svědka podstatný či výlučný podklad pro vyslovení viny obviněného?³⁸
- 3) existují zde dostatečná kompenzační opatření, zejména procesní záruky pro vyvážení ztížených podmínek, se kterými se obhajoba potýkala, zajišťující spravedlivost trestního procesu?³⁹

V původní podobě testu měly být jednotlivé jeho kroky posuzovány postupně tak, že ukázalo-li by se, že zde nebyl vážný důvod pro nepřítomnost svědka na hlavním líčení, soud by bez dalšího prohlásil porušení práva na spravedlivý proces. Byla-li by tato podmínka naplněna, soud by postupně zkoumal význam důkazu pro shledání viny obviněného a existenci tzv. kompenzačních opatření. V pozdější judikatuře se však ESLP od tohoto postupu odklonil a stanovil, že absence závažného důvodu pro nepřítomnost svědka v hlavním líčení sama o sobě nemůže vést k závěru o porušení práva na spravedlivý proces, přesto představuje významný faktor, který musí být vzat v potaz.⁴⁰ Soud je povinen nadále postupovat dle kroků ad 2) a ad 3) výše, s tím, že šlo-li o důkaz podstatný či výlučný, tím spíše musí existovat silné procesní záruky kompenzující omezení práva obviněného na obhajobu. Jelikož však tento test slouží k posouzení spravedlivosti řízení jako celku, s přihlédnutím ke specifickým okolnostem případu může být

³⁵ Rozsudek ESLP Doorson proti Nizozemsku. op. cit. sub. 33. § 76.

³⁶ Rozsudek ESLP Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, op. cit. sub. 29. § 152.

³⁷ Závažným důvodem pro nepřítomnost svědka může být strach z ublížení na zdraví či strach o život nebo skutečnost, že svědek v době mezi výslechem v přípravném řízení a jednáním před soudem zemřel (srov. rozsudek ESLP Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, op. cit. sub. 29. § 120 a násl.).

³⁸ Jedná-li se o výlučný či podstatný důkaz o vině obviněného neprovedený kontradiktorním způsobem, zakládá to zásah do práva obviněného na spravedlivý proces, ledaže je splněn krok ad 3) nastíněného testu.

³⁹ Soud zejména přezkoumává, zda zde byly dány procesní záruky stanovící podmínky pro připuštění takového důkazu a umožňující přezkum věrohodnosti daného svědka například prostřednictvím přítomnosti obhájce obviněného na výslechu, provedení výslechu za účasti soudce či pořízení audiovizuálního záznamu výslechu (srov. rozsudek ESLP Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království op. cit. sub. 29, § 147).

⁴⁰ Rozsudek ESLP ze dne 15. 12. 2015, stížnost č. 9154/10, Schatschaschwili proti Německu, §§ 113 a 116. Později potvrzeno rozsudkem ESLP ze dne 29. 3. 2016, stížnost č. 47082/12, Pačić proti Chorvatsku, § 26 a násl.

vhodné provést jednotlivé kroky v jiném pořadí, a to především, je-li některý z kroků značně vypovídající ohledně (ne)spravedlivosti daného trestního řízení.⁴¹ Arslan upozorňuje, že modifikace výše uvedeného testu tím způsobem, že i nesplnění některého z kroků ad 1) až 3) nemusí vést k závěru o porušení práva na spravedlivý proces na jednu stranu poskytuje soudu širší diskreci pro posouzení spravedlivosti řízení jako celku, na druhou stranu však negativně zasahuje do právní jistoty obviněných.⁴² V každém případě však výše nastíněný test i jeho modifikace poskytují obviněným vysokou míru ochrany, neboť trvají na kontradiktorním výsledku svědků obviněným alespoň jednou za řízení a nebude-li toto splněno, musí zde být pro odsouzení obviněného na základě tohoto důkazu silné procesní záruky umožňující ověřit věrohodnost takového svědka i pravdivost jeho výpovědi.

Evropský soud pro lidská práva tedy považuje kontradiktornost za nedílnou součást minimálního práva obviněného vyslýchat svědky a dát vyslýchat svědky proti sobě a práva na spravedlivý proces jako celku. Z nastíněné rozhodovací praxe ESLP je však zřejmé, že nejde o zásadu absolutní, nadřazenou veškerým ostatním zásadám a zájmům významným v trestním řízení. Soud s přihlédnutím k ostatním zásadám trestního řízení jakož i praktickým problémům s uchováním výpovědní hodnoty důkazu stanovil celou řadu výjimek, na jejichž základě lze provést výslech svědka (či jiných důkazní prostředek) mimo hlavní líčení a při omezení prvků kontradiktornosti bez toho, aby došlo k porušení práva na spravedlivý proces. To nicméně soud ani ostatní orgány činné v trestním řízení nezbavuje povinnosti, aby se pokusily využít veškerých zákonných prostředků k zajištění kontradiktorního výsledku svědka v předsoudní fázi trestního řízení i v řízení před soudem. Vyžadují-li okolnosti případu, aby přesto přistoupily k omezení kontradiktornosti, jsou povinny přesvědčivě a logicky nerozporně odůvodnit, proč nebylo možné dodržet konfrontační právo obviněného a proč existující procesní záruky postačují k zachování spravedlivosti řízení jako celku.

1.3. Reflexe zásady kontradiktornosti v české trestněprávní teorii

V prostředí českého právního řádu lze náznak zásady kontradiktornosti na ústavní úrovni spatřovat v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „**Listina**“), v části hovořící o právu obviněného vyjádřit se k veškerým prováděným důkazům. Tato zmínka však

⁴¹ Rozsudek ESLP Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, op. cit. sub. 29. § 118.

⁴² ARSLAN, Mehmet. The Right to Examination of Prosecution Witnesses. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik* [online], vol. 2018, n. 6, strany 218-228, [cit. 9.3.2023]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/326631745_The_Right_to_Examination_of_Prosecution_Witnesses. s. 226.

nezahrnuje zásadu kontradiktornosti v celé své šíři, jak byla vyložena výše.⁴³ Demonstrativní výčet základních zásad trestního řízení vypočtený v ustanovení § 2 trestního řádu zásadu kontradiktornosti neobsahuje a ani na jiném místě právního řádu neexistuje její legální definice. Zásada kontradiktornosti je přesto českou trestněprávní teorií tradičně řazena mezi základní zásady trestního řízení, s tím, že Šámal ji dovozuje ze zásady obžalovací⁴⁴, Galovcová ji zmiňuje v souvislosti s jednotlivými zásadami dokazování⁴⁵ a Pelc zdůrazňuje, že jde dokonce o „princip trestního řízení“⁴⁶. Problémem při jednoznačném vymezení jejího obsahu v českém právním prostředí ovšem zůstávají její různé funkce a rovněž skutečnost, že někteří právní teoretici ji v minulosti spojovali či dokonce ztotožňovali výlučně s adverzárním modelem trestního procesu⁴⁷. Šámal takto ke kontradiktornosti řízení uvádí: „Kontradiktorní proces se používá pro označení tr. řízení ve stadiu řízení před soudem, ve kterém je zajištěno rovnoprávné postavení procesních stran (subjekty řízení v tr. řízení), zejména strany obžaloby, zastoupené státním zástupcem, a strany obhajoby, tvořené obviněným a jeho obhájcem. K. je založen na obžalovací zásadě a je protikladem inkvizičního procesu. V K. strany nejen důkazy navrhují, ale také je opatřují a v řízení před soudem provádějí, včetně výslechu svědků, přičemž protistrana má právo protivýslechu („cross-examination“). Soudní jednání má v K. charakter sporu (soupeření, kontradikce) (-zkráceno-). Úkolem nezávislého a nestranného soudu je pak spor řídit a rozhodnout spornou otázku, zda byl tr. čin obžalovaným spáchán.“⁴⁸ Citované vymezení ztotožňuje kontradiktornost se sporným (adverzárním) modelem trestního procesu. Zdůrazňuje přitom rovnost stran trestního řízení, obžalovací zásadu, právo stran navrhopvat a provádět důkazy a vedení sporu mezi stranami trestního řízení skrze které dochází k odhalení pravdy bez ingerence soud jako nezávislého a pasivního třetího. Soud se v takovém nastavení procesu má soustředit výlučně na hodnocení stanovisek a důkazů přednesených jednotlivými stranami, bez toho, aby si svůj úsudek nechal ovlivňovat vlastní důkazní aktivitou. Do popředí zde vystupuje funkce zásady kontradiktornosti jako prostředku k hledání pravdy a funkce organizace sporu mezi stranami trestního řízení.

---

⁴³ někteří právní teoretici přesto v souvislosti s čl. 38 odst. 2 Listiny poskytují výklad zásady kontradiktornosti v celé své šíři (srov. PEKAŘOVÁ, Lenka. Čl. 38 [Právo na zákonného soudce; veřejné projednání věci bez zbytečných průtahů; právo být osobně přítomen a vyjádřit se k věci]. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. 1. vydání (1. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN: 978-80-7400-812-2. marg. č. 62.).

⁴⁴ ŠÁMAL, Pavel. § 2 [Základní zásady trestního řízení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. 7. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN: 978-80-7400-465-0. s. 45.

⁴⁵ GALOVCOVÁ, Ingrid. Uplatnenie zásady kontradiktornosti při dokazování v trestnom konaní. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 128-139. ISBN 978-80-7502-287-5. s. 129.

⁴⁶ PELC, Vladimír, op. cit. sub. 1 s. 49.

⁴⁷ OLEJ, Josef, op. cit. sub. 7. s. 3.

⁴⁸ ŠÁMAL, Pavel. Kontradiktorní proces. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník. 3. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1481. ISBN: 978-80-7400-059-1.

Fenyk naproti tomu spojení zásady kontradiktornosti výlučně s adverzárním procesem odmítá a dospívá k závěru: „*Zásada kontradiktorní není totéž co sporné trestní řízení, jež prostřednictvím souboje procesních stran při zachování zásady projednávací vyústí v kýžený výsledek, a rozhodně nemusí být v přímé úměrnosti na posilování sporné povahy trestního řízení. Není ani přímo závislá na inkvizičním nebo obžalovacím typu řízení. Příslušné označení se týká všech okamžiků každého spravedlivého trestního procesu, všech nástrojů umožňujících rovnou/hodnotnou účast obou stran procesu na dokazování a spoluvytváří tak atmosféru „fair trial“ podle článku 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.*“⁴⁹ Toto vymezení se přihlašuje k závěrům judikatury Evropského soudu pro lidská práva vyzdvihujícím zásadu kontradiktornosti v souvislosti se zásadou rovnosti zbraní jako subjektivní právo obviněného na seznámení se se stanovisky a důkazy přednesenými v trestním řízení a právo vyjádřit se k nim. Zdůrazňovanou funkcí zásady je zde právo na obhajobu vyžadující spravedlivý proces („*fair trial*“), bez ohledu na to, v jakém modelu trestního procesu se uplatňuje.

Mulák oba výše uvedené přístupy analyzuje a podotýká, že omezení aplikace zásady kontradiktornosti na adverzární model trestního procesu není správné, neboť postupným ovlivňováním a sblížováním jednotlivých modelů došlo k tomu, že kontradiktornost je nedílným prvkem obou z nich.⁵⁰ Následně uzavírá, že: „*Vzhledem k rozhodovací činnosti ESLP nabývá princip kontradiktornosti povahu subjektivního práva na obhajobu, čímž je logicky zatlačena jeho druhá základní funkce, tj. hledání materiální pravdy.*“⁵¹ Olej pak v prostředí slovenské právní teorie ke kontradiktornosti řízení konstatuje, že „*Teda tak, jako nemožno na jednej strane stotožniť princíp kontradiktórnosti s celým adverzárnym právním systémom, nemožno na druhej strane tvrdiť, že princíp kotradiktórny nie je práve tým prvkom, ktorý nemá významný vplyv na transformovanie inkvizičného právneho systému.*“⁵²

Osobně souhlasím s citovanými názory Fenyka i Muláka, že zásady kontradiktornosti není totéž, co sporné (adverzární) řízení a její aplikace není omezena na anglo-americký systém *Common law*. Na základě ustálené rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva je předmětná zásada pevně ukotvena jako součást práva na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o lidských právech, což klade na jednotlivé smluvní strany Úmluvy pozitivní závazek na promítnutí této zásady do právní úpravy trestního řízení, bez ohledu na to, zda jde o adverzární či inkvizičně-akuzační model trestního procesu. V důsledku vzájemného ovlivňování

⁴⁹ FENYK, Jaroslav. Zásada kontradiktorní v trestním řízení anglosaského a kontinentálního typu. In: *Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám*, LexisNexis, Praha 2007, s. 9-16. ISBN: 80-86920-25-9. s. 16.

⁵⁰ MULÁK, Jiří, op. cit. sub. 6. s. 4.

⁵¹ MULÁK, Jiří, op. cit. sub. 6. s. 5.

⁵² OLEJ, Josef, op. cit. sub. 7. s. 35.

a přejímání právních institutů z jednotlivých modelů procesu ostatně v současnosti přestává hrát roli, o jaký model trestního řízení se jedná, důraz je kladen na zachování spravedlivého procesu včetně kontradiktornosti řízení.⁵³

Zásada kontradiktornosti je tedy v české právní teorii považována za základní zásadu trestního řízení a je ve větší či menší míře uplatňována ve všech fázích trestního řízení. Nejednoznačnost vymezení jejího obsahu je zapříčiněna jejím odlišným vnímáním ve vztahu ke spornému (adverzárnímu) procesu, a rovněž různým kladením důrazu na výše předestřené funkce zásady jako prostředku k hledání pravdy, pravidla organizujícího soudní proces i převládající funkce práva obviněného na obhajobu. Jelikož mám na základě výše uvedených argumentů za to, že zásada kontradiktornosti není totéž, co adverzární model trestního procesu, nýbrž její prvky lze vysledovat v kterémkoli modelu, bude zásada kontradiktornosti ve zbytku práce vnímána dle jejího samostatného obsahu judikovaného ESLP v rámci práva na spravedlivý proces.

1.4. Kontradiktornost v rozhodovací praxi Ústavního soudu ČR

V obecné rovině lze říci, že Ústavní soud ČR se zásadou kontradiktornosti ve své rozhodovací praxi dlouhodobě pracuje. Nezřídka o ní zejména v prostředí civilních řízení hovoří jako o zásadě „*audiatur et altera pars*“⁵⁴ a vykládá ji následovně: „*Ústavní soud v nálezu sp. zn. IV. ÚS 1106/08 ze dne 10. 3. 2009 (N 52/52 SbNU 519) konstatoval, že jeden z neopominutelných prvků práva na spravedlivý proces představuje zásada audiatur et altera pars (budiž vyslechnuta i druhá strana), jež je Ústavním soudem chápána jako povinnost soudu vytvořit prostor zaručující účastníku řízení možnost účinně uplatňovat námitky a argumenty, které jsou způsobilé ovlivnit rozhodování soudu a s nimiž se soud musí v rozhodnutí náležitě vypořádat; vytvoření prostoru pro účinné vznesení námitek (v kontradiktorním schématu řízení) nejlépe zajišťuje ochranu základních práv, ta je z hlediska fair procesu prvotním účelem soudního řízení. Institucionálně garantovaná možnost dotčených osob návrhy a námitkami účinně participovat na soudním procesu patří mezi elementární pravidla soudního řešení sporů. (...) Ústavní soud dovodil, že princip kontradiktorního řízení je neodmyslitelnou součástí jakékoli soudní činnosti, neboť rozhodující orgán lze označit za soud jedině tehdy, jestliže předtím, než vynese rozhodnutí, poskytne každé ze stran příležitost seznámit ji se svým*

⁵³ KRISTKOVÁ, Alena. Adverzární, inkviziční a smíšený trestní proces – koncepce a širší souvislosti. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. roč. 21, č. 3, s. 370–379 [cit. 2023-03-11.]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5701>. s. 371

⁵⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. IV. ÚS 4546/12.

*stanoviskem. Soud samozřejmě není povinen předneseným stanoviskům a tvrzením přisvědčit (což musí později ve svém rozhodnutí racionálně vysvětlit); klíčovým momentem je skutečnost, že tomu, o jehož práva a povinnosti se jedná, byl vytvořen prostor pro plnou participaci na řízení v rozsahu, v jakém mohou být dotčeny jeho oprávněné zájmy.*⁵⁵

Z citovaného odůvodnění nálezu je patrné, že Ústavní soud nevnímá zásadu kontradiktornosti „pouze“ jako subjektivní právo účastníků řízení seznámit se a vyjádřit se ke všem stanoviskům a důkazům předneseným v řízení, nýbrž zdůrazňuje její funkci organizace soudního procesu, kdy bez možnosti participace účastníků řízení vůbec nelze hovořit o soudním řízení. Možnost seznámit se se stanovisky přitom není omezena na vyjádření protistrany, ale dle Ústavního soudu zahrnuje i seznámení se se stanoviskem soudu před vynesením rozhodnutí. Tím soud zjevně odkazuje na jím dlouhodobě judikovaný zákaz překvapivých rozhodnutí v zásadě stanovící, že hodlá-li se soud při svém rozhodnutí odchýlit od dřívějšího skutkového či právního posouzení věci, je povinen účastníkům řízení poskytnout prostor se k takové změně vyjádřit.⁵⁶ Ústavní soud nadto klade zásadu kontradiktornosti do souvislosti s povinností soudu řádně odůvodnit svá rozhodnutí⁵⁷, neboť má-li účastník řízení nabýt dojmu, že jeho vyjádření ke stanovisku či důkazu mohlo ovlivnit konečné rozhodnutí soudu, musí být takové vyjádření soudem alespoň v minimální míře reflektováno. Tento požadavek na odůvodnění rozhodnutí ovšem nelze vykládat tak, že by zakládal jakýkoli nárok účastníka řízení na to, aby soud jeho názoru přisvědčil a rozhodl v jeho prospěch. Z hlediska ochrany základních lidských práv a svobod Ústavní soud zásadu kontradiktornosti dovozuje zejména z práva na soudní ochranu, zásady rovnosti zbrání a práva vyjádřit se k veškerým důkazům dle čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 3 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Na rozdíl od své rané praxe⁵⁸, přitom stvrzuje její aplikovatelnost kromě trestních řízení a sporných civilních řízení na veškerá ostatní soudní řízení, včetně civilních řízení nesporných⁵⁹ či přiměřeně správních řízení⁶⁰, a to bez ohledu na to, zda se jedná o řízení svým předmětem bagatelní.⁶¹

V rovině trestního práva Ústavní soud rozpracovává zásadu kontradiktornosti dvojitým způsobem. Jednak se soud opakovaně odkazuje na jednotlivé články Úmluvy a chápání zásady

⁵⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 4. 2012, sp. zn. IV. ÚS 2119/11.

⁵⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 11. 2015, sp. zn. II. ÚS 2765/15, a dále nálezy sp. zn. III. ÚS 1980/13, III. ÚS 3317/15, z dřívější judikatury sp. zn. IV. ÚS 560/08.

⁵⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 6. 3. 1997, sp. zn. III. ÚS 271/96.

⁵⁸ OLEJ, Josef, op. cit. sub. 7. s. 29.

⁵⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 6. 4. 2010, sp. zn. IV. ÚS 941/09.

⁶⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 3. 2005, sp. zn. II. ÚS 329/04.

⁶¹ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. IV. ÚS 4546/12.

kontradiktornosti Evropským soudem pro lidská práva jako práva obhajoby seznámit se a vyjádřit se k veškerým stanoviskům a důkazům garantovaného v čl. 6 Úmluvy.⁶² Vedle toho zásadu kontradiktornosti obdobně jako ESLP vykládá v úzké spojitosti se zásadou rovnosti zbraní, když ke vztahu těchto zásad konstatuje: „*Uvedený princip (pozn. princip rovnosti zbraní) nabývá zvláštní důležitosti v řízení trestním, v němž je ve vztahu k obviněnému úzce spjat s právem na obhajobu, s právem skutkově i právně argumentovat a s právem vyjadřovat se ke všem prováděným důkazům. Princip rovnosti účastníků trestního řízení kromě funkce ochrany postavení obviněného, jemuž svědčí presumpce nevinny, je dále součástí i celkové koncepce demokratického trestního procesu, jejímž výrazem je zásada kontradiktornosti řízení.*“⁶³ Ústavní soud tedy zastává názor, že bez kontradiktornosti řízení vůbec nelze hovořit o trestním procesu v mantinelech demokratického právního státu. Zásada rovnosti zbraní přitom přispívá k efektivnímu prosazení tohoto požadavku tím, že vyžaduje, aby všem účastníkům řízení byly poskytnuty srovnatelné podmínky k přednesení jejich stanovisek a důkazů. Z judikatury Ústavního soudu dále vyplývá, že zásada kontradiktornosti se aplikuje na trestní řízení jako celek.⁶⁴ Jelikož však v některých případech koliduje s ostatními zásadami trestního řízení (např. zásadou hospodárnosti či zásadou rychlosti), její nejširší uplatnění se prosazuje v hlavním líčení, případně veřejném zasedání, skýtajícím předpoklady pro široké uplatnění této zásady. Při provádění úkonů v přípravném řízení naproti tomu může být společně s rovností zbraní potlačena, a to zejména dostane-li se do konfliktu s legitimním zájmem státu na efektivitě trestního stíhání.⁶⁵

Jde-li o konkrétní instituty trestního řízení, Ústavní soud se zásadou kontradiktornosti jednak opakovaně zabýval v souvislosti s omezením svobody obviněného, a to v případech rozhodování o vzetí obviněného do vazby⁶⁶, o jejím dalším trvání i při rozhodování o podmíněném propuštění obviněného z výkonu trestu⁶⁷. Významným je v tomto ohledu náleží pléna Ústavního soudu, jímž bylo zrušeno dřívější ustanovení § 242 odst. 2 trestního řádu umožňující rozhodovat soudu o stížnosti obviněného proti usnesení státního zástupce o dalším trvání vazby v neveřejném zasedání bez slyšení obviněného⁶⁸. Ústavní soud s odkazem na

---

⁶² Nález Ústavního soudu ze dne 11. 8. 2015, sp. zn. II. 1576/15, náleží Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2019, sp. zn. II. ÚS 1696/18, z dřívější judikatury náleží Ústavního soudu ze dne 4. 11. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1526/08.

⁶³ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 15/01.

⁶⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 6. 2004, sp. zn. III. ÚS 239/04.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 2007, sp. zn. II. ÚS 336/06.

⁶⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 5. 2014, sp. zn. III. ÚS 4851/12, náleží ÚS ze dne 9. 7. 2019, sp. zn. I. ÚS 464/19.

⁶⁸ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2005, Pl. ÚS 45/04.

judikaturu ESLP dovedl, že z článku 5 odst. 4 Úmluvy vyplývá právo obviněného být slyšen před rozhodnutím soudu o stížnosti proti rozhodnutí o dalším trvání vazby a že k naplnění tohoto požadavku nepostačuje obsah samotné stížnosti obviněného, nýbrž v souladu se zásadou veřejnosti je třeba jeho osobní přítomnost na jednání soudu.⁶⁹ Nelze se tedy spokojit s jakoukoli možností obviněného vyjádřit své stanovisko, nýbrž Ústavní soud pro závažnost omezení základních práv obviněného nacházejícího se ve vazbě zdůrazňuje nutnost osobního slyšení stanoviska obviněného soudem tak, aby byla zachována zásada ústnosti i zásada bezprostřednosti. Jelikož se problematice zásady kontradiktornosti při rozhodování o vazbě věnuji v následujících kapitolách, spokojím se s tímto výchozím závěrem rozvedeným níže.

Ústavní soud dále mnohokrát přezkoumával porušení zásady kontradiktornosti v souvislosti s porušením čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy a čl. 38. odst. 2 Listiny čili porušením práva obviněného na kontradiktorní výslech svědků. V nálezu pléna Ústavního soudu shledávajícím protiústavnost tehdejší právní úpravy výslechu anonymních svědků v trestním řízení⁷⁰ Ústavní soud vyložil význam kontradiktornosti následovně: „*Smyslem práva na veřejné projednání věci, ve spojení s právem vyjádřit se ke všem prováděným důkazům, je poskytnout obžalovanému v trestním procesu možnost verifikace důkazů, směřujících vůči němu, a to před tváří veřejnosti. Tato verifikace v případě svědecké výpovědi obsahuje dva komponenty: prvním je prověření pravdivosti skutkových tvrzení, druhým je potom možnost prověření věrohodnosti svědka. Instituce anonymních svědků tudíž omezuje možnost obžalovaného verifikovat pravdivost vůči němu směřující svědecké výpovědi, protože vylučuje možnost vyjádřit se k osobě svědka a k jeho věrohodnosti. Omezuje tedy jeho práva na obhajobu, je v rozporu s principem kontradiktornosti procesu, s principem rovnosti účastníků.*“⁷¹ Pro nemožnost verifikace svědecké výpovědi obviněným Ústavní soud následně rušil rozhodnutí obecných soudů v případě výslechu svědků mimo hlavní líčení a v nepřítomnosti obviněného (jeho obhájce)⁷² či při výslechu svědka před zahájením trestního stíhání.⁷³ V následující rozhodovací praxi⁷⁴ nicméně Ústavní soud reflektoval, že kontradiktorní výslech svědka nemůže být s ohledem na konkrétní okolnosti případu vždy uskutečnitelný či žádoucí a přihlásil se proto k závěrům rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království.⁷⁵ Jeho součástí

---

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² Nález Ústavního soudu ze dne 24. 6. 1998, sp. zn. II. ÚS 271/97.

⁷³ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2001, sp. zn. III. ÚS 376/01.

⁷⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 11. 2016, sp. zn. I. ÚS 1860/16.

⁷⁵ Rozsudek ESLP Al-Khawaja a Tahery pro Spojenému království, op. cit. sub. 29.

bylo stanovení výše uvedeného tříkrokového testu pro posouzení, zda neprovedením kontradiktorního výslechu svědka došlo k zásahu do práva obviněného na spravedlivý proces. Dle jednotlivých kroků testu je patrné, že ne každé porušení kontradiktornosti vede k porušení práva na spravedlivý proces, a to zejména v situacích, kdy sice obviněnému nebyl umožněn kontradiktorní výslech svědka v řízení před soudem, nicméně v právním řádu existují silné procesní záruky zajišťující ověření věrohodnosti svědka i jím tvrzených skutečností. Procesní zárukou může být účast obhájce obviněného na výslechu, provedení výslechu za přítomnosti soudce či ověření věrohodnosti svědka soudem bez přítomnosti obviněného. Jelikož v následujících kapitolách hodlám rozebírat použitelnost důkazů obstaraných v přípravném řízení v řízení před soudem, spokojím se s výše uvedeným přístupem Ústavního soudu, ke kterému se vrátím s odkazem na konkrétní ustanovení trestního řádu níže.

Výše prezentovaná rozhodnutí Ústavního soudu jistě nepředstavují ucelený přehled případů, ve kterých Ústavní soud posuzoval porušení zásady kontradiktornosti v trestním řízení, nýbrž skýtají základní reflexi zásady kontradiktornosti Ústavním soudem a naznačují konkrétní směry, jimiž se Ústavní soud v souvislosti se zásadou kontradiktornosti vydává.⁷⁶ Bylo-li výše vyloženo, jakým způsobem se k zásadě kontradiktornosti staví ESLP, Ústavní soud i česká trestněprávní doktrína, nezbyvá než zasadit předmětnou zásadu do kontextu ostatních zásad trestního řízení.

1.5. Vztah zásady kontradiktornosti k ostatním trestněprávním zásadám

Cílem této kapitoly není zevrubně popsat genezi ani obsah veškerých zásad ovládajících trestní řízení, nýbrž zkoumat zásadu kontradiktornosti a její projevy ve vztahu k vybraným zásadám trestního řízení představeným v jejich základní podobě. Přihlédneme-li k výše rozebíranému funkčnímu pojetí zásady kontradiktornosti nabízí se výklad jednotlivých zásad respektující různé funkce zásady kontradiktornosti⁷⁷:

- 1) jako prostředek k hledání pravdy souvisí se zásadou materiální pravdy (objasnění skutkového stavu bez důvodných pochybností), zásadou vyhledávací, a zásadou rychlosti;
- 2) jako subjektivní právo obviněného je výlučně spjata se zásadou práva na obhajobu;

---

⁷⁶ Velmi obsáhlé vylíčení judikatury Ústavního soudu stran zásady kontradiktornosti obsahuje: MICHALČÍKOVÁ, Kristina. *Kontradiktornost trestního řízení*. Praha: 2021. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta.

⁷⁷ OLEJ, Josef. op. cit. sub. 7. str. 49.

- 3) jako organizační prvek soudního procesu je spojena se zásadou rovnosti stran, zásadou ústnosti, zásadou veřejnosti a zásadou bezprostřednosti.

1.5.1. Prostředek k hledání pravdy

Zásada materiální pravdy je v trestním řádu vyjádřena v § 2 odst. 5 trestního řádu a vyžaduje, aby orgány činné v trestním řízení objasnily skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti. Cílem této zásady je stanovit požadavek ohledně kvality zjištění skutkového stavu věci orgány činnými v trestním řízení, bez níž nemůže dojít k právnímu posouzení věci.⁷⁸ Jako taková tato zásada představuje opak zásady „formální pravdy“ stanovící, že soud není povinen objasňovat skutečný průběh skutku, nýbrž vychází z podání účastníků řízení, a případně skutečností, které účastníci uznávají za nesporné. V českém trestním právu tato zásada nahradila zásadu objektivní pravdy, jež od orgánů činných v trestním řízení vyžadovala, aby zjistili „celou pravdu“, což se však v praxi ukázalo jako značně časově zdlouhavé a v mnoha případech nedosažitelné.⁷⁹ Zásada materiální pravdy na rozdíl od zásady objektivní pravdy nevyžaduje zjištění absolutní pravdy, ovšem vyžaduje vyšší důkazní standard než například pouhé zjištění nejpravděpodobnějšího skutkového stavu věci, konkrétně zde nesmí přetrvávat pochybnosti o skutkovém stavu, resp. lze takové pochybnosti spolehlivě odmítnout jako nedůvodné.⁸⁰ Funkcí zásady kontradiktornosti je v relaci k zásadě materiální pravdy v co možná největší míře přispět k objasnění skutkového stavu, neboť vyjádření obviněného k obžalobě, prováděným důkazům či prostá argumentace stran právního posouzení skutku významně ovlivňuje směřování celého trestního procesu. Soud sám není schopen dospět k pravdě a až konfrontací vyjádření stran trestního řízení je mu poskytnuta cesta k jejímu nalezení.⁸¹ Spolehlivé zjištění skutkového stavu za součinnosti stran navíc konečnému rozhodnutí poskytuje legitimitu i vyšší míru přesvědčivosti, neboť obecný požadavek spravedlnosti vyžaduje, aby byl skutkový stav objasněn s mírou pravděpodobnosti hraničící s jistotou. Mají-li strany trestního řízení nadto příležitost předložit svou verzi „pravdy“, nabývají dojmu, že i jejich tvrzení byla soudem vzata v potaz, čemuž odpovídá pravidlo, že soud nesmí přihlídnout k důkazům, které nebyly předmětem kontradiktorní diskuse.

S výše uvedenou zásadou úzce souvisí zásada vyhledávací rovněž stanovená v § 2 odst. 5 trestního řádu. Ta orgánům činným v trestním řízení ukládá povinnost zjišťovat skutečnosti a

⁷⁸ MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-387-2. s. 196.

⁷⁹ MULÁK, Jiří, op. cit. sub. 78. s. 197.

⁸⁰ MULÁK, Jiří, op. cit. sub. 78. s. 199.

⁸¹ OLEJ, Josef, op. cit. sub. 7. s. 53.

obstarávat důkazy významné pro trestní řízení, a to i bez návrhu stran. V řízení před soudem je státní zástupce povinen prokazovat vinu obviněného, což však soud nezavazuje povinnosti, aby sám doplnil dokazování v rozsahu potřebném pro své rozhodnutí. Tato zásada je specifickým vyjádřením zásady oficiality v rovině dokazování, stanoví totiž, že orgány činné v trestním řízení objasňují skutečnosti a zajišťují důkazy z úřední povinnosti, nezávisle na vůli jednotlivých subjektů trestního řízení.⁸² To plně koresponduje se zásadou presumpce nevinu mimo jiné stanovící, že obviněný za žádných okolností není povinen prokazovat svou nevinu, nýbrž v rámci práva na obhajobu je mu poskytnuta možnost opatřovat, navrhopvat a v řízení před soudem provádět důkazy k podpoře svých tvrzení. Za pozornost stojí proměňující se role státního zástupce, na nějž zásada vyhledávací dopadá v přípravném řízení v plném rozsahu, avšak v řízení před soudem je v souladu se zásadou obžalovací povinen zastupovat veřejnou žalobu a konečnou odpovědnost za objasnění skutkového stavu nese soud⁸³. Z hlediska kontradiktornosti jako prostředku k hledání pravdy tak státní zástupce v přípravném řízení musí pečlivě vážit vyjádření i důkazy obstarané na jedné straně policejním orgánem a na straně druhé jednotlivými subjekty trestního řízení a na podkladě takové úvahy rozhodnout, zda v souladu s § 176 odst. 1 trestního řádu výsledky vyšetřování skýtají dostatečný podklad pro podání obžaloby (či jiné rozhodnutí ve věci). V řízení před soudem však nadále nestojí v autoritativním postavení osoby objasňující a hodnotící skutkový stav (funkce hledání pravdy), nýbrž se jako strana trestního řízení stává adresátem subjektivních práv seznámit se a vyjádřit se k veškerým předneseným stanoviskům a provedeným důkazům zaručených zásadou kontradiktornosti. Kontradiktornost jako prostředek k hledání pravdy naproti tomu i z důvodu absence stanovení formálního důkazní břemene státního zástupce⁸⁴ plně dopadá na soud, který by měl objektivně posuzovat vyjádření a důkazy prezentované obžalobou i obhajobou, a případně sám doplnit skutkový stav, má-li za to, že neskýtá dostatečný podklad pro učinění rozhodnutí. I zde přitom platí, že provedené důkazy, z nichž soud vychází, musí být podrobeny kontradiktorní polemice stran trestního řízení.

Poslední zásadou zmíněnou ve vztahu ke kontradiktornosti jako prostředku k nalezení pravdy je zásada rychlosti trestního řízení zakotvená v čl. 38 odst. 2 Listiny a v § 2 odst. 4 trestního řádu, jenž stanoví, že orgány činné v trestním řízení musí projednávat trestní věci urychleně bez zbytečných průtahů; s největším urychlením projednávají zejména vazební věci a věci, ve kterých byl zajištěn majetek. Gřivna vnímá tuto zásadu dvojím způsobem; jednak jde o

---

⁸² ŠÁMAL, Pavel, op. cit. sub. 44. s. 36.

⁸³ ŠÁMAL, Pavel, op. cit. sub. 44. s. 39.

⁸⁴ JÍLOVEC, Michal. Několik poznámek k odpovědnosti státního zástupce za neprovedení důkazů. In: *COFOLA 2016*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 740-756. ISBN: 978-80-210-8363-9. s. 744.

požadavek na urychlené projednání trestní věci vyplývající ze zásady oficiality, tedy požadavku, aby orgány činné v trestním řízení postupovaly z úřední povinnosti a jednak jde o subjektivní právo obviněného, aby bylo o jeho vině rozhodnuto bez zbytečných průtahů.⁸⁵ V prvním pojetí zásada rychlosti zaručuje, že orgány činné v trestním řízení nejen vytvářejí podmínky pro provádění úkonů z úřední povinnosti, ale jsou-li takové podmínky naplněny, musí postupovat urychleně a daný procesní úkon neoddalovat. Se zvětšujícím se časovým odstupem totiž platí, že se mimo jiné snižuje šance na zajištění důkazů i jejich vypovídající hodnota a tím i šance na řádné objasnění skutkového stavu. Včasným provedením úkonů je tak naplňován účel trestního řízení, jímž je zjistit, zda byl spáchán trestný čin, kdo je jeho pachatelem a jeho spravedlivé potrestání.⁸⁶ V druhém pojetí vystupuje zásada rychlosti *in favorem* obviněného, kdy projednáním jeho věci bez zbytečných průtahů dojde k nastolení právní jistoty obviněného stran výsledku trestního řízení a případné sankce a s tím souvisejícího omezení jeho základních lidských práv a svobod.⁸⁷ Jde-li o zásadu kontradiktornosti, požadavek rychlosti trestního řízení se nezřídka ocitá v kolizi s touto zásadou, a to ve dvou rovinách. Jednak jde o prosazení zásady rychlosti na úkor zásady materiální pravdy a zásady bezprostřednosti⁸⁸, kdy například při podmíněném zastavením trestního stíhání, sjednání dohody o vině a trestu či prohlášení viny není na základě prohlášení obviněného v rozsahu prohlášení prováděno dokazování.⁸⁹ Orgány činné v trestním řízení v takových situacích mají sice povinnost vycházet ze zjištěného skutkového stavu, avšak byl-li skutkový stav zjištěn pouze na základě důkazů zajištěných v přípravném řízení, u nichž je možnost kontradiktorní diskuze nezřídka omezena, lze důvodně pochybovat o jeho kvalitě i naplnění kontradiktornosti jako prostředku k nalezení pravdy. Jednak jde o konflikt zásady rychlosti s právem obviněného na obhajobu, kdy požadavek na urychlení trestního řízení musí být opatrně vážen oproti skutečnosti, že k efektivnímu seznámení se s veškerými podklady trestního řízení i k možnosti vyjádřit se k nim potřebuje obviněný určitý čas. Trestní řád takto obviněnému například v § 198 odst. 1 a v § 233 odst. 1 trestního řádu poskytuje lhůtu alespoň pěti pracovních dnů na přípravu obhajoby na hlavní líčení i veřejné zasedání. Bez dodržení minimálního časového rámce pro přípravu obhajoby je zásada kontradiktornosti jako právo obviněného zcela vyprázdněna, neboť vyjádření obviněného bez

⁸⁵ GRIVNA, Tomáš. Zásada rychlosti v trestním řízení, právo na projednání věci v přiměřené lhůtě a některé důsledky jejich porušení. In: *Pocita Dagmar Císařové k 75. narozeninám*, LexisNexis, Praha 2007, s. 17-25. ISBN: 80-86920-25-9. str. 18.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ MULÁK, Jiří, op. cit. sub. 78. s. 257.

⁸⁹ v případě dohody o vině a trestu srov. § 206b odst. 3 tr. ř., prohlášení viny srov. § 206c odst. 6 tr. ř., v případě podmíněného zastavení trestního stíhání dle § 307 odst. 1 písm. a) tr. ř. postačuje, že se obviněný doznal, že se skutku dopustil a orgány činné v trestním řízení nemají pochybnosti o pravdivosti takového doznání.

dostatečné znalosti podkladů trestního řízení i příslušné právní úpravy může jen stěží ovlivnit konečné rozhodnutí soudu. Na druhou stranu není z hlediska zásady rychlosti i zásady hospodárnosti trestního řízení žádoucí, aby obviněnému či státnímu zástupci byla soudem „donekonečna“ poskytována možnost vyjadřovat se k jakýmkoli podáním či podkladům druhé strany (soudu či třetí osoby), a to zejména v situaci, kdy reakce na takový podklad zjevně nemůže ovlivnit rozhodnutí soudu.

1.5.2. Subjektivní právo obviněného

Zásada zajištění práva na obhajobu je na ústavněprávní úrovni zakotvena v čl. 40 odst. 3 Listiny, na mezinárodní úrovni ochrany základních lidských práv v čl. 6 odst. 3 Úmluvy. V trestním řádu je vyjádřena v ustanovení § 2 odst. 13 trestního řádu, jež stanoví: *„ten, proti němuž se trestní řízení vede, musí být v každém období řízení vhodným způsobem a srozumitelně poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce; všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit mu uplatnění jeho práv.“* Účelem této zásady je poskytnout ochranu zákonným zájmům a právům osoby, proti níž se řízení vede, neboť v trestním řízení je třeba objasňovat i skutečnosti svědčící ve prospěch obviněného, čímž má být dosaženo toho, aby nedošlo k odsouzení nevinného, resp. aby byl potrestán skutečný pachatel trestné činnosti a byl mu uložen spravedlivý trest.⁹⁰ Právo na obhajobu se vztahuje na celé trestní řízení a svědčí osobě, proti níž se řízení vede čili nejen obviněnému, obžalovanému a odsouzenému, ale i zadrženému podezřelému dle § 76 odst. 6 trestního řádu či podezřelému ve zkráceném přípravném řízení dle § 179b odst. 2 trestního řádu.⁹¹ V trestněprávní teorii tradičně obsahuje právo na obhajobu tři složky⁹². První z nich je tzv. obhajoba materiální spočívající v právu hájit se sám a prostředky dle vlastního uvážení zahrnující zejména právo obviněného účastnit se osobně projednání věci před soudem; právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, jež jsou obviněnému kladeny za vinu, a důkazům o nich; právo uvádět skutečnosti a zajišťovat, navrhopvat a provádět důkazy sloužící k obhajobě obviněného; právo odepřít výpověď a právo podávat různé návrhy, žádosti a opravné prostředky.⁹³ Druhou složkou je tzv. formální obhajoba skýtající právo obviněného mít obhájce a radit se s ním o způsobu obhajoby zahrnující rovněž právo obviněného na ustanovení obhájce v případech nutné obhajoby dle § 36 a 36a trestního řádu a právo obhájce obviněného být účasten na vyšetřovacích úkonech dle § 165

⁹⁰ VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN: 978-80-7400-750-7. s. 1.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0. s. 185-187.

⁹³ Tamtéž.

odst. 2 trestního řádu.⁹⁴ Třetí složkou je právo obviněného vyžadovat po orgánech v činných v trestním řízení, aby v souladu s vyhledávací zásadou a zásadou oficiality se stejnou důkladností objasňovaly skutečnosti v neprospěch i ve prospěch obviněného a aby k prokázání těchto skutečností i bez procesní aktivity obviněného zajišťovaly a prováděly důkazy.⁹⁵ Z tohoto členění je zřejmé, že právo na obhajobu není totéž co zásada kontradiktornosti jako subjektivní právo obviněného seznámit se a vyjádřit se k veškerým stanoviskům a důkazům prezentovaným v řízení.⁹⁶ Jde totiž o širší pojem zahrnující celou řadu procesních práv, které se zásadou kontradiktornosti souvisí jen minimálně (právo odepřít výpověď či právo podávat různé návrhy a žádosti), anebo jsou sice se zásadou kontradiktornosti úzce spojena, avšak spíše jako prostředek k jejímu prosazení než její součást (právo na přítomnost obviněného na soudním jednání, právo obhájce účastnit se vyšetřovacích úkonů, právo obstarávat, navrhopat a provádět důkazy či právo podat odvolání). Zásadu kontradiktornosti proto lze ztotožňovat pouze s některými z prvků materiální obhajoby. Vedle toho je třeba mít na paměti, že právo obhajoby zásadně svědčí pouze osobě, proti níž se řízení vede, zásada kontradiktornosti jako požadavek soudního řízení naproti tomu dopadá i na ostatní strany trestního řízení zejména státního zástupce, jenž musí mít možnost vyjádřit se k uplatňované obhajobě obviněného a zavazuje i samotný soud, který by měl zásadně rozhodovat na základě důkazů provedených kontradiktorním způsobem.⁹⁷ Toto odlišení proto slouží spíše teoretickým účelům vymezení zásady kontradiktornosti, avšak nemění nic na skutečnosti, že jak právo na obhajobu, tak zásada kontradiktornosti či požadavek kontradiktorního řízení existují vedle sebe a navzájem se prolínají, přičemž obě jsou integrální součástí práva na spravedlivý proces.

1.5.3. Organizační prvek soudního procesu

Uvažujeme-li o zásadě kontradiktornosti jako pravidlu organizujícímu soudní proces, v první řadě je třeba vymežit její vztah k zásadě rovnosti zbraní účastníků řízení. Zásada rovnosti zbraní není vypočtena mezi základními zásadami trestního řízení v § 2 trestního řádu, nicméně na ústavněprávní úrovni je výslovně zakotvena v čl. 37 odst. 3 Listiny a Ústavní soud ji opakovaně označil za součást práva na spravedlivý proces⁹⁸. Při její definici se Ústavní soud přiklání k výkladu ESLP stanovícímu, že jde o požadavek, aby každé procesní straně byla poskytnuta možnost přednést svou věc za takových podmínek, aby jedna z procesních stran

---

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ OLEJ, Josef, op. cit. sub. 7, s. 60.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 15/01.

nebyla v podstatné nevýhodě oproti druhé procesní straně.⁹⁹ Cílem zásady je tedy dosažení spravedlivé rovnováhy mezi stranami sporu, a to v rovině příležitosti přednést svou věc. To implikuje, že jde o rovnost vztahující se k procesním právům a povinnostem stran trestního řízení, nejde však o rovnost absolutní, které lze s ohledem na rozdílné postavení, funkce a možnosti stran trestního řízení dosáhnout jen stěží.¹⁰⁰ Ne každé nerovné postavení či zacházení se stranami trestního řízení zakládá porušení zásady rovnosti zbraní, resp. práva na spravedlivý proces. ESLP takto například dovedl, že absence lhůty pro vyjádření generálního prokurátora k odvolání obviněného (oproti existenci lhůty stanovené pro vyjádření obviněného k odvolání prokurátora) sama o sobě nemusí představovat porušení zásady rovnosti zbraní, nýbrž je třeba zkoumat smysl takového nerovného zacházení a jeho vliv na uplatnění práv obhajoby.¹⁰¹

Jde-li o vztah kontradiktornosti a rovnosti zbraní, již výše bylo řečeno, že ESLP zpravidla shledává současné porušení práva na kontradiktornost řízení i zásady rovnosti zbraní a že v teorii se vyskytují pochybnosti nakolik tyto zásady existují nezávisle na sobě. Repík ke vztahu obou zásad s odkazem na Aristotela uvádí: *„Proces je spor, který se odehrává prostřednictvím slova, kontradiktorní diskuse, při níž strany sporu musejí mít „rovné zbraně“, stejnou možnost mluvit a obhajovat svoji pravdu. Podstata soudního procesu spočívá ve spojení těchto dvou prvků: rovnost ve slově. To současně znamená, že princip kontradiktornosti je spjat s principem rovnosti zbraní.“*¹⁰² Citovaný úryvek trefně ilustruje vztah obou zásad a jejich význam pro existenci soudního procesu. Nerovná možnost stran trestního řízení seznámit se s veškerými stanovisky a důkazy a právo vyjádřit se k nim zjevně porušuje rovnost zbraní, nikoli zásadu kontradiktornosti. Nemožnost všech stran trestního řízení seznámit se s veškerými stanovisky a důkazy a odepření práva vyjádřit se k nim je v příkrém rozporu se zásadou kontradiktornosti, strany trestního řízení jsou si ale za takových podmínek rovny. Obě nastíněné situace nicméně zpochybňují samotnou podstatu soudního procesu a ohrožují spravedlivost řízení jako celku. Jsou tak z hlediska práva na spravedlivý proces nanejvýš nežádoucí. To činí vztah zásady kontradiktornosti a zásady rovnosti zbraní nerozlučným.

Další organizační zásadou řízení před soudem významnou pro zásadu kontradiktornosti je zásada bezprostřednosti. V ustanovení § 2 odst. 12 trestního řádu je stanovena tak, že *při rozhodování v hlavním líčení, jakož i ve veřejném, vazebním a neveřejném zasedání smí soud přihlédnout jen k těm důkazům, které byly při tomto jednání provedeny.* Z tohoto vyplývají dva

⁹⁹ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 49/10.

¹⁰⁰ REPÍK, Bohumil, op. cit. sub. 5, s. 145.

¹⁰¹ Rozsudek ESLP ze dne 21. 9. 1993, stížnost č. 12350/86, Kremzow proti Rakousku, § 75.

¹⁰² REPÍK, Bohumil, op. cit. sub. 5, s. 145.

základní požadavky této zásady. Jednak má soud rozhodovat na základě před ním provedených důkazů čili dle svého bezprostředního dojmu a jednak má usilovat o čerpání důkazu z pramene, co možná nejbližšího dokazované skutečnosti.¹⁰³ Bezprostřední dojem soudu z provedeného trestního řízení umožňuje jednotlivým soudcům seznámit se osobně s důkazy a za účasti stran trestního řízení vysvětlit jejich jednotlivá stanoviska, a případně odstranit rozpory a nejasnosti ve výpovědích jednotlivých svědků, znalců či obviněných, což soudu poskytuje nejspolehlivější podklad pro učinění rozhodnutí.¹⁰⁴ Z tohoto důvodu se hlavní líčení, veřejné zasedání i neveřejné zasedání konají za stálé přítomnosti všech členů senátu¹⁰⁵ a soud při rozhodování smí přihlížet pouze ke skutečnostem které byly probrány v hlavním líčení, a opírat se o důkazy, jež strany předložily a provedly, případně které sám doplnil.¹⁰⁶ Dojde-li navíc v průběhu hlavního líčení ke změně složení senátu, je třeba dle § 219 odst. 3 trestního řádu provést hlavní líčení znovu a totéž platí uplyne-li delší doba od posledního hlavního líčení a státní zástupce ani obviněný neudělili souhlas s „pouhým“ přečtením podstatných částí protokolu o hlavním líčení. Z hlediska kontradiktornosti je stranám trestního řízení poskytnuta příležitost podrobit důkaz provedený na hlavním líčení kontradiktorní diskuzi a ovlivnit tím bezprostřední dojem soudu z takového důkazu. Mám přitom za to, že vnímaly-li strany trestního řízení i soud provedený důkaz ve stejném okamžiku a za srovnatelných podmínek, je pro soud podstatně snazší rozhodnout, zda jsou vyjádření stran k provedenému důkazu přednesená v rámci kontradiktorní diskuze opodstatněná či nikoli.

Se zásadou bezprostřednosti je pevně spojena zásada ústnosti zakotvená v čl. 96 odst. 2 Ústavy a provedená v § 2 odst. 11 trestního řádu, jenž stanoví, že *jednání před soudy je ústní; důkaz výpověďmi svědků, znalců a obviněného se provádí zpravidla tak, že se tyto osoby vyslychájí*. Soud tedy rozhoduje na základě ústního přednesu stran a ústně provedených důkazů na hlavním líčení.¹⁰⁷ Zásada ústnosti se v plném rozsahu aplikuje v řízení před soudem a ve značně omezené míře se uplatňuje v přípravném řízení, kde je upřednostňována zásada písemnosti stanovící, že orgány činné v trestním řízení zásadně vycházejí z obsahu trestního spisu. Předmětná zásada společně se zásadou bezprostřednosti a zásadou veřejnosti umožňuje soudu zformovat si bezprostřední a jasný obraz o ústně provedených důkazech a na základě takového dojmu dospět ke skutkovým zjištěním, což nutně vytváří pouto mezi touto zásadou a zásadou materiální pravdy. Mulák však upozorňuje, že zásada ústnosti a zásada bezprostřednosti

¹⁰³ ŠÁMAL, Pavel, op. cit. sub. 44, s. 52.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ srov. § 202 odst. 1, § 234 odst. 1 a § 242 odst. 1 tr. ř.

¹⁰⁶ srov. § 220 odst. 2 tr. ř. a pro veřejné zasedání § 237 tr. ř.

¹⁰⁷ MULÁK, Jirí, op. cit. sub. 78, s. 252.

nejsou totožné, neboť zásada bezprostřednosti se váže výlučně na proces dokazování, zásada ústnosti naproti tomu dopadá na širší okruh situací včetně ústního provedení hlavního líčení jako celku či ústního a veřejného vyhlášení rozhodnutí.¹⁰⁸ Jde-li o kontradiktornost trestního řízení, velkou novelou trestního řádu č. 265/2001 Sb., došlo ke změně ustanovení § 2 odst. 11 trestního řádu tím způsobem, že původně hovořila o tom, že „soud sám vyslýchá svědky“, nyní stanoví, že „se tyto osoby vyslýchají“, čímž je zdůrazněna možnost provedení výslechu svědka některou ze stran trestního řízení dle § 215 odst. 2 trestního řádu a právo stran trestního řízení klást svědkům otázky dle § 215 odst. 1 trestního řádu.¹⁰⁹ Tím došlo k částečnému rozšíření čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy poskytujícímu obviněnému právo vyslýchat a dát vyslýchat svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslechu svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě čili práva na kontradiktorní výslech svědků. Z hlediska kontradiktornosti nadto platí vše, co bylo řečeno u zásady bezprostřednosti, tedy zejména, že ústní a bezprostřední provedení důkazu poskytuje stranám trestního řízení i soudu nejlepší možnost ověřit věrohodnost vyslýchané osoby i pravdivost jejích tvrzení. Strany trestního řízení mají současně příležitost svým ústním přednesem okamžitě reagovat na provedený důkaz a tím ovlivnit bezprostřední dojem soudu z takového důkazu a případně navrhopvat další důkazy, které přispějí k náležitému objasnění skutkového stavu.

Poslední zmiňovanou zásadou je zásada veřejnosti rovněž zakotvená v čl. 96 odst. 2 Ústavy, v čl. 38 odst. 2 Listiny a v trestním řádu v § 2 odst. 10 trestního řádu stanovícím, že *trestní věci se před soudem projednávají veřejně tak, aby se občané mohli projednávání věci zúčastnit a jednání sledovat (...)*. Ta úzce souvisí se zásadou bezprostřednosti i ústnosti a stejně jako ony se zásadně uplatňuje v řízení před soudem, neboť platí, že přípravné řízení je ze své podstaty písemné a neveřejné. Tato zásada zajišťuje na jedné straně výchovné působení na veřejnost a prevenci kriminality, na druhé straně poskytuje důležitou záruku kontroly průběhu trestního řízení (a obecně výkonu veřejné moci), a to veřejností i samotnými stranami trestního řízení. Ačkoli lze tuto zásadu rozebírat z vícero pohledů, pro zásadu kontradiktornosti je zcela zásadní právo obviněného na přítomnost na soudním jednání dovozené ESLP jako součást práva na spravedlivý proces.¹¹⁰ Lze si totiž jen stěží představit, že obviněný bude vykonávat svou obhajobu a veškerá práva s tím spojená bez toho, aby byl přítomen na jednání před soudem (na hlavním líčení, veřejném či vazebním zasedání). Naopak jedině přítomnost obviněného na soudním jednání mu umožňuje ověření pravdivosti a věrohodnosti prováděných důkazů a

¹⁰⁸ MULÁK, Jiří, op. cit. sub. 78, s. 253.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ Rozsudek ESLP ze dne 18. 10. 2006, stížnost č. 18114/02, Hermi proti Itálii, § 58.

vyjádření se ke skutečnostem svědčícím o jeho vině, a to nejen ve vztahu k soudu, ale i k veřejnosti a širšímu veřejnému mínění. Vedle toho na povrch vystupuje dobrovolnost prvků kontradiktornosti řízení, když obviněný může dle § 202 odst. 4 trestního řádu žádat o konání hlavního líčení v jeho nepřítomnosti, a i když je na hlavním líčení přítomen, nemusí využít svých práv vyjádřit se ke kterémukoli z prováděných důkazů či klást vyslychané osobě otázky, a to ačkoli mu k tomu musí být soudem poskytnuta příležitost.

2. Projevy zásady kontradiktornosti v přípravném řízení

Cílem této práce není dopodrobna rozebírat podstatu a strukturu přípravného řízení jako fáze trestního řízení. Při jeho vymezení se proto spokojím se zákonnou definicí dle ustanovení § 12 odst. 10 trestního řádu označující přípravné řízení za: *„úsek řízení podle tohoto zákona od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání, nebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, anebo do jiného rozhodnutí ukončujícího přípravné řízení, zahrnující objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a vyšetřování.“* Cílem přípravného řízení je objasnit, zda došlo k trestnému činu, zjistit jeho pachatele, provést neodkladné a neopakovatelné úkony a zajistit důkazy potřebné pro rozhodnutí státního zástupce o podání obžaloby či jiném rozhodnutí ve věci, a tím i opatření podkladů nezbytných k projednání věci na hlavním líčení v řízení před soudem.¹¹¹ Trestněprávní teorie na základě výše uvedeného účelu rozlišuje následující funkce přípravného řízení¹¹²:

¹¹¹ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav, op. cit. sub. 44, s. 1901.

¹¹² Tamtéž či JELÍNEK, Jiří, op. cit. sub. 92. s. 529-530.

- 1) funkce vyhledávací (zjišťovací) znamenající, že se v rámci přípravného řízení identifikují podklady nezbytné pro řízení před soudem;
- 2) funkce zajišťovací spočívající ve shromažďování a zajišťování důkazů potřebných pro rozhodnutí státního zástupce o podání obžaloby¹¹³;
- 3) funkce filtrační usilující o to, aby před soud byly postaveny pouze osoby, které jsou důvodně podezřelé ze spáchání trestného činu, čímž je naplňována zásada presumpce neviny a omezeny difamující účinky veřejného projednání věci v řízení před soudem;
- 4) funkce odklonná přispívající k urychlení trestního řízení tím, že zejména trestní věci nižší společenské škodlivosti jsou projednány alternativním způsobem odlišným od běžného průběhu trestního řízení.

Přípravné řízení se dělí na fázi prověřování a vyšetřování. Prověřování začíná dle § 158 odst. 1 trestního řádu sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení či učiněním neodkladného či neopakovatelného úkonu. Úkolem orgánů činných v trestním řízení je objasnit a prověřit skutečnosti důvodně nasvědčující tomu, že došlo ke spáchání trestného činu a identifikovat předpokládaného pachatele. Fáze vyšetřování začíná doručením usnesení o zahájení trestního stíhání obviněnému a končí podáním obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, zastavení trestního stíhání či postoupení věci k projednání jinému orgánu. Orgány činné v trestním řízení vedou trestní stíhání proti konkrétní osobě – obviněnému a soustředí se na opatření a případné provedení důkazů zajištěných v přípravném řízení.¹¹⁴

2.1. Význam a rozsah uplatnění zásady kontradiktornosti v přípravném řízení

Jak již bylo řečeno výše, zásada kontradiktornosti řízení dle judikatury ESLP i Ústavního soudu představuje součást práva na spravedlivý proces a jako taková se zásadně uplatňuje v řízení před soudem. Do jaké míry se však uplatňuje i v přípravném řízení? Repík k rozhodovací praxi ESLP o kontradiktornosti řízení upozorňuje: „Z Úmluvy, tak jak je interpretována Soudem, nevyplývá právo na obecné použití tohoto principu v přípravném řízení. Prvky kontradiktornosti se však vyskytují též v tomto stádiu řízení a ve srovnávacím právu lze pozorovat jejich stále rozšiřování (účast obhájce na některých úkonech, právo nahlížet do spisu,

---

¹¹³ U této funkce je patrný omezený rozsah provádění dokazování v přípravném řízení dle § 164 odst. 1 trestního řádu směřující k podání obžaloby či jinému rozhodnutí ve věci. Východiskem je, že těžiště dokazování leží v hlavním líčení a teprve zde by mělo dojít k provedení veškerých důkazů nutných pro rozhodnutí soudu o vině a trestu.

¹¹⁴ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav, op. cit. sub. 44, op. cit. sub. 44. s. 1903.

rozhodování soudu o některých otázkách za účasti stran apod.)¹¹⁵ ESLP se ve své rozhodovací praxi opakovaně zabýval kontradiktorností přípravného řízení při rozhodování o vazbě obviněného dle čl. 5 odst. 4 Úmluvy a při posouzení kontradiktornosti výslechu svědka v přípravném řízení, nepodařilo-li se jej vyslechnout kontradiktorním způsobem v řízení před soudem.¹¹⁶ Z toho je patrný jednak požadavek soudu na dodržování kontradiktornosti v případě velmi intenzivních zásahů do základních práv obviněných, a dále provázanost obstarávání a provádění důkazů v přípravném řízení (předsoudní fáze řízení) a v řízení před soudem. Nedostatek kontradiktornosti dokazování v hlavním líčení může být za specifických podmínek kompenzován kontradiktorností dokazování v přípravném řízení, čímž ESLP nejen připouští aplikaci zásady kontradiktornosti v přípravném řízení, nýbrž z ní činí procesní záruku zachování práv obviněného v pozdějších fázích trestního řízení. Více kontradiktornosti v přípravném řízení pak poněkud paradoxně může vést k menšímu uplatnění kontradiktornosti v řízení před soudem, což by mělo být bráno v potaz především při stanovení okruhu důkazů proveditelných již v přípravném řízení, které posléze slouží jako důkaz v řízení před soudem.

Ústavní soud se k aplikaci zásady kontradiktornosti v přípravném řízení staví takto: „Zásady kontradiktornosti řízení a rovnosti zbraní platí pro trestní řízení jako celek, avšak neuplatňují se ve všech stádiích trestního řízení a při všech procesních úkonech stejně intenzivně. Nejúplněji se prosazují v hlavním líčení, event. ve veřejném zasedání soudu, v nichž se rozhoduje o nejdůležitějších meritorních otázkách trestního řízení, tj. o vině a o trestu. V těchto procesních formách lze vytvořit reálné předpoklady (procesní, organizační i faktické) pro široké a reálné uplatnění těchto zásad. Naproti tomu při provádění úkonů v přípravném řízení nelze zásady kontradiktornosti řízení a rovnosti zbraní vždy plně uplatnit, pokud by jimi byly popřeny jiné legitimní zájmy, zejména zájem státu na efektivitě trestního stíhání.“¹¹⁷ Ústavní soud blíže konstatoval, že se zásada kontradiktornosti může dostat do kolize s ostatními zásadami trestního řízení, zejména zásadou vyhledávací, zásadou hospodárnosti či zásadou rychlosti trestního řízení, a proto lze její aplikaci v přípravném řízení za zachování proporcionality dočasně omezit.¹¹⁸ Takový konflikt může vzniknout při nemožnosti seznámení obviněného s celým trestním spisem pro rychlost rozhodování o jeho vzetí do vazby nebo v situaci, kdy pro ochranu zájmů poškozeného není obviněnému v souladu s § 165 odst. 1 trestního řádu umožněna účast na

¹¹⁵ REPÍK, Bohumil, op. cit. sub. 5. s. 147.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 6. 2004, sp. zn. III. ÚS 239/04. V pozdější judikatuře potvrzeno v nálezu Ústavního soudu ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. III. ÚS 2575/17 či v nálezu Ústavního soudu ze dne 20. 9. 2022, sp. zn. II. ÚS 1959/22.

¹¹⁸ Tamtéž.

vyšetřovacím úkonu. Z citovaného nálezu Ústavního soudu ovšem vyplývá obecné východisko, že zásada kontradiktornosti se aplikuje i v přípravném řízení. Její případné omezení závisí na konkrétních okolnostech případu i využití konkrétních právních institutů trestního řízení, s tím, že vždy musí být proporcionalní k cíli, kterého se orgány činné v trestním řízení snaží dosáhnout na úkor zásady kontradiktornosti.

Za pozornost stojí též skutečnost, že přípravné řízení není formálně vystavěno na polemice proti sobě stojící obžaloby a obhajoby soupeřící před nestranným soudem, nýbrž jde o řízení svou povahou inkviziční, kdy zpravidla policejní orgán zjišťuje a zajišťuje podklady svědčící ve prospěch i neprospěch obviněného nezbytné pro rozhodnutí státního zástupce¹¹⁹ o podání obžaloby či pro jiné jeho rozhodnutí ve věci.¹²⁰ Státní zástupce dle § 174 odst. 1 trestního řádu vykonává dozor nad zachováním zákonnosti přípravného řízení, zároveň je však dle § 174 odst. 2 písm. c) trestního řádu oprávněn mimo jiné provést osobně jednotlivé vyšetřovací úkony a výjimečně i celé přípravné řízení včetně fáze před zahájením trestního stíhání¹²¹. To by mohlo vést k závěru, že pro absenci stran trestního řízení a vedení sporu mezi nimi nelze zásadu kontradiktornosti v přípravném řízení jako takovou uplatnit mimo situací předestřených ve výše zmíněné judikatuře ESLP (rozhodování o vazbě a kontradiktorní výslech svědků).¹²² Jsem nicméně přesvědčen, že takový závěr je třeba odmítnout pro jeho přepjatý formalismus nezohledňující praktické dopady zásady kontradiktornosti jako práva obviněného na obhajobu ani provázanost obsahu přípravného řízení s průběhem řízení před soudem. Ačkoli v přípravném řízení nelze hovořit o existenci stran trestního řízení¹²³; zjevně v něm dochází k soupeření mezi vyšetřovací verzí policejního orgánu či státního zástupce a verzí skutku obviněného (i jeho právní kvalifikací), kterou uplatňuje na svou obhajobu. Dle § 33 odst. 1 trestního řádu je obviněný oprávněn vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu, a k důkazům o nich, což obviněnému zjevně poskytuje prostor pro vedení kontradiktorní polemiky se skutkovými i právními závěry policejního orgánu i státního zástupce vykonávajícího dozor nad zachováním zákonnosti přípravného řízení¹²⁴. Trestní řád ostatně prostřednictvím stížností proti jednotlivým usnesením orgánů činných v trestním řízení počítá s kvalifikovaným vypořádáním

---

¹¹⁹ nikoli soudu a nikoli nestranného státního zástupce.

¹²⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 7. 2003, sp. zn. III. ÚS 511/02.

¹²¹ ŠÁMAL, Pavel, op. cit. sub. 44. s. 2221.

¹²² OLEJ, Josef, op. cit. sub. 7. s. 71-72.

¹²³ státní zástupce v přípravném řízení vystupuje jako *dominus litis*.

¹²⁴ Obviněný je dle § 146a odst. 1 tr. ř. oprávněn podat proti tam vyjmenovaným rozhodnutím státního zástupce stížnost, o níž rozhoduje soud, v jehož obvodu je činný daný státní zástupce. Dle § 157a odst. 2 nadto obviněný může žádat přezkum postupu státního zástupce nadřízeným státním zastupitelstvím, a případně využít podnět k dohledu dle § 12c zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství.

námitek obviněného již v přípravném řízení¹²⁵. Orgány činné v trestním řízení jsou tedy povinny přihlídnout k vyjádření obviněného a řádně odůvodnit, proč jej shledávají za důvodné či nikoli. Důkazy zajištěné v přípravném řízení navíc mají sloužit pro rozhodnutí státního zástupce o podání obžaloby. Jsou tak podkladem obžaloby a v souladu se zásadou obžalovací dle § 2 odst. 8 trestního řádu představují výchozí bod pro vymezení věci v řízení před soudem, kde se zásada kontradiktornosti uplatňuje v největší míře. Je tak nanejvýš žádoucí uplatňovat zásadu kontradiktornosti již v přípravném řízení tak, aby obviněnému bylo umožněno seznámit se a vyjádřit se ke všem podkladům v době jejich zajištění, nikoli při doručení obžaloby či až na samotném hlavním líčení. Je-li ostatně státním zástupce v obžalobě doručené soudu vylíčena jeho verze skutkového děje a jeho právního hodnocení, měl by soud ještě před nařízením hlavního líčení mít možnost seznámit se s verzí pravdy prezentovanou obviněným v přípravném řízení, a to alespoň prostřednictvím prostudování trestního spisu. Jen pro úplnost je však třeba podotknout, že právo na obhajobu dle § 2 odst. 13 trestního řádu svědčí osobě, proti které se řízení vede. Tou je nepochybně obviněný, obžalovaný i odsouzený a v určitých případech i osoba podezřelá.¹²⁶ V ostatních případech¹²⁷ však právo na obhajobu podezřelému nesvědčí, orgány činné v trestním řízení proto nejsou povinny mu jej zajistit a aplikace zásady kontradiktornosti je nejméně ve fázi prověřování podstatně omezena, což vytváří určité napětí mezi zásadou kontradiktornosti a prováděním důkazů před zahájením trestního stíhání.

Lze tak uzavřít, že zásada kontradiktornosti v přípravném řízení vystupuje jednak jako prostředek k hledání pravdy při hodnocení jednotlivých podkladů přípravného řízení, ale především jako právo obviněného na obhajobu zahrnující právo na informace a právo vyjádřit se k nim, s tím, že rozsah aplikace této zásady závisí na procesní aktivitě obviněného.¹²⁸ Orgány činné v trestním řízení mají v inkvizičním přípravném řízení dominantní postavení, jehož využívají k obstarávání podkladů trestního řízení, resp. jakékoli stanoviska či důkazy obviněný předkládá přímo jim, proto jsou s veškerými skutečnostmi i důkazy seznámeny. Zásada kontradiktornosti tak na ně dopadá toliko jako povinnost poskytnout obviněnému prostor seznámit se s dosud zajištěnými podklady, a to z části obligatorně a z části na základě žádosti obviněného.¹²⁹ Takové právo by však z hlediska obhajoby obviněného postrádalo jakýkoli smysl,

¹²⁵ Dle § 141 odst. 2 tr. ř. lze stížností napadnout každé usnesení policejního orgánu; usnesení soudu či státního zástupce pouze stanoví-li tak výslovně zákon. Kontradiktornost přípravného řízení vystupuje do popředí zejména v případě stížnosti obviněného proti usnesení o zahájení trestního stíhání dle § 160 odst. 7 tr. ř.

¹²⁶ zadržaná podezřelá osoba podle § 76 odst. 6 tr. ř. a podezřelý ve zkráceném přípravném řízení podle § 179b odst. 2 tr. ř.

¹²⁷ zejména v případě „běžného“ prověřování jako fáze přípravného řízení dle § 158 a násl. odst. 1 tr. ř.

¹²⁸ OLEJ, Josef, op. cit. sub. 7. s. 74, s. 83

¹²⁹ Tamtéž.

jestliže by se obviněný nemohl k zajištěným podkladům vyjádřit a usilovat tak o ovlivnění rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení učiněných v přípravném řízení, a to především rozhodnutí státního zástupce o stížnostech obviněného proti usnesením policejního orgánu. Jelikož lze s jistou dávkou zjednodušení tvrdit, že orgány činné v trestním řízení vyjadřují svůj názor prostřednictvím učinění rozhodnutí či provedení procesního úkonu, dopadá na ně druhý prvek kontradiktornosti v přípravném řízení do té míry, že jsou povinny umožnit obviněnému vyjádřit se k jednotlivým svým závěrům i prováděným důkazům. Zůstane-li však obviněný v přípravném řízení zcela pasivní, nikdo jej nesmí k procesní aktivitě nutit, nýbrž to je jen a pouze on, kdo ponese případné negativní důsledky nevyužití všech prvků kontradiktornosti v pozdějších fázích trestního řízení.

Závěrem považuji za vhodné vypořádat se s názorem Pelce ohledně omezení zásady kontradiktornosti přípravného řízení v tom smyslu, že obviněný sice má právo vyjadřovat se k dosavadnímu průběhu přípravného řízení, avšak s výjimkou stížnosti proti usnesení o zahájení trestního stíhání nejsou orgány činné v trestním řízení povinny na podání obviněného jakkoli reagovat.¹³⁰ S tímto názorem souhlasím do té míry, že orgány činné v trestním řízení skutečně mají v přípravném řízení velmi omezenou povinnost reagovat na vyjádření obviněného. Ve vztahu k zásadě kontradiktornosti jej nicméně považuji za nesprávný, neboť jejím cílem je poskytnout obviněnému příležitost ovlivnit rozhodnutí soudu (zde spíše státního zástupce či policejního orgánu), což však nutně neznamená povinnost těchto orgánů vypořádat se se stanoviskem obviněného, natož právo na určitý výsledek řízení. Kontradiktornost přípravného řízení je naplněna v okamžiku, kdy se obviněný vůbec může vyjádřit k veškerým skutečnostem a důkazům, a to bez ohledu na to, zda jsou námitky obviněného jakkoli reflektovány v rozhodnutích orgánů činných v trestním řízení a bez ohledu na obsah konečného rozhodnutí. Tím jistě nechci tvrdit, že není povinností orgánů činných v trestním řízení vypořádat námitky obviněného, tak, aby byl jejich postup přezkoumatelný, nicméně jde o jinou větev práva na spravedlivý proces vyrůstající vedle zásady kontradiktornosti.

V následujících kapitolách budou rozebrány zákonné podmínky a limity práva obviněného na informace obsažené v právu obviněného nahlížet do trestního spisu a právo obviněného vyjádřit se ke zjištěným informacím zahrnuté v účasti obviněného a jeho obhájce na vyšetřovacích úkonech. S tím úzce souvisí použitelnost důkazů provedených v přípravném řízení

---

¹³⁰ PELC, Vladimír, op. cit. sub. 1. s. 51.

v řízení před soudem a oba prvky kontradiktornosti jsou nutně kombinovány při rozhodování o vazbě obviněného.¹³¹

2.2. Právo obviněného nahlížet do spisu

K efektivnímu seznámení se obviněného s jednotlivými skutečnostmi a důkazy zpravidla nepostačuje opis usnesení policejního orgánu o zahájení trestního stíhání obviněného, neboť ten obsahuje interpretaci skutkového stavu, jak jej vidí policejní orgán, která je však nezřídka příliš stručná či nezahrnuje veškeré podklady rozhodnutí. V souladu se zásadou kontradiktornosti musí být obviněnému a jeho obhájci poskytnuta co nejšířší možnost seznámit se s veškerými podklady rozhodnutí, protože pouze na základě vlastního vnímání těchto podkladů se obviněný může vyjádřit k celé věci a s potřebným množstvím informací rozporovat závěry policejního orgánu či státního zástupce. Takové právo je zakotveno v ustanovení § 65 odst. 1 trestního řádu mimo jiné stanovícím, že obviněný a jeho obhájce mají právo nahlížet do spisů s výjimkou protokolu o hlasování senátu a osobních údajů svědka utajených podle § 55 odst. 2 trestního řádu, a dále právo činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si na své náklady kopie spisů a jejich částí. Spisem se rozumí trestní spis včetně veškerých dokladů, listin a doličných věcí k němu připojených¹³², nikoli však interní pracovní spisy jednotlivých orgánů činných v trestním řízení¹³³. Nahlédnutí do spisu probíhá na žádost obviněného či jeho obhájce v prostorách příslušného orgánu činného v trestním řízení a za přítomnosti jeho příslušníka. Lze o něj žádat kdykoli po zahájení trestního stíhání, a to i opakovaně, tak aby se obviněný mohl průběžně informovat o trestním řízení a jeho vývoji.¹³⁴

Omezení práva nahlédnout do spisu se vztahuje k výše uvedenému protokolu o hlasování a osobním údajům anonymního svědka, a dále k utajovaným informacím dle zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti¹³⁵, a údajům, se kterými se mohou seznamovat pouze orgány činné v trestním řízení¹³⁶. V praxi nicméně činí výkladové potíže zejména omezení dle § 65 odst. 2 trestního řádu stanovící, že v přípravném řízení může policejní orgán či státní zástupce obviněnému odeprít právo nahlédnout do spisu ze závažných

---

¹³¹ S ohledem na rozsah této práce je naopak ponecháno stranou doručení opisu usnesení o zahájení trestního stíhání obviněnému, povinné informování obviněného o průběhu a skončení přípravného řízení a v obecné rovině i právo obviněného podávat stížnosti proti usnesením policejního orgánu a případně státního zástupce či soudu.

¹³² Nález Ústavního soudu ze dne 26. 7. 2005, sp. zn. I. ÚS 54/05.

¹³³ Nepatří mezi ně tzv. dozorový spis státního zástupce ani tzv. sběrné spisy vedené na odvolacích a dovolacím soudu (srov. ŠÁMAL, Pavel, GRIVNA, Tomáš, op. cit. sub. 44. s. 704.)

¹³⁴ JELÍNEK, Jiří, op. cit. sub. 92. s. 336.

¹³⁵ Ustanovení § 65 odst. 5 tr.ř.

¹³⁶ Ustanovení § 65 odst. 6 ve spojení s § 55 odst. 1 písm. c) tr. ř.

důvodů¹³⁷. Závažnými důvody se rozumí zejména možné konkrétní ohrožení či zmaření trestního stíhání či odhalení vyšetřovací taktiky obviněnému, v jehož důsledku může být zmařena objektivnost důkazů nebo ohroženy jiné společenské či individuální zájmy.¹³⁸ Představitelná je například situace, kdy by se obviněný nahlédnutím do spisu dozvěděl, že na jeho telefonní číslo byl vydán příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu dle § 88 odst. 1 trestního řádu ještě v době provádění odposlechu. Vantuch k tomu upozorňuje, že policejní orgán za účelem nevyzrazení své vyšetřovací taktiky nezřídka přistupuje k vyjmutí záznamu o odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, záznamu o podání vysvětlení osob či jiných listin z trestního spisu.¹³⁹ Takový postup je však dle jeho názoru v rozporu s právem obviněného na obhajobu i zněním § 65 odst. 2 trestního řádu, který neupravuje vyjmutí jakýchkoli listin z trestního spisu ani právo orgánů činných v trestním řízení odepřít obviněnému nahlédnout do trestního spisu jen z části.¹⁴⁰ Ačkoli takový postup může být veden snahou zpřístupnit obviněnému alespoň část trestního spisu namísto zákonného odepření nahlédnutí do spisu jako celku, problémem zůstává, že není upraven v trestním řádu a obviněný nemá příležitost nechat přezkoumat důvodnost takového postupu¹⁴¹. Vyjme-li navíc policejní orgán ze spisu například úřední záznam o podání vysvětlení určité osoby, je možné, že tímto krokem obviněnému sdělí více o své vyšetřovací taktice, než kdyby jej nechal nahlédnout do celého spisu. Z judikatury Ústavního soudu v každém případě vyplývá, že využije-li policejní orgán svého oprávnění odepřít obviněnému nahlédnutí do spisu, je povinen takový postup řádně odůvodnit, jinak je jeho postup nepřezkoumatelný, čímž dochází k zásahu do práva obviněného na obhajobu.¹⁴² Požadavky řádného odůvodnění přitom nespĺňuje povšechný odkaz na maření vyšetřování či nebezpečí ovlivňování svědků obviněným, nachází-li se obviněný ve vazbě.¹⁴³

Zvláštním typem nahlédnutí do trestního spisu je pak prostudování spisu při skočení vyšetřování dle § 166 odst. 1 trestního řádu. Ten mimo jiné stanoví, uzná-li policejní orgán vyšetřování za skončené a jeho výsledky za postačující k podání obžaloby, umožní obviněnému, jeho obhájci a poškozenému v přiměřené době prostudovat spisy a učinit návrhy na doplnění

---

¹³⁷ Odepření práva nahlédnout do spisu nepřichází v úvahu ve chvíli, kdy již policejní orgán vyzval obviněného k prostudování spisu při skončení vyšetřování nebo při sjednávání dohody o vině a trestu.

¹³⁸ BOHUSLAV, Lukáš. § 65 [Právo nahlížet do spisů a jeho odepření]. In: DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7. s. 492

¹³⁹ VANTUCH, Pavel, op. cit. sub. 90. s. 53.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ V úvahu přichází postup dle § 157a tr. ř., nicméně nedozví-li se obviněný, že z trestního spisu bylo policejním orgánem cokoli vyjmuté, nemá důvod žádat o přezkoumání postupu policejního orgánu.

¹⁴² Nález Ústavního soudu ze dne 23. 1. 2001, sp. zn. IV. ÚS 472/2000.

¹⁴³ Tamtéž.

vyšetřování. Na tuto možnost upozorní obviněného, jeho obhájce a poškozeného nejméně tři dny předem.¹⁴⁴ Jde o právo výše uvedených subjektů trestního řízení¹⁴⁵, o němž musí být policejním orgánem poučení a musí jim být poskytnuta přiměřená doba k prostudování spisu¹⁴⁶. Jeho význam spočívá v tom, že obviněný a jeho obhájce mají možnost seznámit se s výsledky vyšetřování a veškerými podklady policejního orgánu shromážděnými k podání obžaloby, čímž je zajištěna jednak kontrola dodržování procesních předpisů policejním orgánem v přípravném řízení, a především kontrola náležitého objasnění skutkového stavu bez důvodných pochybností v souladu se zásadou materiální pravdy.¹⁴⁷ Má-li obviněný po prostudování spisu pocit, že skutkový stav nebyl dostatečně objasněn či došlo k porušení procesních předpisů vyžadující opakované provedení některého úkonu, je oprávněn podat návrh na doplnění vyšetřování. Jím může navrhnout provedení konkrétní důkaz, obecně žádat o doplnění vyšetřování o určité skutečnosti nebo o opakované provedení nezákonně provedeného důkazu.¹⁴⁸ Policejní orgán je povinen takový návrh posoudit a buď mu vyhovět a doplnit vyšetřování, anebo jej jako nedůvodný odmítnout, s tím, že o tom učiní záznam ve spise a musí o tom obviněného vyrozumět¹⁴⁹. Rozhodne-li policejní orgán o doplnění vyšetřování či o změně právní kvalifikace, je poté povinen znovu postupovat dle § 166 odst. 1 trestního řádu a předložit obviněnému celý trestní spis k prostudování.¹⁵⁰ Postupuje-li policejní orgán v rozporu s § 166 odst. 1 trestního řádu zejména neupozorní-li vůbec obviněného na možnost prostudovat spis či mu neumožní učinit návrh na doplnění vyšetřování, jde o závažné porušení práva obviněného na obhajobu, které nelze odstranit v řízení před soudem. Tím je odůvodněno nařízení předběžného projednání obžaloby soudem dle § 186 písm. e) trestního řádu.¹⁵¹ Shledá-li následně soud takovou námitku obviněného za důvodnou, postupem dle § 188 odst. 1 písm. e) trestního řádu vrátí věc státnímu zástupci k došetření, na jehož konci musí být i výzva policejního orgánu k prostudování spisu a učinění návrhů na doplnění vyšetřování.¹⁵²

Z výše uvedeného je patrné, že trestní řád v souladu se zásadou kontradiktornosti zaručuje obviněnému široké právo seznámit se s obsahem celého trestního spisu, včetně všech

---

¹⁴⁴ Zkráceno pro přehlednost.

¹⁴⁵ Ačkoli toto právo náleží všem subjektům trestního řízení vyjmenovaným v § 166 odst. 1 trestního řádu, nadále budu popisovat tento institut z pohledu obviněného a jeho obhájce.

¹⁴⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 7. 2008, sp. zn. III. 1537/07.

¹⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav, op. cit. sub. 44. 2155.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ I v tomto případě může obviněný žádat o přezkum postupu policejního orgánu dle § 157a odst. 1 tr. ř.

¹⁵⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 1991, sp. zn. 1 To 59/91.

¹⁵¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 10. 2017, sp. zn. II. ÚS 2940/17.

¹⁵² Tamtéž.

jeho příloh. Omezení tohoto práva mám za legitimní, neboť je možné jej učinit jen dočasně, z taxativně vymezených důvodů a při řádném odůvodnění takového rozhodnutí. Tím je zaručeno efektivní prosazení práv obhajoby i přezkoumatelnost jeho omezení, a to při vážení ostatních zájmů významných pro trestní řízení. Toto právo navíc nelze omezit v případě sjednání dohody o vině a trestu, a především, byl-li obviněný již upozorněn na možnost prostudovat spis při skončení vyšetřování. Nejpozději v tento moment musí být obviněnému poskytnuta příležitost prostudovat veškeré podklady sloužící k případnému podání obžaloby a na jejich podkladě se vyjádřit k dosud shromážděným podkladům a tím i kvalitě objasnění skutkového stavu policejním orgánem. Tím je vyzdvihnuta role kontradiktornosti jako prostředku k hledání pravdy a obviněnému je v rámci jeho práva na obhajobu již v tento moment poskytnuta příležitost začít budovat svou obhajobu pro řízení před soudem.

2.3. Právo obviněného a jeho obhájce účastnit se vyšetřovacích úkonů

Účast obviněného a obhájce na vyšetřovacích úkonech je upravena v § 165 trestního řádu a jako taková představuje průlom do zásady neveřejnosti přípravného řízení. Zatímco obhájce obviněného je již od zahájení trestního stíhání oprávněn účastnit se veškerých vyšetřovacích úkonů¹⁵³, jejichž výsledek lze použít jako důkaz v řízení před soudem, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyzkoušení o něm zajistit, o účasti obviněného na vyšetřovacích úkonech rozhoduje policejní orgán. Takovou účast umožní zejména v situacích, kdy obviněný nemá obhájce a spočívá-li vyšetřovací úkon ve výslechu svědka, jenž má právo odepřít výpověď. Oznáme-li obhájce policejnímu orgánu, že se chce účastnit vyšetřovacích úkonů dle § 165 odst. 3 trestního řádu¹⁵⁴ nebo jde-li o výslech svědka, jenž může odepřít výpověď, musí jej policejní orgán vyzkoušet o místě, čase a typu konaného vyšetřovacího úkonu včetně údajů k identifikaci vyslychané osoby. Totéž vyzkoušení musí být dle § 165 odst. 4 trestního řádu poskytnuto i obviněnému. Tím je zajištěna možnost účasti obhájce i obviněného na úkonu, a zná-li obviněný (obhájce) navíc předem totožnost vyslychané osoby může se na její výslech adekvátně připravit. Účastní-li se obviněný či obhájce vyšetřovacího úkonu oběma náleží právo kdykoli vznášet námitky proti průběhu vyšetřovacího úkonu a klást vyslychané osobě otázky, a to potom, co policejní orgán skončí kladení svých otázek¹⁵⁵.

---

¹⁵³ Vyšetřovacími úkony se rozumí úkony prováděné policejním orgánem po zahájení trestního stíhání za účelem opatření a provedení důkazu zejména výslechy osob, konfrontace, rekonstrukce, vyšetřovací pokus či ohledání místa činu.

¹⁵⁴ Typicky oznámením o převzetí obhajoby a ve vztahu k veškerým vyšetřovacím úkonům, které bude policejní orgán v budoucnu provádět.

¹⁵⁵ Ustanovení § 165 odst. 1, odst. 2 tr. ř.

Konstrukce účasti obviněného a obhájce na vyšetřovacích úkonech se tedy podstatně liší v tom, že obhájci svědčí právo účasti v zásadě na všech vyšetřovacích úkonech, jejichž výsledek může být použit jako důkaz, obviněný naproti tomu musí žádat o připuštění své účasti policejní orgán. Rozhodnutí policejního orgánu je fakultativní ve smyslu, že nemusí žádosti vyhovět, což je zpravidla odůvodněno zejména obavou o nerušený průběh vyšetřovacího úkonu a ohrožení objektivitu prováděného důkazu. Preference zákonodárce na zajištění práva na obhajobu skrze účast obhájce obviněného je pak podtržena tím, že jeho účast lze vyloučit pouze v případě, že nelze provedení úkonu odložit a obhájce o něm včas vyrozumět. Toto rozdílné zacházení je diskutabilní z pohledu rovnosti jednotlivých obviněných, neboť nemá-li obviněný obhájce je jeho účast na vyšetřovacích úkonech a tím i uplatnění kontradiktornosti zcela v rukou policejního orgánu, který nemusí žádosti obviněného z různých důvodů vyhovět. Má-li obviněný obhájce, jeho účast na vyšetřovacím úkonu (a jeho kontradiktornost) je závislá zásadně na vůli obhájce či obviněného, což lépe vyhovuje dobrovolnému využití kontradiktornosti jako práva na obhajobu.¹⁵⁶

Cílem účasti obviněného či jeho obhájce na vyšetřovacích úkonech je v souladu s článkem 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy poskytnout obviněnému příležitost ke konfrontaci svědka čili umožnit obviněnému vnímat výpověď vyslychané osoby a klást této osobě otázky tak, aby mohl ověřit její věrohodnost i pravdivost její výpovědi.¹⁵⁷ K naplnění tohoto práva přitom zásadně postačuje účast obhájce¹⁵⁸ obviněného, čemuž odpovídá i výše předestřená právní úprava. K tomu je třeba podotknout, že účast obviněného ani obhájce na vyšetřovacích úkonech není povinná čili nemají-li zájem o využití prvků kontradiktornosti výsledku svědka již v přípravném řízení, nemůžou být k tomu orgány činným v trestním řízení nuceni. Obviněný je zároveň oprávněn dle § 33 odst. 1 trestního řádu vyjadřovat se k veškerým důkazům i jiným způsobem například písemným zhodnocením dosud provedeného dokazování či návrhem na doplnění vyšetřování. Nejméně obhájce obviněného by se však vyšetřovacích úkonů účastnit měl, neboť jde o příležitost bezprostředně vnímat důkaz použitelný před soudem a vyjádřit se k němu. Svou neúčastí obhájce naopak riskuje, že v řízení před soudem budou za podmínek § 211 trestního řádu čteny protokoly o výsledku svědků, jejichž další výslech v tu dobu už nebude možný. Obviněný, resp. jeho obhájce, se tak svou procesní pasivitou mohou sami a zcela v souladu s čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy připravit o právo na kontradiktorní výslech svědka.

¹⁵⁶ OLEJ, Josef, op. cit. sub. 7. s. 86-87.

¹⁵⁷ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav, op. cit. sub. 44. s. 2144.

¹⁵⁸ ŘÍHA, Jiří. Vybrané aspekty použitelnosti protokolů o dřívějších svědeckých výpovědích v hlavním líčení s ohledem na judikaturu ESLP. In: JELÍNEK, Jiří. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 233-252. ISBN 978-80-7502-287-5. s. 245

Z výše uvedeného vyplývá, že účast obviněného a jeho obhájce na vyšetřovacích úkonech je dalším z významných projevů zásady kontradiktornosti v přípravném řízení. Obviněnému i obhájci je v rámci práva na obhajobu poskytnuta možnost bezprostředně vnímat prováděný důkaz, ještě v průběhu úkonu orgánům činným v trestním řízení sdělit své stanovisko ke způsobu jeho provádění a prostřednictvím kladení otázek vyslychané osobě ověřit věrohodnost této osoby i pravdivost její výpovědi. Kladení otázek svědkovi obviněným či obhájcem přitom poskytuje policejnímu orgánu další podklad ke spolehlivému objasnění skutkového stavu. Nedostatek předestřené právní úpravy ve vztahu ke kontradiktornosti lze spatřovat v tom, že o účasti obviněného na vyšetřovacích úkonech rozhoduje policejní orgán, který tak má v rukou i jejich kontradiktornost, přičemž nemusí být vždy schopen předem zhodnotit, zda bude tento důkaz použit u soudu a zda si proto z hlediska kontradiktornosti vyžaduje účast obviněného (nemá-li obhájce). V rámci úvah *de lege ferenda* by bylo možné uvažovat o zajištění nepřímé účasti obviněného například prostřednictvím videokonferenčního zařízení či pokládání otázek ústy jiné osoby zúčastněné na úkonu, s tím, že o formě účasti by rozhodoval policejní orgán, avšak samotné rozhodnutí účastnit se by náleželo obviněnému.

2.4. Použitelnost výpovědí svědků zajištěných v přípravném řízení

S účastí obviněného a jeho obhájce na vyšetřovacích úkonech je neoddělitelně spjata problematika použitelnosti protokolů o výsledcích svědků opatřených a provedených v přípravném řízení v řízení před soudem. Velká novela trestního řádu č. 265/2001 Sb., zdůraznila, že těžiště dokazování leží v řízení před soudem, proto není žádoucí provádět výsledky svědků již v přípravném řízení¹⁵⁹, ledaže se jedná o některou ze zákonem vymezených situací hrozby ztráty či oslabení důkazu odůvodňující dřívější zachycení výpovědi.¹⁶⁰ Jelikož čtení protokolů o dřívější výpovědi svědka představuje průlom do zásady ústnosti a koliduje s právem obviněného na kontradiktorní výslech svědka dle čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy, mělo by být v zákonné úpravě stanoveno restriktivně a za zachování maximální možné míry práv obviněného na účast na vyšetřovacích úkonech a práva klást vyslychané osobě otázky.

Ustanovení § 211 trestního řádu upravující čtení protokolů o dřívější výpovědích v řízení před soudem v obecné rovině předpokládá, že v přípravném řízení proběhl zákonný výslech

---

¹⁵⁹ GALOVCOVÁ, Ingrid, op. cit. sub. 45. s. 132.

¹⁶⁰ Zejména důvody uvedené v § 164 odst. 1 tr. ř., neopakovatelné a neodkladné úkony dle § 158 odst. 9 ve spojení s § 158a tr. ř. či konání rozšířeného vyšetřování, v němž se dle § 169 odst. 2 tr. ř. neuplatní omezení pro výslech svědků dle § 164 odst. 1 tr.ř.

svědka a že o této dřívější výpovědi svědka existuje protokol¹⁶¹. Dle § 211 odst. 1 trestního řádu lze číst protokol o výpovědi svědka namísto jeho výslechu na hlavním líčení, jestliže jej soud nepovažuje za nutný a státní zástupce a obviněný s tím souhlasí. Toto ustanovení počítá s tím, že svědka lze na hlavním líčení vyslechnout a obviněnému je dána možnost uplatnit své právo na kontradiktorní výslech svědka v hlavním líčení tím, že se čtením protokolu o dřívější výpovědi nebude souhlasit. Jestliže se však na předvolání bez omluvy nedostaví na hlavní líčení či se z něj bezdůvodně vzdálí o toto právo přichází, neboť jeho souhlas se čtením protokolu není potřeba. Právo na kontradiktorní výslech svědka obviněným je zde plně zachováno s tím, že jeho využití závisí na vůli obviněného, ledaže obviněný svým přístupem maří průběh hlavního líčení. Obdobně kontradiktornost doléhá i na státního zástupce, jenž může se čtením protokolu nesouhlasit a žádat o vlastní provedení výslechu svědka dle § 180 odst. 3 trestního řádu či mu alespoň klást otázky po skončení výslechu soudem dle § 215 odst. 1 trestního řádu.

O poznání složitější je situace dle § 211 odst. 2, odst. 3 a odst. 4 trestního řádu vymezující případy, v nichž lze protokoly o výslechu svědků (či spoluobžalovaného dle § 211 odst. 2 tr. ř.) číst pro nemožnost výslechu svědka na hlavním líčení, a to z různých objektivních či subjektivních důvodů, včetně skutečnosti, že svědek na hlavním líčení právem či neoprávněně odepřel vypovídat, anebo se podstatně odchyluje od své dřívější výpovědi.¹⁶² Výše uvedená ustanovení připouští čtení protokolu o výslechu svědka, *byl-li výslech proveden způsobem odpovídajícím ustanovení tohoto zákona*. Z hlediska kontradiktorního výslechu svědka obviněným je rozhodující možnost účasti obviněného a jeho obhájce na výslechu a možnost klást svědkovi otázky, s tím, že v úvahu přichází následující situace:

- 1) výslech svědka či spoluobžalovaného byl proveden po zahájení trestního stíhání dle § 164 odst. 1 trestního řádu (i jako neopakovatelný či neodkladný úkon). Obhájce obviněného měl právo se jej dle § 165 odst. 2 trestního řádu zúčastnit a klást svědkovi otázky, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění o něm zajistit. Takto získaný protokol o výslechu svědka by měl být za splnění ostatních podmínek v § 211 trestního řádu zpravidla způsobilý k přečtení na hlavním líčení a právo obviněného na kontradiktorní výslech svědka bylo dostatečně naplněno již v přípravném řízení;

¹⁶¹ Dle § 211 odst. 7 tr. ř. totéž platí pro audiovizuální záznam výslechu svědka pořízený prostřednictvím videokonferenčního zařízení.

¹⁶² Ustanovení § 211 odst. 2 tr. ř. hovoří o zemřelém, nezvěstném, nemocném nebo trvale nedosažitelném svědkovi a výslechu provedeném jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon dle § 158a tr. ř. Ustanovení § 211 odst. 3 tr. ř. o svědkovi, který v přípravném řízení vypovídal, avšak na hlavním líčení neoprávněně odepřel vypovídat či se v podstatných bodech odchyluje od své dřívější výpovědi. Ustanovení § 211 odst. 4 tr. ř. pak o svědkovi, který právem odepřel vypovídat, ačkoli v minulosti již vypovídal.

- 2) výslech svědka byl provedený před zahájením trestního stíhání dle § 158 odst. 9 trestního řádu, obhájce obviněného se jej z povahy věci nemohl zúčastnit¹⁶³. Použitelnost takového důkazu v řízení před soudem záleží na tom, zda šlo o neodkladný a neopakovatelný úkon dle § 158a trestního řádu či nikoli. Nešlo-li o neodkladný a neopakovatelný úkon může obviněný po zahájení trestního stíhání žádat dle § 164 odst. 4 trestního řádu o jeho zopakování (za účasti obviněného či jeho obhájce) a takto získaný protokol odpovídá protokolu z úkonu ad 1). Nebyl-li takový úkon zopakován, je čtení protokolu o dřívějším výslechu na hlavním líčení podmíněno splněním některé z podmínek v § 211 odst. 1, odst. 2 písm. a) nebo odst. 3 písm. b) či c) trestního řádu¹⁶⁴;
- 3) výslech svědka byl provedený před zahájením trestního stíhání jako neodkladný a neopakovatelný úkon dle § 158a trestního řádu. Účast obhájce obviněného na něm tak byla rovněž vyloučena, úkon byl však proveden za přítomnosti soudce. Protokol o takovém výslechu svědka nelze číst za podmínek dle § 211 odst. 3 a 4 trestního řádu předpokládající možnost obviněného či jeho obhájce účastnit se výslechu a klást svědkovi otázky, přesto splňuje podmínky dle § 211 odst. 2 písm. b) trestního řádu, a i bez naplnění práva na kontradiktorní výslech svědka jej dle trestního řádu lze číst na hlavním líčení.

Při analýze výše uvedených situací je patrné, že do práva obviněného na kontradiktorní výslech svědků nejvíce zasahují úkony provedené před zahájením trestního stíhání, neboť ze své podstaty vylučují účast obhájce či obviněného na nich, přesto protokoly o nich lze dle § 211 odst. 2, odst. 3 písm. b) a c) trestního řádu číst na hlavním líčení. V případě úkonů dle § 158 odst. 9 trestního řádu je určitou pojistkou práva na obhajobu možnost žádat o zopakování úkonu dle § 164 odst. 4 trestního řádu, u neodkladných a neopakovatelných úkonů to jejich povaha nepřipouští. Tímto problémem české právní úpravy se mnohokrát zabýval ESLP¹⁶⁵, který opakovaně konstatoval porušení práva obviněného na spravedlivý proces, což následně reflektoval ve své rozhodovací praxi i Ústavní soud¹⁶⁶. Východiskem pro posouzení porušení práva obviněného na spravedlivý proces je tříkrokový test zkonstruovaný ESLP v rozhodnutí Al-

¹⁶³ Prověrování se nevede proti konkrétní osobě, resp. podezřívá-li policejní orgán konkrétního podezřelého, nesvědčí mu právo na obhajobu dle § 33 odst. 1 tr. ř.

¹⁶⁴ čtení protokolu za podmínek dle ustanovení § 211 odst. 2 písm. b) i odst. 3 písm. a) tr. ř. je z povahy věci vyloučeno.

¹⁶⁵ rozsudek ESLP ze dne 21. 7. 2011, stížnost č. 44438/06, Breukhoven proti České republice, rozsudek ESLP ze dne 22. 11. 2012, stížnost č. 46203/08, Tseber proti České republice, rozsudek ESLP ze dne 12. 1. 2017, stížnost č. 36705/12, Štulíř proti České republice.

¹⁶⁶ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 24. 9. 2013, Pl. ÚS 25/13, nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 2852/14.

Khawaja a Tahery proti Spojenému království (a dále modifikovaný v Schatschaschwili proti Německu)¹⁶⁷. ESLP i Ústavní soud ve své judikatuře přezkoumává, zda: 1) byl dán závažný důvod pro nepřítomnost či nemožnost výslechu svědka v hlavním líčení; 2) představuje výpověď takového svědka podstatný či výlučný důkaz pro vyslovení viny obviněného; 3) zde existují dostatečné procesní záruky vyvažující ztížení podmínek obhajoby a zda lze řízení jako celek označit za spravedlivé.¹⁶⁸ Při čtení protokolů dle § 211 odst. 2, odst. 3 písm. b) a c) trestního řádu je proto třeba zkoumat, zda skutečně šlo o neodkladný či neopakovatelný úkon, zda byl dán vážný důvod pro nepřítomnost svědka na hlavním líčení či zda se svědek odchyluje od své dřívější výpovědi právě z důvodu ovlivnění obviněným či třetí osobou. I když toto kritérium splněno není, nejde bez dalšího o porušení práva obviněného na spravedlivý proces (a kontradiktorní výslech svědků), nýbrž soud dále zkoumá váhu takového důkazu pro vyslovení viny obviněného a s ohledem na ni i sílu procesních záruk vyvažujících nepřítomnost obviněného a jeho obhájce na předmětném úkonu. Důležitou zárukou z pohledu kontradiktornosti je, že se obviněný může dle § 214 trestního řádu ke čtenému protokolu vyjádřit. Byl-li o úkonu pořízen zvukový či obrazový záznam¹⁶⁹ má nadto možnost zprostředkovaně vnímat výpověď vyslychané osoby a tím ověřit i její věrohodnost. Podobnou zárukou může být, že výpověď vyslychané osoby potvrdili ostatní svědci a při jejich výslechu mohl být obviněný či jeho obhájce účasten a mohl jim klást otázky nebo skutečnost, že soud pečlivě vážil věrohodnost vyslychané osoby ve vztahu k ostatním důkazům. Nanejvýš kontroverzní zárukou je pak účast soudce dle § 158a trestního řádu, neboť ten sice dohlíží na zákonnost postupu policejního orgánu, avšak není oprávněn posuzovat neodkladnost či neopakovatelnost takového úkonu, natož ve prospěch obviněného klást vyslychané osobě otázky k zaručení kontradiktornosti výslechu. V každém případě pak soud musí vážit, zda čtení protokolu o dřívější výpovědi svědka v rozporu s právem obviněného na kontradiktorní výslech nezpochybnilo spravedlivost řízení jako celku.

Z výše uvedeného je zřejmé, že při čtení protokolů o dřívější výpovědi svědka či spoluobžalovaného je z hlediska kontradiktornosti zásadním kritériem, zda měl obviněný (a jeho obhájce) možnost zúčastnit se tohoto dřívějšího výslechu a jestli mohl vyslychané osobě klást otázky. Nejpalčivějším místem trestněprávní úpravy je čtení protokolů o úkonech učiněných před zahájením trestního stíhání vylučují uplatnění práv obhajoby, a to zejména neodkladné a neopakovatelné úkony. U nich totiž nepřichází v úvahu jejich zopakování dle § 164 odst. 4

¹⁶⁷ Vizte podkapitola 1.2.2. této práce.

¹⁶⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 11. 2016, sp. zn. I. ÚS 1860/16.

¹⁶⁹ Dle § 55a odst. 1 tr. ř.

trestního řádu a lze pochybovat o tom, že účast soudce na nich představuje dostatečnou procesní záruku pro vyvážení ztížené pozice obhajoby. Řešení této problematiky se věnovali Říha¹⁷⁰ i Mičkal¹⁷¹, s tím, že ji souhrnně zpracovali Šámal s Boháčkem¹⁷², kteří na podkladě rekonstrukce trestního řádu identifikovali následující možnosti posílení procesních záruk při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů:

- 1) odstranění formálního rozdílu mezi obviněným a podezřelým umožňujícím účast obhájce podezřelého na neodkladných či neopakovatelných úkonech;
- 2) zavedení účasti státního zástupce či *ad hoc* ustanoveného obhájce společně s účastí soudce dle § 158a trestního řádu;
- 3) obligatorní pořízení videozáznamu o neodkladném či neopakovatelném úkonu.

Při posouzení vhodnosti řešení ad 1) souhlasím se Šámalem a Boháčkem¹⁷³, že taková úprava by nemohla být paušální, neboť v některých případech je v souladu s účelem trestního řízení (objasnění trestných činů a jejich pachatelů) zcela legitimní, aby se podezřelý v rámci vyšetřovací taktiky nedozvěděl, že se o něj zajímá policejní orgán. Vyrozumění obhájce podezřelého o nedokladném či neopakovatelném úkonu by totiž mohlo vést k tomu, že podezřelý zlikviduje důkazy proti němu či bude jiným způsobem mařit probíhající prověřování, což je poněkud nepřiměřená cena za stanovení jedné z procesních záruk pro čtení protokolů o dřívější výpovědi vyslýchaných osob. Druhým problémem je, že setření rozdílu mezi podezřelým a obviněným by umožnilo uplatnění i ostatních práv na obhajobu, s nimiž však fáze prověřování jako fáze řízení nevedená proti konkrétní osobě vůbec nepočítá.

Jde-li o účast státního zástupce na neodkladných či neopakovatelných úkonech souhlasím s výše uvedenými autory, že není-li dostatečnou zárukou účast nestranného a nezávislého soudce, tím spíše nemůže být dostatečnou zárukou účast státního zástupce, a to ani v kombinaci s účastí soudce. Státní zástupce má sice v přípravném řízení povinnost objasňovat skutečnosti ve prospěch i v neprospěch obviněného, avšak v řízení před soudem vystupuje jako strana trestního

---

¹⁷⁰ Op. cit. sub. 158. s. 250.

¹⁷¹ MIČKAL, Martin. Zásada kontradiktornosti ve světle probíhající rekonstrukce trestního práva procesního. In: *COFOLA 2018*. Brno: Masarykova univerzita. 2018, s. 129-147. ISBN 978-80-210-9070-5. s. 137-140.

¹⁷² ŠÁMAL, Pavel, BOHÁČEK, Lukáš. K podmínkám použití výpovědi nedostupného svědka = Conditions for the use of testimony of an unavailable witness. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 221-233. ISBN 978-80-7502-444-2. s. 228-230.

¹⁷³ Tamtéž.

řízení soupeřící s obviněným, nelze proto od něj očekávat, že by usiloval o kontradiktorní výslech svědka ve prospěch obviněného. Vhodnější se jeví účast ustanoveného obhájce obviněného, ke které se bez bližšího odůvodnění kloní Říha¹⁷⁴. Ustanovený obhájce totiž sice nemusí mít úplný přehled o podstatě obvinění a osobě obviněného, avšak vždy je povinen chránit zájmy obviněného a za tímto účelem by alespoň v základním rozsahu měl vyslýchané osobě klást otázky k ověření její věrohodnosti, a případně vznášet námitky, že v konkrétním případě nejde o neodkladný či neopakovatelný úkon. Ještě vhodnějším pak shledávám obligatorní pořizování videozáznamu o předmětném úkonu, neboť na základě jeho pozdějšího přehrání je obviněnému poskytnuta příležitost nepřímo vnímat chování vyslýchané osoby a přezkoumat tak její věrohodnost i pravdivost její výpovědi. Vzhledem k dostupnosti zařízení schopných zaznamenat videozáznam přiměřené kvality nepovažuji za důvodnou případnou námitku finanční náročnosti ani námitku Šámala s Boháčkem, že stanovení takové formální podmínky použitelnosti protokolu o výsledku není vhodné, neboť její nesplnění by vedlo k procesní nepoužitelnosti takového důkazu¹⁷⁵. Na podkladě výše uvedených úvah se proto domnívám, že procesní záruky zachování zásady kontradiktornosti při neodkladných či neopakovatelných úkonech by mohly být do budoucna posíleny obligatorní účastí *ad hoc* ustanoveného obhájce či pořizováním videozáznamu o takovém úkonu, v ideálním případě jejich kombinací.

2.5. Rozhodování o vazbě obviněného

Jelikož předmětem této práce není pojednání o vazbě a zákonných podmínkách jejího uvalení, vycházím ze zcela obecného tvrzení, že vazba představuje zajišťovací institut podstatným způsobem zasahující do základních lidských práv obviněného. Při jeho aplikaci je proto třeba striktně dodržovat zásadu presumpce nevinny, veškeré zákonné podmínky vzetí obviněného do vazby i základní práva obviněného stanovená v čl. 5 Úmluvy včetně kontradiktornosti řízení jako součásti práva na spravedlivý proces¹⁷⁶. Při rozhodování o vazbě jsou významné oba prvky zásady kontradiktornosti; právo obviněného seznámit se v nezbytném rozsahu s poklady, na jejichž základě podal státní zástupce návrh na vzetí do vazby (resp. rozhodl soud o vazbě) a právo obviněného vyjádřit se k důvodnosti takového návrhu (právo vyjádřit se k rozhodnutí soudu).

¹⁷⁴ ŘÍHA, Jiří, op. cit. sub. 158. s. 249.

¹⁷⁵ ŠÁMAL, Pavel, BOHÁČEK, Lukáš, op. cit. sub. 172. s. 229.

¹⁷⁶ Rozsudek ESLP ze dne 25. 6. 2002, stížnost č. 24244/94, Migon proti Polsku, §§ 79-80.

2.5.1. Nahlédnutí do spisu ve vazebním řízení

Vzpomeneme-li na právo obviněného nahlížet do spisu a podmínky odepření tohoto práva, z judikatury ESLP vyplývá, že na žádost obviněného mu musí být při rozhodování o vazbě prostřednictvím jeho obhájce zpřístupněny relevantní části trestního spisu podstatné pro takové rozhodnutí. Tím se rozumí především důkazy, na jejichž základě podal státní zástupce návrh na vzetí obviněného do vazby. ESLP přitom bere v potaz zájem státu na efektivním vyšetřování trestných činů, avšak ten nesmí být prosazen za cenu podstatného omezení práva obviněného na obhajobu a rovnosti zbraní mezi subjekty trestního řízení.¹⁷⁷ Takové porušení rovnosti zbraní nastává i za situace, kdy namísto nahlédnutí do spisu dojde k seznámení obviněného s důkazy pouze prostřednictvím jejich ústního shrnutí státním zastupitelstvím či soudem.¹⁷⁸ Důvodem porušení je, že orgány činné v trestním řízení mohou prostudovat obsah trestního spisu dle svého uvážení, avšak obviněný je odkázán na jejich úsudek o tom, jaké informace mu budou sděleny a jakým způsobem.

Judikatura Ústavního soudu ani zákonná úprava odepření nahlédnutí do spisu dle § 65 odst. 2 trestního řádu předestřené požadavky ESLP bohužel plně nereflektuje. Ústavní soud v nálezu sp. zn. III. ÚS 239/04 mimo jiné dovedl, že obviněného je sice třeba seznámit s důkazy, na jejichž základě byl podán návrh na vzetí do vazby, avšak trestní řád nepředepisuje způsob, jak by k seznámení mělo dojít. Není proto nutné nechat obviněného nahlédnout do spisu, nýbrž postačuje, předestře-li soud obviněnému ústně obsah návrhu státního zástupce na vzetí do vazby, z něhož jsou patrné i důkazy, na nichž zakládá důvodnost tohoto návrhu.¹⁷⁹ Tentýž závěr pak Ústavní soud přes odkaz na judikaturu ESLP k porušení rovnosti zbraní odepřením obviněnému nahlédnutí do spisu ve vazebním řízení (*sic!*) potvrdil v nálezu sp. zn. II. ÚS 336/06.¹⁸⁰ Jsem přesvědčen, že výše uvedená praxe aprobovaná Ústavním soudem je z pohledu zásady kontradiktornosti nepřijatelná. Požádá-li obviněný před vazebním zasedáním o nahlédnutí do trestního spisu, orgány činné v trestním řízení jsou v souladu s rozhodovací praxí ESLP povinny mu nahlédnutí v nezbytném rozsahu umožnit, resp. mu toto právo nesmí odeprít dle § 65 odst. 2 trestního řádu. Je-li obsah návrhu na vzetí do vazby a připojených důkazů obviněnému předestřeny orgány činnými v trestním řízení, nutně se jedná o subjektivní interpretaci podkladů bránící obviněnému bezprostředně vnímat a posoudit, které důkazy jsou významné pro

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Rozsudek ESLP ze dne 9. 7. 2009, stížnost č. 11364/03, Mooren proti Německu, § 121.

¹⁷⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 6. 2004, sp. zn. III. ÚS 239/04. Tento nález byl vydán před rozsudkem ESLP Mooren proti Německu, avšak ani pozdější judikatura ÚS jeho závěry nereflektuje (srov. nález ÚS sp. zn. I. ÚS 2208/13-2).

¹⁸⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 2007, sp. zn. II. ÚS 336/06.

rozhodnutí soudu a zda si zaslouží jeho vyjádření. Státní zástupce má nadto alespoň určitý časový rámec na to, aby se s obsahem trestního spisu seznámil a učinil rozhodnutí podat návrh na vzetí obviněného do vazby. Vyslechne-li obviněný shrnutí takového návrhu na vazebním zasedání, je nucen na něj bezprostředně reagovat, což zjevně zakládá porušení zásady rovnosti zbraní i práva obviněného na přípravu obhajoby. Zájem státu na efektivním vyšetřování trestných činů lze chránit ústavně konformním výkladem § 65 odst. 2 trestního řádu v tom smyslu, že obviněnému budou předloženy k nahlédnutí toliko návrh státního zástupce na vzetí do vazby a důkazy, které k němu v souladu s § 77 odst. 1 trestního řádu připojil. Má-li státní zástupce pocit, že konkrétní důkaz pro ochranu vyšetřování nehodlá obviněnému v dané fázi trestního řízení zpřístupnit, nemusí jej za cenu snížení šancí na pro něj kladné rozhodnutí o vazbě předložit soudu společně s návrhem na vzetí do vazby.¹⁸¹ V žádném případě však nelze obviněného udržovat v nevědomosti ohledně důkazu, který posloužil jako podklad návrhu na vzetí do vazby ani se spokojit s tím, že obsah takového důkazu bude obviněnému popsán orgány činnými v trestním řízení.

2.5.2. Právo obviněného být slyšen ve vazebním řízení

Má-li obviněný možnost seznámit se s návrhem státního zástupce na vzetí do vazby i připojenými důkazy, v souladu se zásadou kontradiktornosti musí mít rovněž příležitost se k těmto podkladům vyjádřit. ESLP ve své judikatuře dovedl, že v případech zbavení svobody dle čl. 5 odst. 4 Úmluvy se musí konat kontradiktorní „slyšení“, s tím, že obviněný musí být slyšen, má právo být zastoupen obhájcem a svědčí mu právo předvolávat a vyslýchat svědky.¹⁸² Porušením tohoto práva společně se zásadou rovnosti zbraní je, účastnil-li se vazebního zasedání pouze soud a státní zástupce, a to i v řízení před soudem druhé instance rozhodujícím o stížnosti obviněného, v němž je vyžadována alespoň účast obhájce obviněného.¹⁸³ Na druhou stranu však právo obviněného být slyšen není neomezené v tom smyslu, že by obviněný musel být slyšen pokaždé, když podá žádost o propuštění z vazby či stížnost proti rozhodnutí soudu o vazbě, nýbrž postačuje slyšení obviněného v přiměřených časových intervalech.¹⁸⁴

---

¹⁸¹ KANDALEC, Pavel. Právo obviněného na nahlížení do spisu – se zvláštním zaměřením na vazební řízení. *Bulletin advokacie*[online]. Praha: Česká advokátní komora, 23. 4. 2018, [cit. 2023-02-27]. Dostupné online z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pravo-obvineho-na-nahlizeni-do-spisu-se-zvlastnim-zamerenim-na-vazebni-rizeni>.

¹⁸² Rozsudek ESLP ze dne 21. 10. 1986, stížnost č. 9862/82, Sanchez-Reisse proti Švýcarsku, §§ 50-51, rozsudek ESLP ze dne 28. 10. 2010, stížnost č. 20157/05, Knebl proti České republice, § 81 a přehled tam uvedených rozhodnutí.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Rozsudek ESLP ze dne 17. 4. 2012, stížnost č. 26808/08, Çatal proti Turecku, § 33.

V českém právním řádu se před novelou č. 459/2011 Sb., zavádějící v § 73d trestního řádu úpravu vazebního zasedání, rozhodovalo o vazbě zásadně v neveřejných zasedáních, bez osobního slyšení obviněného, který tak neměl možnost svým bezprostředním ústním vyjádřením ovlivnit rozhodnutí soudu. Poprvé se touto skutečností zabývalo plénum Ústavního soudu ve výše zmíněném nálezu zrušujícím tehdejší znění § 242 odst. 2 trestního řádu umožňující rozhodování soudu o stížnosti obviněného proti usnesení státního zástupce o dalším trvání vazby v neveřejném zasedání¹⁸⁵. V pozdější judikatuře Ústavní soud nicméně dovodil, že nejde-li o rozhodnutí soudu o stížnosti obviněného proti rozhodnutí státního zástupce o dalším trvání vazby, ale například o rozhodování o žádosti obviněného o propuštění z vazby, závisí právo obviněného na osobní slyšení na konkrétních okolnostech případu. Má se posuzovat především zda o takové slyšení obviněný požádal a zda ve své žádosti uvedl konkrétní fakta významná pro rozhodnutí soudu.¹⁸⁶ Tato diferenciací rozsahu uplatnění práva obviněného být slyšen dle jednotlivých rozhodnutí o vazbě byla kritizována českou doktrínou¹⁸⁷ i ESLP. V rozhodnutí Husák proti České republice Evropský soud pro lidská práva s výslovným odkazem na výše uvedený nálezn pléna Ústavního soudu konstatoval, že právo být slyšen dle čl. 5 odst. 4 Úmluvy jako procesní záruka dopadá stejnou měrou na jakékoli rozhodování o vazbě obviněného.¹⁸⁸ ESLP se rovněž ztotožnil se závěrem Ústavního soudu, že právo obviněného být slyšen je procesní právo odlišné od výslechu obviněného jako prostředku k získání dalšího podkladu pro rozhodnutí soudu.¹⁸⁹ Právě v reakci na toto rozhodnutí ESLP byla přijata výše uvedená novela trestního řádu stanovící, že vazební zasedání se koná vždy, je-li obviněný brán do vazby mimo hlavní líčení či veřejné zasedání¹⁹⁰. V ostatních případech se koná na žádost obviněného nebo považuje-li to soud za potřebné pro rozhodnutí o vazbě, ledaže nastala některá z okolností dle § 73d odst. 3 trestního řádu opravňující soud žádosti obviněného nevyhovět a vazební zasedání nenařídít. Pozoruhodným je § 73d odst. 3 písm. b) trestního řádu stanovící, že vazební řízení není třeba konat, byl-li obviněný k vazbě slyšen v posledních šesti týdnech a neuvedl žádné nové okolnosti podstatné pro rozhodnutí o vazbě nebo jím uváděné okolnosti zjevně nemohou vést ke změně rozhodnutí o vazbě. Dané ustanovení totiž na jednu stranu reflektuje kritizovanou judikaturu Ústavního soudu navazující povinnost soudu konat vazební zasedání na obsah žádosti

¹⁸⁵ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2005, Pl. ÚS 45/04.

¹⁸⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2008, sp. zn. III. ÚS 1020/08 a výčet tam uvedených rozhodnutí.

¹⁸⁷ REPÍK, Bohumil. *Musí být řízení o přezkoumávání zákonnosti vazby podle čl. 5 odst. 4 EÚLP veřejné?* Bulletin advokacie. 2006, č. 6 s. 36-40. ISSN 1210-6348.

¹⁸⁸ Rozsudek ESLP ze dne 4. 12. 2008, stížnost č. 19970/04, Husák proti České republice, § 44

¹⁸⁹ Tamtéž

¹⁹⁰ Na hlavním líčení či veřejném zasedání má z jejich povahy obviněný právo být účasten a vyjádřit své stanovisko.

obviněného¹⁹¹, což však vyvažuje druhou kumulativní podmínkou stanovenou v judikatuře ESLP, a to že právo obviněného být slyšen musí být zajištěno v přiměřených časových intervalech. Domnívám se, že tato úprava odpovídá judikatuře ESLP a zajišťuje dostatečnou mírou kontradiktornosti vazebního řízení, neboť přiměřený časový interval slyšení obviněného nevyklučuje dřívější nařízení vazebního zasedání v situacích, kdy obviněný tvrdí skutečnosti způsobilé ovlivnit rozhodnutí soudu o vazbě. I když však obviněný žádné takové skutečnosti netvrdí, je soud povinen nařídit hlavní líčení, uplynulo-li od posledního slyšení obviněného více než šest týdnů, čímž je obviněnému poskytnut dostatečný a pravidelný prostor vyjádřit se dle svého uvážení k vazbě.

K vazebnímu zasedání je dále třeba uvést, že k zajištění práva obviněného být slyšen je soud povinen dle § 33 odst. 5 trestního řádu obviněného informovat, že bude rozhodovat o jeho vazbě a poučit jej, že může žádat o nařízení vazebního zasedání, s tím, že mu stanoví lhůtu k uplatnění tohoto práva.¹⁹² Obdobně je soud povinen doručit obviněnému opis stížnosti státního zástupce proti rozhodnutí soudu o vazbě¹⁹³, neboť neví-li obviněný, že soud bude rozhodovat o vazbě (a to i na základě stížnosti státního zástupce), jen stěžít může uplatnit své právo žádat o konání vazebního zasedání a vyjádřit se k celé věci. Nevyhoví-li soud žádosti obviněného o nařízení vazebního zasedání, je povinen tento závěr v rozhodnutí o vazbě řádně odůvodnit, jinak zatíží své rozhodnutí nepřezkoumatelností a zasáhne tak do práva obviněného na spravedlivý proces.¹⁹⁴ Koná-li se ve věci vazební zasedání je jeho kontradiktornost zajištěna dle §§ 73e až 73g trestního řádu tím, že předseda senátu je povinen předvolat obviněného a vyrozumět jeho obhájce i státního zástupce, načež vazební zasedání se koná za přítomnosti obviněného a mělo by se konat v době, aby se jej obhájce i státní zástupce mohli zúčastnit. Po podání zprávy o stavu věci soudem obviněný, jeho obhájce i státní zástupce přednesou svá vyjádření, s tím, že po výslechu obviněného jsou státní zástupce i obhájce oprávněni obviněnému klást otázky a podávat návrhy na provedení šetření. Na závěr vazebního zasedání je subjektům trestního řízení předsedou senátu uděleno slovo k přednesení závěrečných návrhů. Tatáž právní úprava dle § 74 odst. 1 trestního řádu dopadá i na rozhodování soudu druhého stupně o stížnosti obviněného či státního zástupce proti prvostupňovým rozhodnutím soudu o vazbě vypočteným v tomto ustanovení. Zejména v těchto situacích je však třeba mít na paměti, že vazební zasedání stížnostní soud dle § 73d odst. 3 písm. b) trestního řádu nemusí nařídit, jestliže obviněný byl

¹⁹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 6. 8. 2014, sp. zn. I. ÚS 2942/13.

¹⁹² Nález Ústavního soudu ze dne 18. 1. 2017, sp. zn. I. ÚS 3909/16.

¹⁹³ Nález Ústavního soudu ze dne 31. 7. 2018, sp. zn. IV. ÚS 1463/18.

¹⁹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 1. 2014, sp. zn. I. ÚS 3326/13.

slyšen na vazebním řízení před soudem prvního stupně v posledních šesti týdnech a v žádosti neuvádí žádná nová tvrzení či tvrzení způsobilá ovlivnit rozhodnutí stížnostního soudu. Ani tato alternativa však stížnostní soud nezabavuje povinnosti obviněného vyrozumět o tom, že bude rozhodovat o jeho vazbě a poskytnout mu lhůtu k uplatnění práva žádat o konání vazebního zasedání.¹⁹⁵

Lze uzavřít, že zákonná úprava vazebního zasedání oproti dřívějšímu rozhodování o vazbě v neveřejném zasedání poskytuje obviněnému i jeho obhájci dostatečný prostor pro vyjádření svého stanoviska k věci, a to nejen přednesením vlastního vyjádření, ale i kladením otázek obviněnému při jeho výslechu či přednesením závěrečných návrhů umožňujících reflektovat skutečnosti, které zazněly přímo na vazebním zasedání. Omezení kontradiktornosti ve smyslu práva obviněného být slyšen na přiměřené časové intervaly vhodně a racionálně vyvažuje konflikt zásady kontradiktornosti se zásadami rychlosti a hospodárnosti trestního řízení. Po orgánech činných v trestním řízení totiž nelze spravedlivě požadovat, aby nařizovaly vazební zasedání pokaždé, když o to obviněný požádá, a přestože skutečnosti uvedené v žádosti o jeho nařízení nejsou naprosto schopné ovlivnit konečné rozhodnutí soudu o vazbě. Jako dílčí nedostatek lze spatřovat, že trestní řád na rozdíl od úpravy hlavního líčení nevyžaduje přítomnost státního zástupce na vazebním zasedání. Státní zástupci proto v praxi na vazební zasedání pro pracovní vytíženost nezřídka nechodí, čímž však omezují kontradiktornost vazebního řízení v tom smyslu, že obviněný se sice může vyjádřit k návrhu státního zástupce na jeho vzetí do vazby, nikoli však k ústnímu a bezprostřednímu projevu státního zástupce hájícího svůj návrh před soudem.

---

¹⁹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 6. 8. 2014, sp. zn. I. ÚS 2942/13.

3. Kontradiktornost řízení před soudem

Řízení před soudem je upraveno v části třetí trestního řádu a představuje nejdůležitější fázi trestního řízení, neboť právě na hlavním líčení, ačkoli jde o fakultativní fázi trestního řízení, soud rozhoduje o vině a trestu obžalovaného, čímž naplňuje účel trestního řízení dle § 1 odst. 1 trestního řádu. Přestože přípravné řízení mimo jiné slouží k zjištění, opatření a provedení některých důkazů, skutečné těžiště dokazování trestního řízení se nachází v hlavním líčení. Právě na něm musí být provedeny veškeré důkazy, z nichž soud vychází při rozhodnutí o vině obžalovaného, a právě zde musí být soudem objasněn skutkový stav bez důvodných pochybností. S tím koresponduje i vytvoření prostoru pro nejširší uplatnění základních zásad trestního řízení vypočtených v § 2 trestního řádu, když v řízení před soudem se plně aplikuje zásada obžalovací, zásada veřejnosti, ústnosti a bezprostřednosti, zásada materiální pravdy, zásada volného hodnocení důkazů, zásada zajištění práva na obhajobu, a v neposlední řadě zásada kontradiktornosti řízení.¹⁹⁶ Obžalovanému je tak v řízení před soudem v největší míře poskytnuta příležitost seznámit se se všemi skutečností a důkazy, vyjádřit se k nim a vést kontradiktorní polemiku s tvrzeními státního zástupce, a to za účelem ovlivnění meritorního rozhodnutí soudu.

3.1. Postavení stran trestního řízení

Český trestněprávní proces je založen na inkvizičně-akuzačním principu spočívajícím na skutečnosti, že řízení před soudem se může konat pouze na podkladě obžaloby podané státním zástupcem; soukromý návrh subjektů trestního řízení nemůže řízení před soudem vyvolat a soud k němu nemůže přistoupit ani z vlastní iniciativy. Zásada obžalovací je vyjádřena v § 2 odst. 8 trestního řádu stanovícím, že „*Trestní stíhání před soudy je možné jen na základě obžaloby, návrhu na potrestání nebo návrhu na schválení dohody o prohlášení viny a přijetí trestu, které podává státní zástupce. Veřejnou žalobu v řízení před soudem zastupuje státní zástupce.*“ Tato zásada společně se zásadou rovností zbraní a zásadou kontradiktornosti řízení tvoří základní rámec moderního trestního procesu, neboť určuje, kdo a jakým způsobem může zahájit řízení před soudem a vymezuje rozdělení procesních rolí mezi strany trestního řízení.¹⁹⁷ Na jedné straně řízení před soudem tedy stojí státní zástupce, jemuž náleží výlučné právo rozhodnout, kdo a pro jaký skutek bude postaven před soud, jakož i povinnost zastupovat veřejnou žalobu (a veřejný zájem) v řízení před soudem. Na druhé straně stojí obviněný zastoupený obhájcem zpravidla

¹⁹⁶ JELÍNEK, Jiří, op. cit. sub. 92. s. 612.

¹⁹⁷ MULÁK, Jiří, op. cit. sub. 78. s. 232-233.

rozporující tvrzení uváděné veřejnou žalobou a předkládající tvrzení a důkazy svědčící v jeho prospěch. Takto budovaný kontradiktorní spor pak rozhoduje soud jako nezávislý a nestranný třetí, kterému zároveň náleží povinnost organizovat a řídit soudní jednání.¹⁹⁸

3.1.1. Postavení státního zástupce

Z pohledu kontradiktornosti je zásadní proměna postavení státního zástupce, který v přípravném řízení vystupuje jako *dominus litis*, jehož hlavním úkolem je jednak dohlížet nad zachováním zákonnosti přípravného řízení, a především dle § 176 odst. 1 trestního řádu na konci fáze vyšetřování rozhodnout, zda její výsledky poskytují dostatečný podklad pro podání obžaloby proti obviněnému. Toto autoritativní postavení státnímu zástupci s výjimkou rozhodování soudu o vazbě neumožňuje vést s obviněným pravou kontradiktorní diskuzi, nýbrž sám vystupuje jako jakýsi nikoli nestranný arbitr mezi policejním orgánem a obviněným. Jeho skutkové i právní závěry sice obviněný může zpochybňovat, ne však jako rovnocenný soupeř s cílem ovlivnit konečné rozhodnutí soudu. V řízení před soudem se postavení státního zástupce nicméně proměňuje a v souladu s obžalovací zásadou vystupuje jako strana trestního řízení zastupující veřejnou žalobu a při zachování zásady rovnosti zbraní i kontradiktornosti soupeřící s obžalovaným jako druhou stranou trestního řízení stojící ve srovnatelném postavení. Dle § 2 odst. 5 trestního řádu je povinností státního zástupce prokazovat vinu obžalovaného. Při výkonu této povinnosti se v souladu s § 180 odst. 2 trestního řádu řídí zákonem i vlastním vnitřním přesvědčením a vystupuje tak, aby v řízení před soudem byly objasněny veškeré skutečnosti významné pro podanou obžalobu. Ačkoli v této souvislosti nelze hovořit o formálním důkazním břemenu státního zástupce (chybí zde totiž sankce za jeho neunesení), klade povinnost prokazovat vinu obžalovaného na státního zástupce zvýšené nároky ohledně aktivity na hlavním líčení.¹⁹⁹ To potvrzuje znění § 180 odst. 3 trestního řádu stanovící, že státní zástupce navrhuje a se souhlasem a na výzvu předsedy senátu i zpravidla provádí důkazy, které podporují obžalobu, jakož i § 202 odst. 1 trestního řádu vyžadující stálou přítomnost státního zástupce na hlavním líčení. Zatímco obviněný si může jako součást své obhajoby dovolit zůstat na hlavním líčení zcela pasivním, aktivita státního zástupce se v souladu se zásadou legality a zásadou oficiality presumuje²⁰⁰. Od státního zástupce se očekává, že bude průběžně hodnotit tvrzení obviněného i výsledky provedení dokazování a v souladu s proměnlivým veřejným zájmem na ně flexibilně reagovat, a to buď návrhnutím dalších důkazů, změny právní kvalifikace či zvážením, není-li na místě zpětvzetí obžaloby. Právě v posledním jmenovaném postupu lze vnímat jisté posílení

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ MULÁK, Jiří, op. cit. sub. 6. s. 14.

²⁰⁰ MULÁK, Jiří, op. cit. sub. 6. s. 15.

kontradiktornosti řízení v tom smyslu, že státní zástupce jako strana trestního řízení odpovědná za prokázání viny obviněného není povinna čekat na rozhodnutí soudu o podané obžalobě, nýbrž s přihlédnutím k důkazní situaci a za předchozího souhlasu obviněného může vyjádřit své procesní stanovisko zpětvetím obžaloby, čímž se věc vrátí do přípravného řízení. Státní zástupce přitom tímto krokem signalizuje, že dosavadní průběh řízení před soudem neposkytuje dostatečný podklad pro meritorní rozhodnutí soudu (zejména odsouzení obviněného) a že výsledky obnoveného přípravného řízení by mohly přinést kvalitnější objasnění věci. Tento postup nicméně provázají dva nezanedbatelné problémy. Jednak vedl-li výsledek vyšetřování státního zástupce k podání obžaloby, její zpětvetí od něj vyžaduje určitou dávku sebereflexe svého předchozího závěru o opodstatněnosti podání obžaloby. Jednak vrácení věci do přípravného řízení staví státního zástupce do obtížnějšího postavení, neboť již není povinen prokazovat pouze vinu obviněného, nýbrž v souladu se zásadou vyhledávací musí stejnou měrou objasňovat skutečnosti svědčící ve prospěch i neprospěch obviněného. Nevole státních zástupců brát obžalobou zpět pak může být ovlivněna i právní (ne)jistotou obviněného, který očekává, že v řízení před soudem bude konečnou platností rozhodnuto o jeho vině a nikoli, že vrácení věci do přípravného řízení přinese i alternativu podání nové obžaloby pro tentýž skutek.

Ohledně zásady kontradiktornosti a samotného obsahu obžaloby se v akademické sféře vyskytly názory, že zásadním nedostatkem současné právní úpravy bylo odstranění povinnosti státního zástupce vypořádat se v obžalobě s argumenty obviněného uplatněnými na jeho obhajobu v přípravném řízení.²⁰¹ Jsem přesvědčen, že tato kritika přímo nesouvisí se zásadou kontradiktornosti, neboť ta žádné ze stran trestního řízení neukládá povinnost vypořádat se s tvrzeními druhé strany. Předmětná kritika tak spíše cílí na proměnu postavení státního zástupce na samém konci přípravného řízení s tím související zásadou rovnosti zbraní uplatňující se v řízení před soudem. Je třeba podotknout, že státní zástupce by přes své dominantní postavení při podání obžaloby měl zvážit argumenty obviněného a jejich vliv na šanci, že obžaloba povede k odsouzení obviněného, neboť je to právě on, kdo před soudem zastupuje veřejnou žalobu i veřejný zájem a bude muset čelit námitkám obviněného. V řízení před soudem nicméně státní zástupce i obviněný vystupují v relativně rovném postavení a jejich argumenty váží soud, je proto na obviněném jako straně trestního řízení, aby uplatnil svou obhajobu a nikoli aby toto činil státní zástupce v rámci podané obžaloby. Po státním zástupci ostatně na jedné straně nelze vyžadovat, aby v řízení před soudem zastupoval veřejnou žalobu a na druhé straně v podané obžalobě uváděl argumenty ve prospěch obviněného, obzvláště když podání obžaloby svědčí o

²⁰¹ PELC, Vladimír, op. cit. sub. 1. s. 52, rovněž VANTUCH, Pavel. Odůvodnění obžaloby bez argumentů obhajoby a rovnost stran. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 4, s. 19-22.

názoru státního zástupce na vinu obviněného. Rovnost postavení obviněného a státního zástupce při vyjádření svého stanoviska na počátku hlavního líčení se po novele trestního řádu č. 333/2020 Sb., nadto vyvážila, čemuž se budu blíže věnovat v následujících podkapitolách. Lze tak uzavřít, že státní zástupce je v souladu s obžalovací zásadou a zásadou legality povinen aktivně vystupovat v řízení před soudem a za účelem podpory skutečností uvedených v obžalobě vést s obviněným za zachování rovnosti zbraní kontradiktorní diskuzi, jejímž výsledkem by mělo být rozhodnutí soudu o vině a případném trestu pro obviněného.

3.1.2. Postavení soudu

Z čl. 90 Ústavy i čl. 40 odst. 1 Listiny vyplývá, že rozhodnutí o vině obviněného a případném trestu náleží pouze soudům. Jejich úkolem je proto vyslechnout stanoviska veřejné žaloby i obhajoby a na základě dokazování provedeného na hlavním líčení rozhodnout, zda se stal skutek, pro nějž byla podána obžaloba, zda jej spáchal obviněný, zda jde o trestný čin a jestli zde neexistují okolnosti zapříčiňující zánik trestnosti skutku či vylučující trestní odpovědnost obviněného (funkce rozhodovací). K učinění takového rozhodnutí trestní řád pověřuje soudy (předsedy senátu) paletou povinností zajišťujících organizací a průběh hlavního líčení, a to od přezkoumání a předběžného projednání obžaloby, přes zajištění přítomnosti stran na hlavním líčení, až po provedení dokazování a udělení slova k závěrečným řečem a poslednímu slovu (funkce organizační). Tuto činnost vystihuje díkce § 198 odst. 3 trestního řádu stanovící, že předseda senátu při nařízení hlavního líčení činí veškerá opatření k zajištění jeho zdárného průběhu a projednání a rozhodnutí věci bez jeho odročení. Vedle nastíněné rozhodovací a organizační (řídící) funkce však soudům na hlavním líčení náleží ještě jeden úkol, který souvisí se zásadou kontradiktornosti jako prostředku k hledání pravdy a propletení kontradiktornosti s adverzárním sporným procesem.

Dle zásady vyhledávací zakotvené v § 2 odst. 5 trestního řádu povinnost státního zástupce dokazovat vinu obviněného nezbavuje soud povinnosti, aby sám doplnil dokazování v rozsahu potřebné pro své rozhodnutí. Je to tedy soud, kdo v konečném důsledku nese odpovědnost za dostatečné objasnění skutkového stavu, což přes posilování prvků kontradiktornosti typických pro adverzární proces činí české trestní řízení v samé jeho podstatě inkvizitním procesem.²⁰² Tomu odpovídá konstrukce silného, byť ne výlučného, postavení soudu při provádění dokazování. Ačkoli totiž strany trestního řízení v souladu s § 89 odst. 2 trestního řádu mohou opatřovat a navrhopvat důkazy, o jejich provedení soudem či některou ze stran musí

---

²⁰² MULÁK, Jirí, op. cit. sub. 6. s. 13.

dle § 215 odst. 2 trestního řádu žádat předsedu senátu, jenž v zásadě není povinen takovému návrhu vyhovět. Výslech obviněného přitom dle § 207 odst. 1 trestního řádu přísluší pouze soudu a pouze soud dle § 180 odst. 3 trestního řádu provádí zákonné poučení vyslychaných osob. Obdobně dle 215 odst. 1 trestního řádu pokládá otázky vyslychané osobě první soud a až když členové senátu nemají další otázky, mohou této osobě klást otázky strany trestního řízení. Naopak, přestože žádná ze stran trestního řízení nenavrhuje k objasnění skutkového stavu další důkaz či státní zástupce i obviněný souhlasí se čtením protokolu o výslechu svědka z přípravného řízení, nepovažuje-li soud dosavadní skutkový stav za dostatečný pro rozhodnutí, sám a z vlastní iniciativy provede další důkazy či rozhodne, že je nezbytné svědka osobně slyšet na hlavním líčení. Tato ingerence soudu do rozsahu prováděného dokazování byla s ohledem na rovné postavení stran a vedení kontradiktorního sporu mezi nimi nejednou kritizována Šámal²⁰³. Podstatou této kritiky je, že provádí-li soud z vlastní iniciativy nějaký důkaz, není schopen zachovat dostatečný nadhled vůči tomuto důkazu. Soud by se navíc neměl stavět do role „pomocníka“ veřejné žaloby tím, že bude doplňovat dokazování v rozsahu, v němž jej nenavrhl či neprovedl státní zástupce jako strana trestního řízení v rovném postavení k obviněnému, nýbrž by měl doplnit dokazování za účelem spravedlivého rozhodnutí věci, které nutně nemusí znamenat odsouzení obviněného.²⁰⁴ Na tyto námitky reagoval Mulák, který považuje výše uvedenou odpovědnost soudu za důležitou pojistku zásady materiální pravdy, s tím, že je-li účelem trestního řízení objasnit skutek a jeho pachatele, není na místě rezignovat na tento účel pouze z důvodu, že státní zástupce dostatečně nesplní svou povinnost prokazovat vinu obviněného.²⁰⁵ Souhlasím s Mulákem, že provedení důkazu k doplnění skutkového stavu z iniciativy soudu, který může vyznít ve prospěch či neprospěch obviněného samo o sobě nevylučuje kontradiktornost řízení ani spravedlivost rozhodnutí ve smyslu odsouzení vinných pachatelů či zproštění obžaloby pachatelů nevinných. Rozhodne-li se soud doplnit dokazování tím způsobem, aby mohl obviněného uznat vinným, takové prvotní stanovení cíle doplnění dokazování před jeho provedením svědčí o podjatosti daného soudce, nikoli o problematičnosti odpovědnosti soudu za objasnění skutkového stavu či porušení rovnosti zbraní. Je rovněž třeba připomenout, že zásada kontradiktornosti není omezena na adverzární model trestního procesu, v němž soud ponechává provádění důkazů na stranách trestního řízení, nýbrž jako právo

---

²⁰³ ŠÁMAL, Pavel, op. cit. sub. 44. s. 37. či ŠÁMAL, Pavel. Provádění dokazování v hlavním líčení a úprava absolutní a relativní neúčinnosti důkazů ve věcném záměru trestního řádu. *Trestněprávní revue*, 2008, č. 12, s. 349-357. ISSN 1213-5313.

²⁰⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 14. 5. 2008, sp. zn. II. ÚS 2014/07.

²⁰⁵ MULÁK, Jiří, op. cit. sub. 78 s. 211-214.

obviněného se plně uplatňuje i v prostředí inkvizičně-akuzačního procesu bez toho, aby muselo dojít k omezení zásady vyhledávací jako zásadního prvku dokazování českého trestního řízení.

Soud tedy v současném pojetí soudní fáze trestního řízení vystupuje jako nezávislý a nestranný arbitr organizující a řídící průběh hlavního líčení, na němž v důsledku zásady vyhledávací vystupuje v silném postavení zahrnujícím odpovědnost za provedení důkazů k náležitému objasnění skutkového stavu. Vyjádření stran trestního řízení k obžalobě, jednotlivým důkazům či právní kvalifikaci přítom soudu slouží jako důležitý podklad pro rozhodnutí o vině obviněného a případném trestu, neboť nutí soud testovat jeho vlastní závěry oproti tvrzením stran trestního řízení, čímž mimo jiné přispívá ke zvýšení kvality a přesvědčivosti konečného rozhodnutí. Aktivní vstupování soudu do procesu dokazování přitom zcela odpovídá zásadě vyhledávací, je jím zajištěno naplnění zásady materiální pravdy a jde o jeden z prvků zakotvujících inkvizičně-akuzační povahu českého trestního procesu.

3.1.3. Postavení obviněného

Jelikož jednotlivá práva obviněného související či vyplývající ze zásady kontradiktornosti budou rozebírána níže, pro postavení obviněného v řízení před soudem se spokojím se základním vymezením jeho vztahu k předmětu řízení, státnímu zástupci a soudu. Specifičnost postavení obviněného jako strany trestního řízení spočívá v tom, že se před soudem rozhoduje o jeho vině a případném trestu uloženém za jím spáchaný skutek. Vzhledem k tomu, že trestní sankce představují méně či více intenzivní zásah do základních práv obviněného, a i pouhé projednání věci veřejně před soudem může vést k jeho společenské stigmatizaci, obviněný se nachází pod podstatně vyšším tlakem než ostatní osoby zúčastněné na trestním řízení. Postavení obviněného je nadto složitější o dvojjedinnost jeho role, když kromě své obhajoby vystupuje i jako jeden z nejdůležitějších pramenů důkazu k projednávanému skutku. Tomu však odpovídá skutečnost, že právě v řízení před soudem je obviněnému poskytnuta příležitost v plné míře uplatnit své právo na obhajobu, včetně maximálního využití zásady kontradiktornosti řízení. Obviněný je proto mimo jiné oprávněn bez omezení nahlížet do trestního spisu²⁰⁶, má právo být osobně přítomen na hlavním líčení²⁰⁷, právo vyjádřit se k podané obžalobě²⁰⁸, právo vyjadřovat se k jednotlivým důkazům²⁰⁹ a právo klást otázky vyslychaným osobám²¹⁰. Veškerá tato oprávnění obviněnému slouží k tomu, aby ze své pozice přesvědčil nestranný a nezávislý soud o své

²⁰⁶ Ustanovení § 65 odst. 2 tr. ř. *a contrario*.

²⁰⁷ Ustanovení § 202 odst. 1 tr. ř.

²⁰⁸ Ustanovení § 206a tr. ř.

²⁰⁹ Dle čl. 38 odst. 2 Listiny ve spojení s § 214 tr. ř.

²¹⁰ Ustanovení § 215 odst. 1 tr. ř.

nevině, respektive aby naklonil soud k závěru, že objasněný skutkový stav skýtá důvodné pochybnosti o jeho vině a ten jej v souladu se zásadou *in dubio pro reo* zprostil obžaloby. Ve vztahu ke státnímu zástupci se obviněný nachází v relativně rovném postavení ve smyslu rovnosti zbraní čili obviněnému by měla být poskytnuta příležitost přednést svou věc za srovnatelných podmínek jako státnímu zástupci, resp. takové podmínky nesmí být vůči obviněnému zjevně nevýhodné. Postavení státního zástupce a obviněného však ze své podstaty není rovné, proto zákonodárce výlučně obviněnému poskytuje oprávnění tzv. *in favorem defensionis*, jejichž smyslem je narovnat faktickou nerovnost postavení zmíněných stran trestního řízení. Jen obviněný takto může dle § 61 odst. 1 trestního řádu žádat o navrácení lhůty pro podání opravného prostředku, závěrečná řeč obviněného (jeho obhájce) je přednesena po závěrečné řeči státního zástupce, pouze obviněný může pronést poslední slovo²¹¹ a při rovnosti hlasů na závěrečné poradě se nejnepříznivější hlas přičítá k méně nepříznivému hlasu ve prospěch obviněného.²¹² I zde je však třeba podotknout, že uplatnění kontradiktornosti i ostatních práv obhajoby závisí čistě na vůli obviněného. Má-li obviněný pocit, že nejlepší taktikou obhajoby je v trestním řízení zůstat zcela pasivní či nevyužít některého z výše uvedených práv, nemůže být orgány činnými v trestním řízení nucen k jakékoli aktivitě a může být soudem odsouzen na základě trestního řízení vykazujícího minimum kontradiktornosti.

3.2. Vyjádření se ke stanoviskům stran trestního řízení

Dle § 33 odst. 1 trestního řádu obviněnému přísluší právo vyjádřit se k veškerým skutečnostem, jež jsou mu kladeny za vinu a důkazům o nich, s tím že předpokladem pro uplatnění tohoto práva je seznámení obviněného s veškerými skutečnostmi a důkazy. Tato premisa je při počátku řízení před soudem naplněna povinností státního zástupce vyrozumět obviněného²¹³ a jeho obhájce o podání obžaloby a povinností soudu doručit těmto osobám obžalobu, neučinil-li soud některé z rozhodnutí dle § 188 odst. 1, odst. 2 trestního řádu²¹⁴. Nakolik však právní úprava řízení před soudem nabízí obviněnému skutečnou a efektivní možnost vyjádřit se k podané obžalobě a veškerým skutečnostem, které zazněly na hlavním líčení?

---

²¹¹ Ustanovení § 216 odst. 2 a § 217 tr. ř.

²¹² Ustanovení § 127 odst. 2 tr. ř.

²¹³ Ustanovení § 176 odst. 1 tr. ř.

²¹⁴ Ustanovení § 196 odst. 1 tr. ř.

3.2.1. K obžalobě

V minulosti byla trestněprávními teoretiky opakovaně kritizována právní úprava počátku hlavního líčení, neboť v rozporu se zásadou rovnosti zbraní neupravovala právo obviněného reagovat na obžalobu přednesenou státním zástupcem jinak než v rámci vlastního výslechu dle § 207 odst. 1 trestního řádu.²¹⁵ Námitky proti tomuto postupu byly v zásadě dvojího charakteru, jednak výslech obviněného má sloužit k objasnění skutkového stavu, nikoli jako prostor pro nezřídka obsáhlé vyjádření procesního stanoviska strany trestního řízení, které navíc podléhá zásadě volného hodnocení důkazů. Jednak obviněný, zpravidla právní laik bez zkušenosti s ústním přednesem před soudem, při svém výslechu nemůže využít služeb svého obhájce, proto jsou jeho šance na kvalifikované vyjádření k přednesené obžalobě značně sníženy.

Novela trestního řádu č. 333/2020 Sb. s účinností od 1. října 2020 vtělila do trestního řádu nové znění § 196 odst. 2 a odst. 3 trestního řádu poskytující obviněnému možnost vyjádřit se k obžalobě po jejím doručení a nový § 206a trestního řádu stanoví tutéž možnost po přednesení obžaloby na počátku hlavního líčení. Dle § 196 odst. 2 trestního řádu předseda senátu při doručení opisu obžaloby obviněného upozorní, že se v jím stanovené lhůtě může vyjádřit ke skutečnostem uvedeným v obžalobě, zejména:

- 1) zda se cítí být nevinný nebo vinný spácháním skutku anebo některého ze skutků uvedených v obžalobě a z jakých důvodů;
- 2) zda má zájem uzavřít se státním zástupcem dohodu o vině a trestu nebo zda chce v hlavním líčení prohlásit svou vinu;
- 3) zda souhlasí s popisem skutku a jeho právní kvalifikací a s navrženým trestem, případně ochranným opatřením, a
- 4) které skutečnosti považuje za nesporné.

Dle § 196 odst. 3 trestního řádu pak předseda senátu obviněného současně poučí o následcích výše uvedených prohlášení a poučí jej, že nejde-li o doznání či prohlášení viny, může za něj vyjádření k obžalobě učinit jeho obhájce. Po zahájení hlavního líčení pak předseda senátu dle § 206a trestního řádu vyzve obviněného, aby se vyjádřil k těmž skutečnostem, a učinil-li tak obviněný při doručení obžaloby, dotáže se jej, zda na svém vyjádření trvá nebo jej chce změnit. Tato nová právní úprava na první pohled podstatně posiluje prvky kontradiktornosti i rovnosti zbraní stran trestního řízení, neboť obviněnému poskytuje dokonce dvojí možnost vyjádřit se k podané obžalobě. Obviněný tak může učinit jednak písemně po doručení obžaloby jednak

²¹⁵ VLK, Václav, TRUNEČEK, Jaroslav. *České trestní řízení sporné – prozatím iluze*. Bulletin advokacie, 2012, č. 6, s. 24-26. ISSN 1210-6348, a dále PELC, Vladimír, op. cit. sub. 1. s. 53, a také MULÁK, Jiří, op. cit. sub. 6. s. 17.

ústně do protokolu na počátku hlavního líčení, což mu umožňuje efektivně a bezprostředně reagovat na ústní přednes státního zástupce (a poškozeného). Zároveň obviněný může do svého ústního vyjádření na hlavním líčení promítnout další skutečnosti, které z jakéhokoli důvodu neuvedl ve svém písemném vyjádření, reagovat na vývoj procesní situace a své dřívější vyjádření rovněž změnit. Pozitivně lze vnímat také skutečnost, že vyjádření procesního stanoviska obviněného je napříště striktně odděleno od jeho výsledku a nepodléhá zásadě volného hodnocení důkazů, jakož i to, že vyjádření obviněného předseda senátu doručí státnímu zástupci a ten tak má možnost se s ním před hlavním líčením seznámit a později na něj reagovat. Vyjádření k obžalobě navíc může za obviněného s výše uvedenými výjimkami učinit jeho obhájce, což významně narovnává postavení obviněného oproti státnímu zástupci přednášejícímu obžalobu z pozice právního profesionála. Z hlediska práva obviněného na obhajobu a kontradiktornosti jako jedné z jeho složek tak lze předmětnou novelu přivítat, neboť efektivně reagovala na kritiku dřívější právní úpravy a podstatně posílila kontradiktornost i rovnost zbraní mezi státním zástupcem a obviněným.

O poznání problematičtější nicméně zůstává, že výše uvedené nejspíše nebylo hlavním cílem novely, nýbrž prostředkem k prosazení zcela jiného cíle, který je diskutabilní nejméně pro pojetí kontradiktornosti jako prostředku k hledání pravdy. Důvodová zpráva k předmětné novele²¹⁶ totiž výslovně zmiňuje, že vyjádření k obžalobě slouží k vymezení sporných otázek na počátku hlavního líčení, což povede k usnadnění a urychlení jeho dalšího průběhu. Jinými slovy, obviněný se k podané obžalobě může vyjádřit, ale k urychlení trestního řízení by měl především zvažovat prohlášení viny, jednání o dohodě o vině a trestu či prohlásit určité skutečnosti za nesporné. Dle povahy takového vyjádření se pak hlavní líčení bude konat pouze v omezené formě, neboť v rozsahu prohlášení viny, dohody o vině a trestu i nesporných skutečností soud neprovádí dokazování²¹⁷. Ačkoli výše uvedené postupy podléhají fakultativnímu schválení soudem, který má povinnost je zkoumat optikou dosud zjištěného skutkového stavu, cenou za urychlení trestního řízení je omezení zásady materiální pravdy a zásady vyhledávací ve prospěch zásady formální pravdy a zásady projednávací.²¹⁸ Soud při svém rozhodnutí vychází pouze z důkazů provedených v přípravném řízení, což této fázi trestního řízení z hlediska dokazování

---

²¹⁶ Důvodová zpráva ve znění sněmovnímu tisku č. 466/0, který byl pro svou souvislost s vládním návrhem sněmovní tisk 453/0 do tohoto návrhu převzat, s tím, že důvodová zpráva k novele č. 333/2020 Sb. (sněmovní tisk 453/0) o účelu výše uvedených změn vůbec nehovoří.

²¹⁷ Pro soudem přijaté prohlášení viny dle § 206c odst. 6 tr.ř., pro schválenou dohodu o vině a trestu dle § 206b odst. 3 tr. ř. ve spojení s tam uvedenými ustanoveními a pro nesporné skutečnosti § 206d tr. ř.

²¹⁸ MULÁK, Jiří, PROVAZNÍK, Jan. Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení. *Bulletin advokacie*, 2021, č. 11, s. 37-47. ISSN 1210-6348. s. 40

přikládá podstatně větší význam než obecně proklamované východisko, že těžiště dokazování leží v řízení před soudem.²¹⁹ Uvažujeme-li přitom o kontradiktornosti jako prostředku k hledání pravdy, je zřejmé, že dochází k jejímu podstatnému omezení, neboť soud je odkázán pouze na stanoviska stran k důkazům provedeným v přípravném řízení a namísto dalšího objasňování skutkového stavu se může spokojit s prohlášením stran trestního řízení, kterým je dokazování *de facto* nahrazeno. S tím ostatně souvisí i uplatnění prvků kontradiktornosti obviněným při dokazování v přípravném řízení. Jestliže před přijetím předmětné novely obviněný nevyužitím svých práv riskoval ztrátu možnosti bezprostředně se vyjádřit k důkazu, nyní musí vážit i skutečnost, že takové vyjádření mohlo přimět soud k tomu, aby později (ne)přijal jeho prohlášení viny či (ne)schválil dohodu o vině a trestu.

Přestože ze strany obviněného jde o dobrovolný postup vedoucí k omezení kontradiktornosti řízení, považují za poněkud nešťastné, že předmětná novela zavedením vyjádření k obžalobě nesledovala posílení zásady kontradiktornosti jako konečný cíl, nýbrž zavedením tohoto institutu sledovala především zájem na urychlení trestního řízení. Kontradiktornost jako subjektivní právo obviněného představuje důležitou hodnotu sama o sobě, jejíž nedostatek na počátku hlavního líčení byl před přijetím novely právem kritizován. Zákonodárce by proto měl napříště o zásadě kontradiktornosti a jejím posílení uvažovat jako o samostatném zájmu hodném ochrany. Nikoli jej využívat k prosazení jiných institutů, které ve svém důsledku vedou k omezení kontradiktornosti jako prostředku k hledání pravdy. Posílení kontradiktornosti jako subjektivního práva obviněného tak bylo předmětnou novelou posíleno na úkor druhé její funkce a v širších souvislostech za cenu omezení zásady materiální pravdy jako vedoucího principu dokazování v trestním řízení, což lze přijmout jen s nemalou dávkou skepticismu.

3.2.2. K provedeným důkazům

Po přednesení obžaloby a vyjádření obviněného k ní předseda senátu dle § 207 odst. 1 trestního řádu přistoupí k výslechu obviněného, čímž je na hlavním líčení zahájeno dokazování. Dle čl. 38 odst. 2 Listiny přísluší obviněnému právo vyjádřit se k všem prováděným důkazům, což provádí na zákonné ustanovení § 214 trestního řádu stanovící, že obviněný musí být po provedení každého důkazu dotázán, zda se k němu chce vyjádřit a jeho vyjádření se musí zaznamenat do protokolu. Jde o další z dílčích projevů zásady kontradiktornosti na hlavním líčení. Obviněnému je díky jeho přítomnosti na hlavním líčení poskytnuta příležitost napřímo

---

²¹⁹ Tamtéž.

vnímat prováděný důkaz a na základě takového bezprostředního dojmu přednést předsedovi senátu své stanovisko k němu, v němž může rozporovat nejen věrohodnost vyslychané osob, pravdivost její výpovědi či pravost čtené listiny, ale i způsob obstarání a provedení takového důkazu. Soud se přitom musí obviněného dotázat na jeho komentář po provedení každého důkazu, obviněný naproti tomu svého práva nemusí využít a jeho mlčení nelze vykládat jako souhlas s obsahem provedeného důkazu či způsobem jeho provedení.

Jistým nedostatkem této právní úpravy vyvolávajícím v praxi nejasnosti je to, že výše uvedené ustanovení přiznává právo vyjádřit se pouze obviněnému a nestanoví, zda toto právo namísto něj (či společně s ním) může využít jeho obhájce.²²⁰ Jedná-li se o věc skutkově i právně nekomplikovanou nečiní tento nedostatek v praxi potíže, problematičtější jsou však situace, kdy k efektivnímu vyjádření se obviněného k důkazu je třeba odborných znalostí včetně zhodnocení dopadu takového důkazu na stav trestního řízení. Soudní praxe je v tomto ohledu nejednotná, když některé soudy považují dané oprávnění za náležející výlučně obviněnému, jiné připouštějí vyjádření obhájce za obviněného.²²¹ Osobně mám za to, že má-li obviněný dle čl. 40 odst. 3 Listiny právo hájit se prostřednictvím obhájce a vyžaduje-li judikatura ESLP ke kontradiktornosti řízení skutečnou a efektivní možnost obviněného vyjádřit své stanovisko, lze takového účelu dosáhnout právě tím, že se k provedenému důkazu místo obviněného vyjádří jeho obhájce. V opačném případě dochází k bezdůvodnému omezení práva obviněného na obhajobu, porušení zásady rovnosti zbraní i kontradiktornosti řízení jako celku.

Výše uvedená právní úprava je nicméně pozoruhodná ještě z dalšího úhlu pohledu, a to že právo vyjádřit se k provedenému důkazu výslovně nestanoví nejen obhájci obviněného, ale ani státnímu zástupci. Ten je dle § 215 odst. 1, odst. 3 trestního řádu toliko oprávněn v rámci dokazování vyslychané osobě klást otázky, nikoli však přednést své procesní stanovisko po provedení důkazu, což by mohlo vést k závěru, že právo obviněného vyjádřit se k jednotlivému důkazu po jeho provedení je oprávněním *in favorem defensionis*. Státnímu zástupci pak nezbývá než se ke všem provedeným důkazům vyjádřit až v rámci své závěrečné řeči. Je přitom třeba vážit, že průběžné reagování stran trestního řízení na prováděné dokazování skýtá lepší šanci na bezprostřední ovlivnění rozhodnutí soudu než vyjádření v závěrečné řeči v době, kdy od provedení důkazu (a bezprostředního vjemu soudu) nezřídka uběhly týdny, měsíce či roky. Z hlediska kontradiktornosti by proto bylo jistě žádoucí, aby i státní zástupce měl možnost

²²⁰ KUČERKA, Miroslav. Vyjádří se obhájce nebo obžalovaný? § 214 TR a nejednotná praxe. *Právní prostor* [online]. Praha: ATLAS consulting spol. s r.o, 15. 4. 2021 [cit. 2023-04-17]. Dostupné online z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/vyjadri-se-obhajce-nebo-obzalovany-214-tr-nejednotna-praxe>.

²²¹ Tamtéž.

vyjádřit se ke každému prováděnému důkazu. Může-li tak učinit až ve své závěrečné řeči, nabízí se otázka, zda výše uvedený výklad § 214 trestního řádu (vyjádření obhájce ke každému důkazu) pro jednu příliš nevychyluje rovnost zbraní v neprospěch státního zástupce a neomezuje i na něj dopadající kontradiktornost řízení.

3.2.3. Závěrečné řeči a poslední slovo obviněného

Poslední okamžik kontradiktorního procesu před soudem nastává dle § 216 odst. 1 trestního řádu po provedení dokazování, když již nejsou další návrhy na doplnění dokazování či předseda senátu rozhodl, že další důkazy se již provádět nebudou, a to prostřednictvím přednesení závěrečné řeči, a případně posledního slova obviněného. Dle § 216 odst. 2 trestního řádu přitom právo přednést závěrečnou řeč náleží nejen státnímu zástupci a obviněnému, ale i jeho obhájci, zúčastněné osobě, poškozenému a jejich zmocněncům, s tím, že pořadí jednotlivých řečníků je stanoveno od státního zástupce po obhájce obviněného (případně obviněného). Jelikož předpokladem přednesu závěrečné řeči je, že soud prohlásí dokazování za skončené čili v danou chvíli má za to, že skutkový stav byl objasněn bez důvodných pochybností a v rozsahu potřebném pro rozhodnutí, nabývá tento institut pro strany trestního řízení zvláštního významu²²². Je jim totiž poskytnuta poslední šance souhrnně se vyjádřit k veškerým skutečnostem a důkazům, které byly předestřeny na hlavním líčení, a prezentovat vlastní skutkové i právní hodnocení věci s cílem ovlivnit následující rozhodnutí soudu. Společně s přednesením obžaloby a vyjádřením k ní tedy závěrečné řeči ohraničují projednání věci v řízení před soudem a pro strany trestního řízení jsou významným prostředkem k zhodnocení výchozí a konečné míry objasnění skutkového stavu a jeho právního hodnocení. Za obviněného může závěrečnou řeč přednést obhájce, čímž je zajištěna rovnost zbraní ve vztahu ke státnímu zástupci. Je-li státnímu zástupci po závěrečné řeči obviněného trestního řádu uděleno předsedou senátu slovo k reakci, je obviněnému a jeho obhájci dle § 216 odst. 3 trestního řádu v rámci oprávnění *in favorem defensionis* zaručeno, že vždy bude hovořit jako poslední. Lze si zde klást otázku, zda by reakce státního zástupce podněcující konečnou kontradiktorní diskuzi měla být podmíněna udělením slova předsedou senátu, když je dle výše uvedené judikatury ESLP v zásadě žádoucí, aby samy strany rozhodovaly o tom, jaké skutečnosti si zaslouží jejich komentář. Soud by před odebráním se k závěrečné poradě ostatně neměl předjímat, že připustil-li by reakci státního zástupce, ta by nemohla mít vliv na jeho rozhodnutí. Dává tím totiž najevo, že o výsledku řízení již rozhodl a vytváří dojem, že závěrečné řeči stran trestního řízení existují toliko *pro forma*. To

---

²²² Do přijetí novely tr. ř. č. 333/2020 Sb., šlo dokonce o první vyjádření obviněného k obžalobě, které za něj může učinit jeho obhájce (*sic!*).

jistě neznamená, že by soud neměl mít možnost usměrňovat závěrečné řeči, které zjevně nejsou k meritu věci, nicméně vytváření takových obstrukcí svědčí spíše obviněnému než státnímu zástupci.

Z oprávnění obviněného *in favorem defensionis* dále vyplývá výlučné právo obviněného na poslední slovo ve smyslu § 217 trestního řádu, při němž je obviněnému umožněno na svou obhajobu uvést skutečnosti, které sám považuje za významné (vedle závěrečné řeči obhájce), a to těsně předtím, než se soud odebere k závěrečné poradě. Vše, co bylo řečeno o účelu závěrečných řečí, dopadá i na poslední slovo obviněného, s tím, že při něm nesmí být obviněnému nikým kladeny otázky, čímž je zdůrazněno, že nejde o výslech obviněného a že poslední slovo nepodléhá zásadě volného hodnocení důkazů. Důležitou pojistkou z hlediska zásady materiální pravdy je pak postup soudu dle § 218 odst. 1 trestního řádu. Jestliže soud shledá, že po přednesu závěrečných řečí či přímo při závěrečné poradě je třeba doplnit nějakou skutečnost k objasnění skutkového stavu, usnese se, že dokazování bude doplněno a v hlavním líčení se pokračuje. Zásada kontradiktornosti je v tomto případě zajištěna dle § 218 odst. 2 trestního řádu tím, že po skočení takto doplňovaného dokazování musí být stranám trestního řízení znovu uděleno slovo k závěrečným řečem i poslednímu slovu a tato část hlavního líčení se tak vzhledem k doplněnému dokazování opakuje.

3.3. Právo vyhledávat, navrhopvat a provádět důkazy

Již výše bylo uvedeno, že soud zastává při dokazování na hlavním líčení dominantní postavení, neboť v konečném důsledku nese odpovědnost za objasnění skutkového stavu. Jeho role v rámci dokazování však není výlučná, nýbrž se o ni dělí se stranami trestního řízení poskytujícími mu součinnost, a to zejména se státním zástupcem a obviněným (jeho obhájcem). Jsou to ostatně strany trestního řízení, které jsou dle § 89 odst. 2 trestního řádu oprávněny vyhledat, předložit či navrhnout provedení důkazů. Skutečnost, že důkaz nevyhledaly orgány činné v trestním řízení, nezakládá důvod pro jeho odmítnutí. V rovině hlavního líčení se výše uvedené odráží v povinnosti státního zástupce dle § 177 písm. e) trestního řádu uvést v obžalobě důkazy, o něž opírá její odůvodnění a povinnosti dle § 180 odst. 2, 3 trestního řádu z vlastní iniciativy či na žádost předsedy senátu opatřovat a navrhopvat další důkazy na podporu obžaloby. Z pohledu obviněného jde o právo vyhledávat, opatřovat a navrhopvat důkazy, kterého v rámci své obhajovací taktiky nemusí využít.

V každém případě stranám trestního řízení není poskytnuto pouze právo navrhnout provedení konkrétního důkazu soudem, nýbrž dle § 215 odst. 2 trestního řádu mohou žádat o soud o to, aby je nechal navrhnutý důkaz přímo provést. Jedná se o doplnění kontradiktornosti podporující soupeření mezi státním zástupcem a obviněným i právo obviněného vyslýchat svědky proti sobě dle čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy. Důkazní hodnota výpovědi i ověření věrohodnosti svědka totiž nezávisí pouze na jeho souvislém vyprávění a kladení otázek senátem (či stranami), ale i na samotném způsobu provedení důkazu.²²³ Dle § 215 odst. 2 trestního řádu mohou o vlastní provedení důkazu žádat předsedu senátu státní zástupce, obviněný a jeho obhájce, s tím, že jim předseda senátu vyhoví především, jedná-li se o jimi opatřený či navrhovaný důkaz. To je zcela logické, neboť očekává-li strana od navrženého důkazu prokázání určité skutečnosti k podpoře svého stanoviska, měla by mít možnost se k této skutečnosti vlastním způsobem dobrat. Vyhovět žádosti předseda senátu naopak nemusí, jde-li o výslech obviněného, svědka mladšího osmnácti let, nemocného či zraněného svědka či z jiného závažného důvodu. V této výjimce je patrná obava o řádný průběh a výsledek prováděného dokazování i zájem na ochraně práv třetích osob. Navrhuje-li přitom státní zástupce i obviněný tentýž důkaz a žádají-li oba o jeho provedení, rozhodne předseda senátu po vyjádření stran, která z nich výslech provede. Oběma stranám je tedy poskytnut prostor pro přesvědčení předsedy senátu, že by to měla být zrovna ona, kdo výslech provede. K zamyšlení se zde nicméně nabízí otázka, která ze stran se k provedení důkazu má vyjádřit první, neboť druhá strana bude moci na její vyjádření reagovat a zda existuje možnost repliky druhé strany, jak to zákonná úprava výslovně stanoví u závěrečných řečí. Druhá strana má v každém případě právo, aby takové rozhodnutí předsedy senátu dle § 203 odst. 3 trestního řádu posoudil celý senát a totožné právo náleží stranám i ohledně nesouhlasu předsedy senátu s žádostí o provedení důkazu pouze jednou stranou či zamítnutím návrhu na doplnění dokazování dle § 215 odst. 4 trestního řádu.²²⁴ K návrhu na doplnění dokazování je pak třeba zmínit, že soud nemá povinnost vyhovět každému takovému návrhu, avšak v meritorním rozhodnutí je povinen řádně odůvodnit, proč daný návrh zamítl, jinak zasáhne do práva obviněného na spravedlivý proces.²²⁵

Pokud jde o samotný průběh výslechu prováděného stranami, pro zkoumání kontradiktornosti trestního řízení se spokojím se závěrem, že do průběhu výslechu může

---

²²³ VANTUCH, Pavel. Kdy může obhájce důkaz vyhledat, kdy předložit a kdy jen navrhnout jeho provedení? *Bulletin advokacie*, 2013, č. 7-8, s. 27-33. ISSN 1210-6348. s. 28

²²⁴ PÚRY, František, op. cit. sub. 44. s. 2692.

²²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2004., sp. zn. IV. ÚS 802/02, a dále nález Ústavního soudu ze dne 8. 12. 2009, sp. zn. I. ÚS 118/09 a veškerá rozhodnutí ohledně tzv. „opomenutých důkazů“ uvedená v publikované právní větě nálezu.

předseda senátu zasahovat pouze z důvodů taxativně vypočtených v § 215 odst. 2 trestního řádu, což stranám poskytuje široký prostor pro zvolení vhodného způsobu provedení důkazu. Významnější je skutečnost, že strany trestního řízení jsou dle § 215 odst. 1, 3 trestního řádu oprávněny se souhlasem předsedy senátu vyslýchaným osobám klást otázky, skrze něž mohou zaměřit pozornost soudu na skutečnosti, které dosud při výslechu nezazněly, a zároveň bezprostředně otestovat věrohodnost vyslýchané osoby i pravdivost její výpovědi. I tímto postupem je realizováno právo obviněného na kontradiktorní výslech svědků a zajištěna rovnost zbraní mezi státním zástupcem a obviněným.

3.4. Limity zásady kontradiktornosti v řízení před soudem

Ačkoli na začátku této kapitoly bylo řečeno, že zásada kontradiktornosti se v řízení před soudem uplatní v nejširší možné míře, i v této fázi trestního řízení předmětná zásada koliduje s ostatními základními zásadami trestního řízení zejména zásadou rychlosti a zásadou hospodárnosti trestního řízení, což v určitých případech vede k jejímu omezení ve prospěch těchto zásad. Požadavek na urychlení a zlevnění trestního řízení je nadto z povahy věci prosazován na úkor zásady materiální pravdy, zásady vyhledávací a zásady bezprostřednosti i ústnosti²²⁶. Ty se zásadou kontradiktornosti úzce souvisí a jejich omezení tak má nepřímý dopad i na tuto zásadu. Níže proto bude rozebráno nakolik je kontradiktornost jako subjektivní právo obviněného zachována v případě vydání trestního příkazu a do jaké míry může tento institut společně s prohlášením viny obviněného kolidovat s kontradiktorností jako prostředkem k nalezení pravdy o objasňovaném skutku.

3.4.1. Trestní příkaz

Trestní příkaz představuje jeden z nejstarších odklonů uplatňovaných v českém trestním řízení od sedmdesátých let (s přestávkou mezi roky 1990 až 1993), jímž je v současné době vyřizováno více než 50 % trestních věcí.²²⁷ Lze jej vydat v trestním řízení vedeném o trestném činu, za nějž hrozí trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující pět let, k jehož projednání je dle § 314a odst. 1 trestního řádu příslušný samosoudce. Ten může trestní příkaz bez projednání věci v hlavním líčení vydat, má-li za to, že skutkový stav je spolehlivě prokázán opatřenými důkazy, a to i v řízení konaném po zkráceném přípravném řízení (na podkladě

²²⁶ MULÁK, Jiří, PROVAZNÍK, Jan, op. cit. sub. 218. s. 40.

²²⁷ ŠELLENG, Dalibor. Projevy zásady materiální pravdy v institutu trestního příkazu. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Základní zásady trestního řízení - vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 158-171. ISBN 978-80-7502-155-7. s. 158.

návrhu na potrestání)²²⁸. Trestní příkaz má přitom povahu odsuzujícího rozsudku a účinky spojené s jeho vyhlášením nastávají okamžikem doručení trestního příkazu obviněnému²²⁹. Jelikož se při vydání trestního příkazu věc neprojednává na hlavním líčení, neaplikují se na tento způsob vyřízení věci zásada ústnosti, veřejnosti ani zásada bezprostřednosti, s tím, že obviněný se před vydáním trestního příkazu může k podstatě obvinění vyjádřit toliko v rámci přípravného řízení. To by mohla vést k závěru, že predestřená právní úprava porušuje zásadu kontradiktornosti i právo obviněného na veřejné projednání věci dle čl. 38 odst. 2 Listiny. ESLP²³⁰ i Ústavní soud²³¹ nicméně dovodili, že pro posouzení takového zásahu je zásadní, že přes odsouzení v nepřítomnosti obviněného, může obviněný podáním odporu vyvolat veřejné projednání věci před soudem (na hlavním líčení), v němž jsou mu garantována veškerá dílčí oprávnění plynoucí z práva na spravedlivý proces včetně kontradiktornosti řízení.²³² K zajištění práv obviněného na obhajobu navíc trestní příkaz musí obsahovat poučení o právu podat odpor, a to včetně upozornění, že nepodání odporu se obviněný vzdává práva na veřejné projednání věci před soudem.²³³

Domnívám se, že tato právní úprava je souladná se zásadou kontradiktornosti do té míry, že obviněný může podáním odporu vyvolat hlavní líčení, na kterém má vícero příležitostí seznámit se s veškerými skutečnostmi a vyjádřit k nim své stanovisko. Doručení obžaloby společně s trestním příkazem nadto poskytuje obviněnému alespoň omezenou možnost seznámit se s podklady rozhodnutí a důsledně zvážit, zda se vzdá svého práva na veřejné projednání věci či nikoli. Existuje zde však praktický problém s deklarovanou dobrovolností vzdání se tohoto práva, neboť po zrušení trestního příkazu se v dalším řízení neaplikuje zákaz *reformationis in peius*.²³⁴ V důsledku toho jsou někteří obvinění zaskočeni tím, že po podání odporu jím je v hlavním líčení uložen přísnější trest, jiní obvinění vědomi si této skutečnosti vymění trest uložený trestním příkazem za možnost uplatnit své námitky v řízení před soudem a riskovat uložení přísnějšího trestu.²³⁵ Taková konstrukce právní úpravy vybízející obviněného, aby spekuloval nad výší uloženého trestu za cenu omezení svých procesních práv, včetně

---

²²⁸ Ustanovení § 314e odst. 1 tr. ř.

²²⁹ Ustanovení § 314e odst. 8 tr. ř., s tím, že obviněnému se současně doručuje podaná obžaloba či návrh na potrestání.

²³⁰ Rozsudek ESLP ze dne 1. 3. 2006, stížnost č. 56581/00, Sejdovic proti Itálii, §§ 81-85.

²³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 11. 2021, sp. zn. IV. ÚS 622/21.

²³² Ustanovení § 314g odst. 1, odst. 2 tr. ř.

²³³ Ustanovení § 314f odst. 1 písm. f) tr. ř.

²³⁴ Ustanovení § 314g odst. 2 tr. ř.

²³⁵ VANTUCH, Pavel, op. cit. sub. 90. s. 1081.

kontradiktornosti, je z hlediska práva na spravedlivý proces zjevně nevhodná a měla by být změněna.

Druhý neméně závažný problém souvisí s podmínkou vydání trestního příkazu, jestliže „*skutkový stav je spolehlivě prokázán opatřenými důkazy*“. Jedná se o provedení zásady materiální pravdy dle § 2 odst. 5 trestního řádu, když by samosoudce v době vydání trestního příkazu měl být přesvědčen o skutkovém stavu (a vině obviněného) v míře srovnatelné s objasněním skutkového stavu na hlavním líčení.²³⁶ Problémem ovšem je, že samosoudce činí své rozhodnutí pouze na podkladě obsahu spisu předloženého společně s obžalobou, bez toho, aby podrobil kontradiktorní diskuzi mezi stranami trestního řízení. Soud žádný z předložených důkazů neprovádí ani jej nemůže bezprostředně vnímat či zvážit jeho důkazní hodnotu i věrohodnost osoby na podkladě vyjádření jednotlivých stran. To samo o sobě zakládá důvodné pochybnosti o možnosti dostatečného objasnění skutkového stavu a prosazení kontradiktornosti jako prostředku k hledání pravdy. K jejich umocnění pak dochází i z důvodu, že rozsah dokazování je v přípravném řízení omezen²³⁷ a u výsledků obstaraných před zahájením trestního řízení nemohl být obviněný přítomen, natož aby vyslychané osobě mohl klást otázky (vizte podkapitola 3.1.4. této práce). Byl-li v minulosti deklarován přenos těžiště dokazování z přípravného řízení na hlavní líčení, v obecné rovině lze jen stěží tvrdit, že výsledek přípravného řízení skýtá dostatečný podklad k objasnění skutkového stavu a meritornímu rozhodnutí o vině obviněného.

Samosoudce je nadto optikou objasnění skutkového stavu postaven do nezáviděníhodné pozice. Vydáním trestního příkazu totiž dal najevo, že má skutkový stav za náležitě objasněný, avšak na hlavním líčení nařízeném po zrušení trestního příkazu na podkladě podaného odporu můžou vyvstat nové skutečnosti, které jeho dříve vyslovený názor zjevně popírají. Nemůže tato revize objasněného skutkového stavu vést k ovlivnění rozhodnutí samosoudce v tom smyslu, že vydá takové rozhodnutí, aby nepopíralo jím deklarované splnění podmínek pro vydání trestního příkazu? V každém případě lze uzavřít, že současná právní úprava trestního příkazu je nevyhovující jednak z důvodu absence zákazu *reformationis in peius* jednak pro nemalé pochybnosti ohledně náležitého objasnění skutkového stavu pouze na podkladě spisu předloženého soudu společně s obžalobou. Trestní příkaz je vydáván bez kontradiktorní diskuze stran trestního řízení, aby jí obviněný dosáhl na pozdějším hlavním líčení, měl by kalkulovat, zda mu možnost uplatnění jeho procesních práv náhodou následně nevynesou přísnější trest (*sic!*).

²³⁶ ŠELLENG, Dalibor, op. cit. sub. 227. s. 160.

²³⁷ Ustanovení § 164 odst. 1 tr. ř.

Posouzení skutkového stavu soudem pouze dle obsahu spisu z přípravného řízení nadto vylučuje kontradiktornost jako prostředek soudu k dobrání se pravdy, s tím, že pozdější vyvolání kontradiktorní diskuze na hlavním líčení může soud postavit do složité situace ohledně přehodnocení vlastního závěru o splnění podmínek pro vydání trestního příkazu. Legitimizuje-li zájem na rychlosti trestního řízení existenci institutu trestního příkazu, nemělo výsledné omezení ostatních zásad trestního řízení (i kontradiktornosti) dopadat na obviněné v takové míře, aby museli volit, zda hodlají uplatňovat svou obhajobu a riskovat přísnější trest, anebo se smířit s trestem možná mírnějším, ale za cenu ztráty obhajovacích námitek i ostatních záruk spravedlivého procesu.

3.4.2. Prohlášení viny

Výše zmíněnou novelou trestního řádu č. 333/2020 Sb. byl do trestního řádu kromě vyjádření obviněného k obžalobě zaveden nový právní institut – prohlášení viny obviněného upravený v § 206c trestního řádu stanovícím, že nedošlo-li ke sjednání dohody o vině a trestu, obviněný může prohlásit, že je vinný spácháním skutku uvedeného v obžalobě a že souhlasí s jeho právní kvalifikací. Tím se prohlášení viny na pomyslné stupnici souhlasu se skutkovým dějem, právní kvalifikací a trestem řadí mezi dohodu o vině a trestu a nesporné skutečnosti, neboť na rozdíl od dohody o vině a trestu obviněný při prohlášení viny nevyjadřuje souhlas s navrženým trestem a oproti nesporným skutečnostem souhlasí i s právní kvalifikací skutku.²³⁸ Při posouzení učiněného prohlášení soud postupuje přiměřeně dle § 314q odst. 3 trestního řádu²³⁹, zjistí stanovisko státního zástupce, poškozeného a zúčastněné osoby a poté rozhodne, zda prohlášení přijme či nikoli. Soud přijme prohlášení viny, je-li v souladu se zjištěným skutkovým stavem a nedošlo-li v předchozím řízení k závažnému porušení práv obviněného. Naopak jej nemusí přijmout, pokud takový postup nepovažuje za vhodný s ohledem na okolnosti případu a vyjádření ostatních stran trestního řízení. Přijme-li soud takové prohlášení, současně v usnesení uvede, že se v rozsahu prohlášení viny obviněného neprovede dokazování. Nepřijme-li jej, k prohlášení viny se v následujícím řízení nepřihlíží. Prohlášení viny přijaté soudem nelze odvolat a skutečnosti v něm uvedené napadat opravným prostředkem.

Již výše bylo uvedeno, že zavedení tohoto institutu prosazuje zásady rychlosti a hospodárnosti trestního řízení za cenu omezení zásady materiální pravdy a zásady vyhledávání,

²³⁸ MULÁK, Jiří, PROVAZNÍK, Jan. Praktické dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. *Bulletin advokacie*, 2022, č. 1-2, s. 11-21 ISSN 1210-6348. s. 13

²³⁹ zejména se dotáže obviněného, zda je mu zřejmé, co tvoří podstatu skutku, jaká je jeho právní kvalifikace a jaký trest mu za něj hrozí, a dále jestli učinil prohlášení viny dobrovolně a jestli byl poučen o svých právech a konečně jej poučí o důsledcích prohlášení viny pro vedení řízení.

což vyplývá ze skutečnosti, že se v rozsahu přijatého prohlášení viny nadále neprovádí dokazování. Tím je v dalším řízení logicky vyloučena funkce kontradiktornosti jako prostředku hledání pravdy, která by jinak například při výslechu svědka na hlavním líčení mohla přinést kvalitnější objasnění skutkového stavu než jeho zjištění na základě výpovědi svědka zachycené v přípravném řízení. Podstatným nicméně je, že k takovému postupu dochází na základě dobrovolného prohlášení obviněného, což je plně v souladu s koncepcí kontradiktornosti jako subjektivního práva obviněného, jehož může, ale nemusí využít. Před přijetím prohlášení viny navíc soud musí zjistit stanovisko ostatních stran trestního řízení, což připouští určitý minimální prostor pro kontradiktorní diskuzi nad skutkovými i právními závěry obžaloby a k ní připojeného spisu. Nemá-li soud po vyjádření stran a na základě prostudování spisu za to, že skutkový stav byl náležitě objasněn, došlo k závažnému porušení práv obviněného či že prohlášení viny není vzhledem k okolnostem případu a vyjádření stran vhodné přijmout, rozhodne o jeho nepřijetí. Hlavní líčení následně pokračuje za plného zachování zásady kontradiktornosti, jak byla vylíčena výše. Soudu je tedy v souladu s jeho odpovědností za objasnění skutkového stavu poskytnut poměrně široký manévrovací prostor pro rozhodnutí, jak se s prohlášením viny vypořádat. Domnívám se, že takto nastavené omezení zásady kontradiktornosti i zásady materiální pravdy skýtá dostatečné procesní pojistky, aby nedošlo k jejich celkovému popření, nicméně je třeba zmínit dvě podstatné výhrady. První výhrada, obecnější povahy, cílí na samotnou konstrukci prohlášení viny, neboť ta vybízí obviněného, aby směnil uplatnění práva na obhajobu (vyjádření svých skutečných či domnělých skutkových a právních námitek) za mlhavou vidinu mírnějšího trestu a urychlení celého trestního řízení. Podobně jako u trestního příkazu je tak obviněnému vysílána zákonodárcem zpráva, aby v trestním řízení uplatněním svých práv „nedělal potíže“ a odměnou za to možná obdrží mírnější trest. To v prostředí moderního trestního procesu vybudovaného mimo jiné na zajištění práva obviněného na obhajobu i obecné zásady právní jistoty působí poněkud rozpačitě.

Druhá výhrada upozorňuje na skutečnost, že přijaté prohlášení viny je dle § 206c odst. 7 trestního řádu neodvolatelné a nelze jej napadnout odvoláním. Problémem je, že na rozdíl od schválené dohody o vině a trestu, jíž se trestní řízení končí, po prohlášení viny trestní řízení pokračuje a provádí se dokazování ohledně právních následků projednávaného trestného činu a případně dalších skutků, ohledně kterých obviněný vinu neprohlásil.²⁴⁰ Z takto provedeného dokazování pak mohou vyplynout skutečnosti, které zakládají důvodné pochybnosti o vině obviněného, přesto dle výslovné právní úpravy obviněný své prohlášení nemůže odvolat a

---

²⁴⁰ MULÁK, Jiří, PROVAZNÍK, Jan, op. cit. sub. 218. s. 19.

v zákoně není taková možnost stanovena ani na straně soudu. Formalizované prohlášení obviněného přezkoumávané pouze na podkladě spisu o přípravném řízení (a vyjádření stran) by ovšem v souladu se zásadou materiální pravdy nemělo převážet nad náležitým objasněním skutkového stavu.²⁴¹ Lze navíc uvažovat, zda by obviněný stejné prohlášení viny učinil, kdyby býval věděl o skutečnosti, která vyplynula na povrch při pozdějším dokazování, a zda případný nedostatek informací obviněného na počátku hlavního líčení nenabourává legitimitu vzdání se práva na obhajobu včetně kontradiktornosti řízení. Soud by proto měl mít v takové situaci možnost dříve učiněné prohlášení viny dodatečně nepřijmout a při opakovaném dokazování za zachování zásady kontradiktornosti objasnit, zda je obviněný vinen skutkem uvedeným v obžalobě.

Institut prohlášení viny představuje prvek českému trestnímu procesu cizí, jehož hlavním cílem je urychlení trestního řízení. Cenou za dosažení tohoto cíle je nepromyšlené podkopávání celkové koncepce trestního řízení postaveného na zásadě materiální pravdy, zásadě vyhledávací a zásadě volného hodnocení důkazů. Ačkoli lze na tento institut hledět jako na jakési rozšíření možnosti obviněného vyjádřit své stanovisko v řízení před soudem, domnívám se, že účelem posilování zásady kontradiktornosti řízení je mimo jiné dosažení větší spravedlivosti rozhodnutí, což je zjevně neslučitelné s právním institutem, jenž omezuje základní zásady trestního řízení sledující stejný záměr.

---

²⁴¹ Tamtéž.

4. Budoucnost zásady kontradiktornosti v trestním procesu

Bylo-li výše vyloženo, jakým způsobem je vymezena a aplikována zásady kontradiktornosti v jednotlivých fázích trestního řízení dle současné právní úpravy (a judikatury), nabízí se otázka, jaký bude její osud v budoucí právní úpravě a zejména rekodifikaci trestního řádu. O její nutnosti se totiž s přihlédnutím k požadavku posílení ochrany základních lidských práv, europeizaci trestního práva, specifikům nových forem trestné činnosti, přehodnocení postavení subjektů trestního řízení či významu jednotlivých fází trestního řízení soustavně hovoří již od počátku devadesátých let²⁴². Od té doby vznikly z pera rekodifikační komise dva věcné záměry nového procesního předpisu z let 2004 a 2008, z nichž následně čerpal dokument nazvaný „Východiska a principy nového trestního řádu“ z roku 2014²⁴³ a na něj navazující pracovní verze osnovy nového trestního řádu s paragrafovým zněním²⁴⁴, přesto přijetí nového trestního řádu v nejbližší době nelze očekávat. Vzhledem k novelizaci současného trestního řádu prostřednictvím právních institutů, se kterými počítají výše uvedené dokumenty pro nový trestní řád, pak je otázkou, jestli k rekodifikaci vůbec někdy dojde, anebo zda se zákonodárce vydá cestou další zásadnější novelizace účinného trestního řádu²⁴⁵.

Následující podkapitoly nicméně vychází z premisy, že Východiska a principy nového trestního řádu (dále jen „**Východiska a principy**“) by mohly vést k přijetí nové právní úpravy v navrhované podobě. Právě na jejich podkladě proto bude analyzována budoucnost zásady kontradiktornosti v trestním řízení. Jelikož je však problematika rekodifikace trestního řádu a jeho jednotlivých institutů nanejvýš komplexní a rozsáhlá, bude v zásadě ponechána stranou budoucí úpravu jednotlivých právních institutů, ve kterých se zásada kontradiktornosti uplatňuje. Důraz bude kladen především na vymezení zásady kontradiktornosti a její vliv na celkovou koncepci budoucího trestního řádu.

---

²⁴² PROVAZNÍK, Jan. Charakteristické rysy koncepce trestního řízení po roce 1990. *Trestní právo*, 2018, č. 2, s. 18-34. ISSN 1211-2860. s. 19.

²⁴³ Tato práce vychází z druhé aktualizované verze předmětného dokumentu. Dostupné online z: https://eudeska.justice.cz/Lists/EUD/Attachments/442/MSP-927_2016-OSV-OSV%20-%20p%C5%99%C3%ADloha.pdf.

²⁴⁴ Verze s paragrafovým zněním aktuálním ke dni 14. 10. 2022. Dostupná online z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

²⁴⁵ MULÁK, Jiří. Rozhovor: Pět otázek pro Jiřího Muláka. *Bulletin advokacie* [online]. Praha: Česká advokátní komora, 3. 4. 2023, [cit. 2023-04-21]. Dostupné online z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rozhovor-pet-otazek-pro-jiriho-mulaka>.

4.1. Zakotvení zásady kontradiktornosti

4.1.1. Výslovné uvedení základních zásad trestního řízení

Jednou z prvních otázek, která se v rámci rekodifikačních prací řešila, bylo, zda by nová právní úprava měla podobně jako § 2 trestního řádu vůbec obsahovat výčet základních zásad trestního řízení, zda by případný výčet zásad měl být obsažen pouze v úvodních ustanoveních trestního řádu či jeho jednotlivých částech a zda by měly být základní zásady definovány či stačí jejich strohé pojmenování²⁴⁶. Jelikož zásada kontradiktornosti není v § 2 účinného trestního řádu vypočtena, nýbrž je poněkud nejednoznačně dovozována z vícero různých ustanovení²⁴⁷, je tato otázka nanejvýš významnou pro její budoucí vymezení. Východiska a principy i návrh paragrafového znění nového trestního řádu zvolily tu možnost, že v úvodních ustanoveních trestního řádu budou vyjádřeny základní zásady, které se uplatní v celém trestním procesu a jejich význam vyžadují umístění na samém začátku trestního řádu (např. zásada zákonnosti, presumpce nevinny, přiměřenosti a zdrženlivosti atp.). Zbylé základní zásady budou uvedeny v příslušné části trestního řádu, se kterou svým významem bezprostředně souvisí (např. zásada ústnosti a bezprostřednosti v části IV. „Řízení před soudem“).

S navrhovaným řešením nesouhlasí Jelínek, jenž zastává názor, že „*Je to právě význam základních zásad trestního řízení, který by měl zákonodárce doslova nutit, aby je uvedl v úvodu trestního řádu a aby se budoucí zákonodárce musel vyrovnat s jejich existencí, aby nebyly navrhovány a přijímány postupy a instituty, které s dosavadními základními zásadami trestního řízení kolidují.*“²⁴⁸ K podobnému závěru se přiklonil i Mulák, jenž má za to, že uvedení základních zásad trestního řízení v úvodu trestního řádu slouží k vymezení celkové koncepce trestního řízení, kterou lze jen stěží dovodit v případě, že základní zásady jsou rozesety po celém trestním řádu.²⁴⁹ Rozdělení základních zásad do menších skupin (přípravné řízení, řízení před soudem atp.) přitom usnadňuje přejímání cizích prvků do trestního řádu, neboť nelze hovořit o

---

²⁴⁶ Jednotlivé možnosti jsou pro rozsah zdejší práce značně zjednodušeny, pro ucelený přehled JELÍNEK, Jiří. Základní zásady trestního řízení - stálé trauma české trestní legislativy. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Základní zásady trestního řízení - vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016. s. 9-19. ISBN 978-80-7502-155-7. s. 12.

²⁴⁷ Někteří autoři dovozují zásadu kontradiktornosti z čl. 38 odst. 2 Listiny, jiní odkazují na čl. 6 odst. 1, odst. 3 písm. d) Úmluvy, případně na zásadu obžalovací dle § 2 odst. 2 tr. ř.

²⁴⁸ MULÁK, Jiří, PROVAZNÍK, Jan, op. cit. sub. 238. s. 12.

²⁴⁹ MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení - je nutné je uvádět v textu trestního řádu? *Právní prostor* [online]. Praha: ATLAS consulting spol. s r.o, 29. 7. 2020, [cit. 2023-04-24]. Dostupné online z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/zakladni-zasady-trestniho-rizeni-je-nutne-je-uvadet-v-textu-trestniho-radu>.

jednotném a navzájem podmíněném systému zásad trestního řízení.²⁵⁰ Osobně s oběma kritickými názory souhlasím. Uvedení některých zásad v jednotlivých částech trestního řádu sice lépe odpovídá jejich aplikačnímu rozsahu, avšak snižuje přehlednost výčtu zásad jako souboru stavebních kamenů trestního řízení a stěžuje identifikaci jejich vzájemného působení. Uvažujeme-li takto například o navrhovaném zakotvení zásady *ne bis in idem* čili nepřipustnosti trestního stíhání téže osoby za týž skutek, o němž již pravomocně rozhodl soud či jiný orgán, nepochybně je vhodné, aby člověk mohl tuto zásadu číst společně s ustanovením o zásadě legality. Ta totiž představuje pravidlo, z nějž je první jmenovaná zásada výjimkou a jedině společně tak tvoří ucelený obrázek o povinnosti státního zástupce stíhat všechny trestné činy. V opačném případě jsou na jednotlivce kladeny zbytečně vysoké nároky ohledně orientace a propojení jednotlivých ustanovení trestního řádu, a to bez jakéhokoli praktického ospravedlnění. Na druhou stranu jsem lehce skeptický ohledně tvrzení o vlivu společného zakotvení základních zásad na zákonodárce při přijímání nových právních institutů (a změny koncepce trestního řízení). Jestliže jej v minulosti při přijímání dohody o vině a trestu či prohlášení viny nezastavil výčet základních zásad trestního řízení obsažený v § 2 účinného trestního řádu, lze pochybovat, že toho je způsobilý dosáhnout podobný výčet v novém trestním řádu.

4.1.2. Definice zásady kontradiktornosti

Ať rozmístění základních zásad v novém trestním řádu dopadne jakkoli, zásadní je, že se v nové právní úpravě počítá s explicitním zakotvením zásady kontradiktornosti v úvodních ustanoveních nového trestního řádu, a to jak dle starších Východisek a principů, tak dle novějšího návrhu paragrafového znění. Tím je totiž zjevně vyjádřen názor rekodifikační komise (a snad i budoucího zákonodárce) o významnosti předmětné zásady jako imanentního prvku moderního trestního procesu. Východiska a principy stanoví definici zásady kontradiktornosti následovně:

Zásada kontradiktornosti

(1) Při dokazování v řízení před soudem mají strany právo provádět důkazy za stejných podmínek. Důkaz provádí ta strana, která důkaz navrhla. Jestliže provedení důkazu navrhne shodně více stran, rozhodne předseda senátu o tom, která z nich důkaz provede.

(2) V případě provedení důkazu soudem mají strany právo vyjádřit se k provedenému důkazu. Spočívá-li provedení důkazu ve výslechu svědka nebo znalce, má každá ze stran právo klást otázky za stejných podmínek.

---

²⁵⁰ MULÁK, Jiří, op. cit. sub. 78. s. 113-114.

(3) Obviněný nesmí být odsouzen výlučně či v převažující míře na základě důkazu, k němuž neměl možnost se sám nebo prostřednictvím obhájce vyjádřit a, jde-li o výpověď svědka, klást mu otázky.

(dále jen „**první definice**“)

Paragrafové znění nového trestního řádu pak následovně:

§ 8

Kontradiktornost řízení

(1) Obviněný má právo být způsobem a za podmínek uvedených v trestněprocesním zákoně seznámen s tím, co je mu kladeno za vinu a jaký trestný čin je v tom spatřován, a s důkazy, které orgány činné v trestním řízení v přípravném řízení opatřily, a to jak v jeho prospěch, tak i v neprospěch, a vyjádřit se k nim.

(2) Strany mají právo pramen důkazu nebo důkazní prostředek vyhledat, předložit, navrhnout jeho provedení nebo jej v souladu se zákonem provést, klást vyslychaným osobám otázky a vyjádřit se k provedeným důkazním prostředkům a k důkazům z nich vyplývajícím.

(dále jen „**druhá definice**“)

Vydeme-li z pojetí zásady kontradiktornosti zahrnují dva prvky - 1) právo stran seznámit se s veškerými tvrzeními a důkazy o nich a 2) právo stran vyjádřit se k nim, při porovnání obou definic je zřejmé, že jí s určitými výhradami lépe vyhovuje druhá definice uvedená v paragrafovém znění nového trestního řádu. První definice totiž jednak naprosto postrádá zmínku o právu stran seznámit se se skutečnostmi i důkazy a jednak zjevně omezuje aplikovatelnost zásady na řízení před soudem. Zejména omezení zásady kontradiktornosti na řízení před soudem přitom neodpovídá dosavadní rozhodovací praxi ESLP, Ústavního soudu, ani plnému uplatnění kontradiktornosti jako práva obviněného na obhajobu již v přípravném řízení²⁵¹. Má-li být zachována použitelnost důkazů provedených v přípravném řízení v řízení před soudem, musí být takový důkaz podroben kontradiktorní diskusi již v přípravném řízení, jinak její pozdější absence může vést k procesní nepoužitelnosti takového důkazu. Na tuto situaci sice myslí třetí odstavec první definice stanovící pravidlo²⁵² o nemožnosti odsouzení obviněného na základně zásadního či výlučného důkazu neprovedeného kontradiktorním způsobem. Jsem

²⁵¹ Vizte podkapitola 2.1. této práce.

²⁵² Předmětné pravidlo vyplývá z výše uvedené judikatury ESLP (zejména rozsudek ESLP Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, op. cit. sub. 29).

nicméně přesvědčen, že je spíše žádoucí, aby definice zásady kontradiktornosti obsahovala obecný požadavek na provádění důkazů kontradiktorním způsobem v každé fázi trestního řízení a nikoli vodítko pro orgány činné v trestním řízení, na základě kterých nekontradiktorně provedených důkazů lze odsoudit obviněného. S tím souvisí i právo obviněného seznámit se s podstatou obvinění, jeho právní kvalifikací a důkazy o něm již v přípravném řízení²⁵³, jímž druhá definice správně reflektuje právo na informace jako jeden z prvků zásady kontradiktornosti. Má-li mít obviněný možnost vyjádřit se k prováděným důkazům, musí mít v první řadě možnost se s nimi seznámit a znát procesní stanovisko ostatních stran trestního řízení. Absentuje-li takové právo v první definici, jde o nelogické opomenutí nesprávně limitující obsah zásady kontradiktornosti na její druhý prvek.

Samostatnou kapitolou je pak úprava opatření, navrhování a provádění důkazů stranami trestního řízení, když dochází k tvarování zásady kontradiktornosti tak, aby zapadala mezi zásady dokazování. V obou případech je správně zakotveno právo stran klást vyslychané osobě otázky a vyjádřit se k prováděným důkazům, což odpovídá druhému prvku kontradiktornosti dle čl. 38 odst. 2 Listiny a reflektuje právo obviněného na konfrontaci svědka dle čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy. Významným rozdílem obou definic je, že první definice zakotvuje právo stran trestního řízení provést důkaz za rovných podmínek, s tím, že obecným pravidlem je, že důkaz provádí ta strana, která jej navrhla. Druhá definice naproti tomu stanoví právo stran provádět důkazy „v souladu se zákonem“. Pelc se k druhé definici vyjádřil tak, že jde o krok zpět k archaickému pojetí zásady kontradiktornosti nezohledňujícímu rovnost stran a opouštějící ideu, že dokazování zásadně provádí strany řízení, přičemž soud do takto prováděného dokazování nezasahuje, nýbrž se soustředí na rozhodnutí věci.²⁵⁴ Tuto kritiku považují za důvodnou, jde-li o vypuštění rovnosti stran při provádění dokazování i jejího samostatného stanovení jako základní zásady řízení před soudem. Vyplývá-li z konfrontačního práva obviněného právo na výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek jako proti sobě, a je-li zásada rovnosti zbraní součástí práva na spravedlivý proces, měly by být tyto požadavky reflektovány v základních zásadách nového trestního řádu. Kritiku úpravy provádění důkazů stranami trestního řízení naopak považují za nedůvodnou, a to nejméně jelikož požadavek na provádění důkazů stranami není součástí zásady kontradiktornosti, jak ji chápe ESLP i ÚS. Výslovně tento požadavek nevyplývá ani z konfrontačního práva obviněného²⁵⁵, proto jeho úprava v rámci definice zásady

²⁵³ Ustanovení § 8 odst. 1 paragrafového znění nového trestního řádu.

²⁵⁴ PELC, Vladimír, op. cit. sub. 1. s. 50.

²⁵⁵ KMEC, Jiří, op. cit. sub. 19 s. 812.

kontradiktornosti není vhodná. Provádění dokazování stranami trestního řízení souvisí především se zásadou vyhledávací a odpovědností soudu za objasnění skutkového stavu, důkazním břemenem státního zástupce a postavením stran trestního řízení vymezeným obžalovací zásadou. Jeho úprava by proto měla být vztažena k těmto zásadám a nejspíše vyjádřena v příslušné části nového trestního řádu týkající se provádění dokazování před soudem. Je-li předmětný požadavek rozebírán v rámci kontradiktornosti, svědčí to o příklonu k pojetí kontradiktornosti jako sporného řízení tradičního pro adverzární proces, které je však nesprávné. Pelcova kritika tedy ve skutečnosti nemíří na okleštění zásady kontradiktornosti jako takové, ale spíše na rekodifikační přešlapování mezi zvýšením procesní aktivity stran trestního řízení a zachováním odpovědnosti soudu za objasnění skutkového stavu čili mezi zachováním či vypuštěním zásadního prvku inkvizičně-akuzačního procesu. Tím se bude blíže zabývat následující kapitola.

V každém případě lze explicitní zakotvení zásady kontradiktornosti v připravované rekodifikaci trestního řádu hodnotit pozitivně, neboť nepochybně patří mezi základní zásady trestního řízení, jejichž obsah by dle mého názoru měl být vyjádřen v trestním řádu. Vymezení zásady kontradiktornosti uvedenému v předchozích kapitolách této práce lépe vyhovuje definice obsažená v paragrafovém znění nového trestního řádu, a to pro vztažení zásady kontradiktornosti na celé trestní řízení i zmínce o právu obviněného na seznámení se s podstatou obvinění, jeho právní kvalifikací i důkazy o něm. Zpřesnění této definice v rámci úvah *de lege ferenda* by mohlo spočívat ve výslovném uvedení práva stran trestního řízení seznámit se s veškerými skutečnostmi i důkazy v každé fázi trestního řízení, a to včetně procesních stanovisek jednotlivých stran. Tímto způsobem totiž dojde k vyrovnání prvního prvku zásady kontradiktornosti oproti druhému prvku (právo vyjádřit se ke všem skutečnostem a důkazům), které obě výše uvedené definice zjevně preferují. Naproti tomu považuji za vhodné vypustit právo stran obstarávat, navrhopvat a provádět důkazy, které je zmiňováno v souvislosti s kontradiktorností řízení, avšak přímo ze zásady kontradiktornosti nevyplývá. Třetím zlepšením budoucí právní úpravy by bylo navrácení zásady rovnosti zbraní stran trestního řízení, která je se zásadou kontradiktornosti silně provázána, a to buď jako samostatně definované zásady, anebo alespoň v rámci úpravy dokazování prováděného stranami trestního řízení.

4.2. Koncepce budoucího kontradiktorního řízení

Východiska a principy ve své kapitole II. zmiňují, že úprava trestního procesu bude zpracována tak, aby šlo o moderní kontradiktorní proces evropského typu. To je potvrzeno ve výčtu základních přístupů k rekodifikaci, když písmeno f) stanoví: „výrazně zvýšit aktivitu

procesních stran v řízení před soudem, které musí mít kontradiktorní povahu, včetně zvýraznění postavení poškozeného“ i v kapitole IV., která hovoří o úsilí „o posílení kontradiktorních prvků v řízení před soudem a o výrazné posílení aktivity stran.“ Tuto deklarovanou snahu o posílení kontradiktornosti lze jistě přivítat nejméně z důvodu, že kontradiktornost bude mít své pevné místo i v nové právní úpravě. K zamyšlení ovšem je, o jaké pojetí kontradiktornosti se jedná a jaký vliv může mít na základní koncepci trestní procesu. Předmětný dokument totiž hovoří o kontradiktornosti ve spojitosti se zásadou obžalovací, zvýšenou aktivitou stran a zavedením formálního důkazního břemene státního zástupce, což navozuje dojem jejího ztotožnění se sporným řízením typickým pro adverzární proces.

Problémem však je, že takové pojetí zásady kontradiktornosti je s ohledem na závěry podkapitoly 2.3.1. této práce přinejmenším pochybné. Zásada kontradiktornosti představuje ve světle judikatury ESLP i ÚS subjektivní právo stran trestního řízení na seznámení se a vyjádření se k veškerým skutečnostem a důkazům, nikoli typ trestního řízení založený na soupeření stran trestního řízení při dokazování jejich verze pravdy před nestranným a nezávislým soudem zachovávajícím při dokazování pasivitu tak, aby se mohl soustředit na spravedlivé rozhodnutí věci. Jinými slovy, strany trestního řízení mohou využít zásady kontradiktornosti k vedení polemiky, tím však není bez dalšího vyloučena odpovědnost soudu za dostatečné objasnění skutkového stavu a šířeji inkvizičně-akuzační forma trestního procesu. Jelínek v této souvislosti trefně upozorňuje, že nejasné vymezení zásady kontradiktornosti je důsledkem nejednotné koncepce budoucího trestního procesu²⁵⁶. Zásada kontradiktornosti je jako subjektivní právo stran trestního řízení uplatnitelná ve všech modelech trestního procesu respektujících právo obviněného na spravedlivý proces garantované v čl. 6 Úmluvy.²⁵⁷ Namísto toho, aby zákonodárce zásadě kontradiktornosti přisuzoval vlastnosti, kterými zjevně nedisponuje (především výlučné právo stran provádět důkazy), měl by se v první řadě rozhodnout, zda chce v novém trestním řádu navázat na současný inkvizičně-akuzační model trestního procesu²⁵⁸, anebo se přiklonit k anglosaskému adverzárnímu modelu²⁵⁹.

Druhé řešení bylo patrné v rekodifikačních Východiscích a principech ze zavedení obecného pravidla o provádění důkazů stranami trestního řízení, a především zavedení formálního důkazního břemene státního zástupce. To stanoví, že státní zástupce v řízení před

---

²⁵⁶ MULÁK, Jiří, PROVAZNÍK, Jan, op. cit. sub. 238. s. 13-15.

²⁵⁷ MULÁK, Jiří, op. cit. sub. 78. s. 55.

²⁵⁸ jemuž vévodí zásada materiální pravdy, zásada vyhledávací, zásada volného hodnocení důkazů, zásada oficiality a zásada obžalovací

²⁵⁹ ovládanému zásadou formální pravdy, zásadou projednávací, zásadou oportunity a zásadou rovnosti zbraní

soudem nese odpovědnost za neprovedení důkazů prokazujících vinu obviněného a za prokázání všech znaků trestného činu, pro který byla podána obžaloba. Jeho důsledkem je prolomení dosavadní podoby zásady vyhledávací stanovící odpovědnost soudu za objasnění skutkového stavu i zásady materiální pravdy tak, že nedostatečné prokázání viny obviněného (skutkového stavu) státním zástupcem může vést k meritornímu rozhodnutí soudu o vině obviněného. Od státního zástupce se očekává, že si již v přípravném řízení zajistí podklady pro unesení důkazního břemene před soudem, což navzdory obecně proklamovanému těžišti dokazování v řízení před soudem podstatně zvyšuje význam dokazování v přípravném řízení²⁶⁰. Soud by naproti tomu neměl do dokazování vstupovat a nechat strany, aby navrhly a provedly důkazy, které považují za stěžejní pro ovlivnění rozhodnutí soudu o vině, s tím, že i obviněného tíží důkazní břemeno alespoň v materiálním smyslu a má proto zájem být v řízení před soudem aktivní.

Takto radikální přetvoření dosavadní podoby trestního řízení ovšem nebylo reflektováno v paragrafovém znění nového trestního řádu. V ustanovení § 7 odst. 2 se totiž u definice vyhledávací zásady výslovně stanoví povinnost soudu doplnit dokazování v rozsahu potřebném pro své rozhodnutí. Na to pak v úpravě řízení před soudem navazuje §1 odst. 4 odpovídající současnému znění § 180 odst. 2 trestního řádu (nestanovícímu formální důkazní břemeno státního zástupce). Dle ustanovení §28a nadto rozsah dokazování určuje soud a ačkoli by tím neměl nahrazovat procesní aktivitu stran trestního řízení, nad rámec návrhu stran doplňuje dokazování v rozsahu potřebném pro své rozhodnutí. Veškeré výše uvedené ustanovení oproti Východiskům a principům dokládají návrat k materiálnímu důkaznímu břemenu stran trestního řízení a zachování odpovědnosti soudu za náležité objasnění skutkového stavu jako jednoho z nejdůležitějších prvků inkvizičně-akuzačního modelu v podobě známé ze současného trestního řádu. Ze své pozice si nedovolím hodnotit, zda by se budoucí zákonodárce měl vydat cestou zachování jádra současného, stále ještě inkvizičně-akuzačního trestního procesu a něm budovat, anebo od samého základu proměnit podstatu českého trestního procesu směrem k adverzárnímu modelu a vypořádat se veškerými výzvami, co tato radikální změna přináší. Závěrem nicméně podotýkám, že zásada kontradiktornosti není totéž, co adverzární (sporný) model trestního řízení a není s ním ani výlučně spjata, nýbrž je jako součást práva na spravedlivý proces aplikovatelná v kterémkoli modelu trestního procesu. Nemůže proto sloužit jako zásadní důvod k legitimizaci odklonu od dosavadní podoby trestního procesu a přijetí adverzárního modelu trestního řízení. Rozhodne-li se budoucí zákonodárce jakkoli, jistou útěchu lze vždy nalézt ve skutečnosti, že

---

²⁶⁰ JÍLOVEC, Martin, op. cit. sub. 84. s. 752-753.

hodlá-li se zákonodárce nadále hlásit k ochraně základních lidských práv jako integrální součásti demokratického právního státu, musí mít zásada kontradiktornosti pevné místo mezi základními zásadami trestního řízení.

Závěr

Ve světle výše uvedeného lze uzavřít, že ačkoli zásada kontradiktornosti není zakotvena v ustanovení § 2 trestního řádu, řadí se mezi základní zásady, na nichž je vybudováno české trestní řízení. Nejednotnost jejího teoretického vymezení pramení jednak z jejích rozličných funkcí, když kontradiktornost lze vnímat jako polemiku názorů stojící v srdci soudního procesu, nejlepší prostředek soudu k nalezení pravdy či subjektivní právo stran trestního řízení a jednak ze ztotožnění předmětné zásady s adverzárním (sporným) modelem trestního procesu. Zejména díky judikatuře Evropského soudu pro lidská práva i Ústavního soudu je zásada kontradiktornosti považována za integrální součást práva na spravedlivý proces zahrnující právo stran na seznámení se s veškerými stanovisky a důkazy a právo vyjádřit se k nim. Jsem proto přesvědčen, že od objektivního pojetí kontradiktornosti jako polemiky názorů vedoucí k nalezení pravdy došlo k její subjektivizaci prosazující funkci kontradiktornosti jako práva stran trestního řízení, a to na úkor jejích ostatních funkcí. Z téže skutečnosti přitom dovozují její plnou aplikovatelnost na jakýkoli model trestního procesu a tím pádem i závěr, že ji nelze zaměňovat s adverzárním modelem trestního procesu či jeho jednotlivými charakteristikami.

V prostředí českého inkvizičně-akuzačního procesu se o posilování kontradiktornosti či kontradiktorních prvků trestního řízení hovoří jako o cíli téměř každé větší novelizace trestního řádu přijaté od počátku devadesátých let minulého století. Ačkoli tento proklamovaný cíl byl ve velké míře dosažen v rámci změn jednotlivých právních institutů například zavedením vazebního zasedání pro rozhodování o vazbě obviněného či vyjádření obviněného k obžalobě, mám za to, že dosud nedošlo k plné implementaci zásady kontradiktornosti v jednotlivých fázích trestního řízení, případně je tato zásada neproporcionálně omezována k prosazení jiných zásad a zájmů.

Jde-li o přípravné řízení, Ústavní soud dovedl obecnou aplikaci zásady kontradiktornosti na tuto fázi trestního řízení, ledaže se ocitne v konkrétním konfliktu s jinou zásadou či zájmem významným pro trestní řízení. Touto optikou lze přivítat širokou možnost účasti obhájce obviněného na vyšetřovacích úkonech, konání zmíněného vazebního zasedání či právo obviněného prostudovat spis při skončení vyšetřování, k jejichž omezení buď nemůže dojít vůbec, anebo dočasně a za splnění úzce vymezených podmínek. Nemůžu však souhlasit s obecně uplatňovaným způsobem seznámení obviněného s návrhem státního zástupce na jeho vzetí do vazby a s důkazy k němu připojenými. Absence zvláštní právní úpravy nahlédnutí do spisu obviněným při rozhodování o vazbě totiž zapříčiňuje, že obviněnému je orgány činnými v trestním řízení před rozhodnutím o vazbě nezřídkem dle § 65 odst. 2 trestního řádu odepřeno

právo nahlédnout do spisu. Samotný návrh na vzetí do vazby a především důkazy k němu připojené jsou pak obviněnému na vazebním zasedání pouze tlumočeny ústy orgánů činných v trestním řízení. Jsem přesvědčen, že tato praxe posvěcená Ústavním soudem je v příkrém rozporu s judikaturou ESLP stanovící právo obviněného na seznámení se s důkazy odůvodňujícími návrh na vzetí do vazby, neboť ze strany orgánů činných v trestním řízení dochází pouze k přednesu důkazu zakalenému subjektivní interpretací jeho obsahu. Tím je obviněný zbaven možnosti tento důkaz bezprostředně vnímat a svobodně se rozhodnout, zda svou důležitostí vyžaduje jeho vyjádření a dochází tím i k porušení rovnosti zbraní oproti státnímu zástupci, jenž se k podání návrhu na vzetí do vazby může volně seznámit s veškerými důkazy. V rámci úvah *de lege ferenda* proto považuji za vhodné, aby byla zavedena zvláštní úprava nahlédnutí do spisu při vzetí obviněného do vazby stanovící právo obviněného seznámit se s veškerými důkazy odůvodňujícími návrh na vzetí do vazby, a to osobně či prostřednictvím obhájce. Nabyli-li by státní zástupce za takové situace dojmu, že seznámení obviněného s konkrétním důkazem by mohlo ohrozit další vyšetřování, nechť takový důkaz nepřipojuje ke svému návrhu na vzetí do vazby. Z hlediska kontradiktornosti řízení jako součásti práva na spravedlivý proces však nelze přijmout situaci, kdy obviněnému v zájmu efektivity vyšetřování buď vůbec není umožněno seznámit se s podklady rozhodnutí soudu o vazbě, anebo je tato možnost podstatně omezena úvahami orgánů činných v trestním řízení nad způsobem jejich přednesu.

Je-li výše předestřený problém dílčím, byť frekventovaným, nedostatkem současné úpravy kontradiktornosti, za zcela zásadní výzvu do budoucnosti považuji změnu právní úpravy provádění neodkladných či neopakovatelných úkonů před zahájením trestního stíhání dle § 158 odst. 9 ve spojení s § 158a trestního řádu. České trestní řízení je vystavěno na premise, že k provádění dokazování má docházet zásadně v řízení před soudem, ledaže se již v přípravném řízení vyskytne potřeba provést jednotlivý důkaz odůvodněná zejména hrozícím nebezpečím jeho ztráty či nemožnosti jeho pozdějšího provedení. V řízení před soudem lze následně za podmínek § 211 trestního řádu číst protokol o provedení daného úkonu. Takový přístup není v principu v rozporu s judikaturou ESLP stanovící, že k naplnění práva obviněného na kontradiktorní výslech svědka musí dojít alespoň jednou v jakékoli fázi trestního řízení a není-li toto splněno, musí zde souladu s třetím krokem testu zkonstruovaného v rozhodnutí ESLP Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království existovat silné procení záruky vyvažující ztížené postavení obhajoby. Problém ovšem zůstává, že ačkoli protokoly o nich lze číst na hlavním líčení a na jejich podkladě odsoudit obviněného, neodkladné a neopakovatelné úkony provedené

před zahájením trestního stíhání svou povahou vylučují účast obhájce i obviněného nezbytnou k uplatnění kontradiktornosti. Trestním řádem vyžadovaná účast soudce na nich pak tento nedostatek dle mého názoru nemůže vyvážit, neboť úkolem soudce je toliko dohlížet nad zachováním zákonnosti úkonu, avšak není oprávněn přezkoumávat, zda se jedná o neodkladný a neopakovatelný úkon, natož aby za obviněného uplatňoval prvky kontradiktornosti. V rámci úvah *de lege ferenda* se pro posílení kontradiktornosti v případě neodkladných a neopakovatelných úkonů jeví vhodným, aby buď byla stanovena podmínka obligatorního pořizování audiovizuálního záznamu z prováděného úkonu, anebo účasti *ad hoc* ustanoveného obhájce podezřelému, v ideálním případě obojí současně. Pořízení audiovizuálního záznamu představuje elegantní a relativně nenákladné řešení poskytující obviněnému možnost *ex post* nepřímou vnímat chování vyslychané osoby i její doslovnou výpověď čili seznámit se lépe s obsahem provedeného důkazu a mít tak příležitost ověřit věrohodnost vyslychané osoby. Účast ustanoveného obhájce pak sice může narážet na nedostatečné seznámení obhájce s prošetřovanou věcí, avšak poskytuje důležitou možnost v zájmu podezřelého klást vyslychané osobě otázky a zajišťující tak stejný účel jako pořízení audiovizuálního záznamu. Dokud předestřená právní úprava neodkladných a neopakovatelných úkonů nebude změněna tak, aby poskytovala silnější procesní záruky umožňující kvalitativně lepší uplatnění kontradiktornosti v pozdějších fázích trestního řízení, nelze než uzavřít, že účinná trestněprávní úprava dokazování trpí z hlediska prosazení zásady kontradiktornosti zásadní vadou, již nemůže zhojit ani propracovaná judikatura ESLP k přípustnosti důkazů neprovedených kontradiktorním způsobem.

Zaměřím-li svou pozornost na řízení před soudem, mám za to, že se v této práci potvrdilo obecné tvrzení o širokém uplatnění základních zásad trestního řízení v této fázi trestního řízení, neboť právní instituty vyjádření obviněného k jednotlivým důkazům, závěrečné řeči či právo klást vyslychané osobě otázky mimo jiné zajišťují stranám trestního řízení širokou možnost uplatnění kontradiktornosti na hlavním líčení. Byla-li v minulosti oprávněně předmětem kritiky skutečnost, že obviněný se mohl vyjádřit ke svému obvinění toliko v rámci svého výslechu dle § 207 trestního řádu a prostřednictvím svého obhájce až při závěrečné řeči, lze s potěšením konstatovat, že novela trestního řádu č. 333/2020 Sb. účinná od 1. října 2020, na tuto kritiku efektivně reagovala zavedením institutu vyjádření obviněného k podané obžalobě. Vedle jednostranné „pravdy“ prezentované soudem státním zástupcem v podané obžalobě má totiž obviněný napříště příležitost přednést ve vyjádření k obžalobě vlastní verzi skutku i jeho právního hodnocení, jakož i rozporovat skutečnosti uvedené v obžalobě a důkazy k ní připojené, a tím ovlivnit úsudek soudu na samém počátku hlavního líčení. Na konkrétní úpravě vyjádření

k obžalobě lze pak ocenit právo obviněného učinit jej prostřednictvím svého obhájce, dvojitá možnost vyjádření se při doručení obžaloby i při počátku hlavního líčení, jakož i povinnost soudu doručit vyjádření obviněného státnímu zástupci k seznámení. Tyto jednotlivé aspekty narovnávají postavení stran trestního řízení, umožňují obviněnému flexibilně reagovat na vývoj procesní situace od doručení obžaloby a zajišťují kontradiktornost i na straně státního zástupce. Byla-li kontradiktornost hlavního líčení před přijetím výše uvedené novely zajištěna na jeho samém konci, nyní vystupuje i na jeho počátku a stala se tak rámcem ohraničujícím působení stran trestního řízení v řízení před soudem.

Výše uvedená novela však rovněž poukázala na záměr zákonodárce využít vyjádření obviněného jako prostředek k zahájení jednání o dohodě o vině a trestu, učinění prohlášení viny či označení nesporných skutečností obviněným a tím urychlit trestní řízení. Takový přístup zákonodárce přijímám jen s velkými rozpaky, neboť jsem přesvědčen, že kontradiktornost a její posílení jsou hodnotami hodnými ochrany samy o sobě a neměly by tak být prosazovány jako pouhý prostředek k dosažení jiného cíle, který navíc koliduje s jednou z funkcí zásady kontradiktornosti. Zejména zavedení prohlášení viny, jeho posouzení na podkladě výsledků přípravného řízení i důsledek jeho přijetí soudem v podobě neprovádění dokazování totiž kolidují se zásadou vyhledávací, zásadou materiální pravdy i zásadou volného hodnocení důkazů, čímž nutně dochází i k omezení kontradiktornosti jako prostředku k nalezení pravdy a v širších souvislostech konfliktu s inkvizičně-akuzační formou českého trestního procesu. Ačkoli vycházím ze závěru, že obviněný se kontradiktornosti jako subjektivního práva vyjádřit se ke všem stanoviskům a důkazům může dobrovolně vzdát, nejsem si jistý, že dobrovolná výměna námitek obhajoby za urychlení řízení a mlhavou vidinu mírnějšího potrestání odpovídá požadavkům na spravedlivé řízení a zachování práva obviněného na spravedlivý proces.

Jde-li o budoucnost kontradiktornosti, hodnotím velmi pozitivně, že rekodifikační komise ve Východiscích a principech i navrhovaném paragrafovém znění nového trestního řádu počítá s kontradiktorností jako s jedním ze zásadních prvků nového trestněprocesního předpisu, čemuž odpovídá její výslovné zakotvení v úvodních ustanoveních nového trestního řádu. Po analýze navrhovaných definic předmětné zásady jsem dospěl k závěru, že jako vhodnější se jeví definice uvedená v novějším paragrafovém znění nového trestního řádu, neboť jednak neomezuje aplikaci zásady na řízení před soudem a jednak zohledňuje první prvek kontradiktornosti spočívající v právu seznámit se s veškerými stanovisky a důkazy. Za nesprávnou mám naopak tendenci obou definic zahrnovat mezi kontradiktornost i právo stran provádět důkazy, neboť přestože lze kvitovat snahu o posílení postavení proti sobě stojících stran trestního řízení, nejedná se o

požadavek přímo vyplývající ze zásady kontradiktornosti, nýbrž související s rovností zbraní a rozložením sil mezi soudem a stranami v procesu dokazování. S tím ostatně souvisí Východisky a principy deklarována snaha o zavedení formálního důkazního břemene státního zástupce a tím i příklon k adverzárnímu (spornému) modelu trestního procesu odůvodněnému zvýšením kontradiktornosti řízení, která však následně nebyla reflektována v paragrafovém znění nového trestního řádu navracejícím se ke konečné odpovědnosti soudu za objasnění skutkového stavu. K tomu si dovoluji připomenout, že kontradiktornost je jako součást práva na spravedlivý proces uplatnitelná v jakémkoli modelu trestního procesu a jejímu posilování tak nebrání ani stávající podoba českého trestního řízení. Chce-li se proto budoucí zákonodárce přiklonit k jinému modelu trestního procesu, ať tuto změnu neodůvodňuje požadavkem na posílení kontradiktornosti, nýbrž nalezne jiné validní argumenty odůvodňující takto radikální změnu podoby trestního řízení a v rámci nich se vypořádá i s postavením kontradiktornosti v tomto jiném modelu.

Abych však neuzavřel svou práci lehkým zklámáním nad rekodifikačním přešlapováním ohledně budoucí koncepce trestního řízení, slovy Bohumila Repíka: „*neexistuje spravedlnost bez kontradiktorní diskuze a čím dřív k ní dojde, tím větší je naděje na objektivnost.*“ Jsem proto přesvědčen, že dokud český zákonodárce bude usilovat o obecnou spravedlivost trestního řízení i ochranu základních práv obviněných, bude mít zásada kontradiktornosti pevné zakotvení mezi základními zásadami českého trestního řízení.

Seznam použitých zkratk

tr.ř.	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
Úmluva	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
ÚS	Ústavní soud ČR
Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
Listina	usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

Monografie a odborné publikace:

ČOPKO, Peter, ROMŽA, Sergej. *Obhajoba obviněného v přípravném konaní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-706-1.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 8. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 9788073808389.

GRIVNA, Tomáš, GERLOCH, Aleš, ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Právo na obhajobu: teorie a praxe 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-593-7.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0.

JELÍNEK, Jiří, UHLÍŘOVÁ, Marta. *Obhájce v trestním řízení*. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-88-2.

MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-387-2.

OLEJ, Jozef, KOLCUNOVÁ, Marta, KOLCUN, Jozef. *Kontradiktórnosť v trestnom konaní*. Bratislava: C. H. Beck, 2014, xiii. ISBN 978-80-89603-21-3.

REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002. ISBN 80-86199-57-6.

VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 978-80-7400-321-9.

VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-750-7.

ZAORALOVÁ, Petra. *Procesní použitelnost důkazů v trestním řízení a její meze*. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-310-0.

Odborné komentáře:

DRAŠTÍK, A., FENYK J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7.

HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. 1. vydání (1. aktualizace).* Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-812-2.

KMEC, Jiří, KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan, BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech.* Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-365-3.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.

Příspěvky ve sbornících:

FENYK, Jaroslav. Zásada kontradiktorní v trestním řízení anglosaského a kontinentálního typu. In: *Poceta Dagmar Císařové k 75. narozeninám*, LexisNexis, Praha 2007, s. 9-16. ISBN 80-86920-25-9.

GALOVCOVÁ, Ingrid. Uplatnenie zásady kontradiktornosti při dokazování v trestnom konaní. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces.* Praha: Leges, 2018, s. 128-139. ISBN 978-80-7502-287-5.

GŘIVNA, Tomáš. Zásada rychlosti v trestním řízení, právo na projednání věci v přiměřené lhůtě a některé důsledky jejich porušení. In: *Poceta Dagmar Císařové k 75. narozeninám*, LexisNexis, Praha 2007, s. 17-25. ISBN 80-86920-25-9.

JELÍNEK, Jiří. Základní zásady trestního řízení – stálé trauma české trestní legislativy. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu.* Praha: Leges, 2016. s. 9-19. ISBN 978-80-7502-155-7.

JÍLOVEC, Michal. Několik poznámek k odpovědnosti státního zástupce za neprovedení důkazů. In: *COFOLA 2016.* Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 740-756. ISBN 978-80-210-8363-9.

JOUANNET, Emmanuelle. *Le principe du contradictoire devant les juridictions internationales*. In: RUIZ-FABRI, Helène, SOREL, Jean-Marc. *Le principe du contradictoire devant les juridictions internationales*. Paris: Éditions A. Pedone, 2004. s. ISBN 978-2-233-00450-5.

MÍČKAL, Martin. Zásada kontradiktornosti ve světle probíhající rekonstrukce trestního práva procesního. In: *COFOLA 2018*. Brno: Masarykova univerzita. 2018, s. 129-147. ISBN 978-80-210-9070-5.

PELC, Vladimír. Kontradiktornost – realita nebo chiméra českého trestního procesu? In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 46-56. Teoretik. ISBN 978-80-7502-444-2.

ŘÍHA, Jiří. Vybrané aspekty použitelnosti protokolů o dřívějších svědeckých výpovědích v hlavním líčení s ohledem na judikaturu ESLP. In: JELÍNEK, Jiří. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 233-252. ISBN 978-80-7502-287-5.

ŠÁMAL, Pavel, BOHÁČEK, Lukáš. K podmínkám použití výpovědi nedostupného svědka = Conditions for the use of testimony of a unavailable witness. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 221-233. ISBN 978-80-7502-444-2.

ŠELLENG, Dalibor. Projevy zásady materiální pravdy v institutu trestního příkazu. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-155-7. s. 158

Časopisecké články:

KANDOVÁ, Katarína. Pojem pravdy (nejen) v trestním řízení a některé související instituty. *Právník*. Praha: AV ČR, Ústav státu a práva, 2017, č. 10, s. 842-857. ISSN 0231-6625.

MULÁK, Jiří, PROVAZNÍK, Jan. Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení. *Bulletin advokacie*, 2021, č. 11, s. 37-47. ISSN 1210-6348.

MULÁK, Jiří, PROVAZNÍK, Jan. Praktické dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. *Bulletin advokacie*, 2022, č. 1-2, s. 11-21. ISSN 1210-6348. s. 13

PROVAZNÍK, Jan. Charakteristické rysy koncepce trestního řízení po roce 1990. *Trestní právo*, 2018, č. 2, s. 18-34. ISSN 1211-2860

REPÍK, Bohumil. Musí být řízení o přezkoumávání zákonnosti vazby podle čl. 5 odst. 4 EÚLP veřejné? *Bulletin advokacie*. 2006, č. 6 s. 36-40. ISSN 1210-6348.

ŠÁMAL, Pavel. Provádění dokazování v hlavním líčení a úprava absolutní a relativní neúčinnosti důkazů ve věcném záměru trestního řádu. *Trestněprávní revue*, 2008, č. 12, s. 349-357. ISSN 1213-5313.

VANTUCH, Pavel. Kdy může obhajoba důkaz vyhledat, kdy předložit a kdy jen navrhnout jeho provedení? *Bulletin advokacie*, 2013, č. 7-8, s. 27-33. ISSN 1210-6348.

VANTUCH, Pavel. Odůvodnění obžaloby bez argumentů obhajoby a rovnost stran. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 4, s. 19-22. ISSN 1210-6348.

VLK, Václav, TRUNEČEK, Jaroslav. České trestní řízení sporné – prozatím iluze. *Bulletin advokacie*, 2012, č. 6, s. 24-26. ISSN 1210-6348.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

ARSLAN, Mehmet. The Right to Examination of Prosecution Witnesses. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik* [online], vol. 2018, n. 6, strany 218-228, [cit. 2023-03-09].

Dostupné online z:

https://www.researchgate.net/publication/326631745_The_Right_to_Examination_of_Prosecution_Witnesses.

KANDALEC, Pavel. Právo obviněného na nahlížení do spisu – se zvláštním zaměřením na vazební řízení. *Bulletin advokacie* [online]. Praha: Česká advokátní komora, 23. 4. 2018, [cit. 2023-02-27]. Dostupné online z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pravo-obvineneho-na-nahlizeni-do-spisu-se-zvlastnim-zamerenim-na-vazebni-rizeni>.

KRISTKOVÁ, Alena. Adverzární, inkviziční a smíšený trestní proces – koncepce a širší souvislosti. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. roč. 21, č. 3, s. 370–379 [cit. 2023-03-11.].

Dostupné online z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5701>.

KUČERKA, Miroslav. Vyjádří se obhájce nebo obžalovaný? § 214 TR a nejednotná praxe. *Právní prostor* [online]. Praha: ATLAS consulting spol. s r.o, 15. 4. 2021 [cit. 2023-04-17]. Dostupné online z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/vyjadri-se-obhajce-nebo-obzalovany-214-tr-nejednotna-praxe>.

MRČELA, Marin. Adversarial principle, the equality of arms and confrontational right – European court of human rights recent jurisprudence. *EU and Comparative Law Issues and Challenges Series (ECLIC)*. [online]. vol. 1 (2017), s. 15-31, [cit. 2023-03-02]. Dostupné online z: <https://doi.org/10.25234/ecllic/6519>.

MULÁK, Jiří. Rozhovor: Pět otázek pro Jiřího Muláka. *Bulletin advokacie* [online]. Praha: Česká advokátní komora, 3. 4. 2023, [cit. 2023-04-21]. Dostupné online z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rozhovor-pet-otazek-pro-jiriho-mulaka>.

MULÁK, Jiří. Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe. *Bulletin advokacie* [online]. Praha: Česká advokátní komora, 20.3.2019, [cit. 2023-02-27]. Dostupné online z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zasada-kontradiktornosti-v-trestnim-rizeni-evropske-souvislosti-a-ceska-reflexe>.

MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení - je nutné je uvádět v textu trestního řádu? *Právní prostor* [online]. Praha: ATLAS consulting spol. s r.o, 29. 7. 2020, [cit. 2023-04-24]. Dostupné online z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/zakladni-zasady-trestniho-rizeni-je-nutne-je-uvadet-v-textu-trestniho-radu>

WikiSofia, *Výroková logika*, [online], Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta ©2013-2017 [cit. 28.2.2023]. Dostupné online z: https://wikisofia.cz/wiki/Popi%20definici_pojmu_tautologie,_kontradikce_a_uve%20jak_je_mo%20ov%20it,_zda_n%20jak%20v%20drok_je_tautologie.

3. Seznam použitých právních předpisů

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti

Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství

4. Seznam použité judikatury

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ESLP ze dne 28. 8. 1991, stížnost č. 11170/84; 12876/87; 13468/87, Brandstetter v. Rakousko

Rozsudek ESLP ze dne 18. 3. 1997, stížnost č. 21497/93, Mantovanelli v. Francie

Rozsudek ESLP ze dne 20. 2. 1996, stížnost č. 15764/89, Lobo Machando v. Portugalsko

Rozsudek ESLP ze 3. 3. 2000, stížnost č. 35376/97, Krčmář a ostatní v. Česká republika

Rozsudek ESLP ze dne 12. 5. 2005, stížnost č. 46221/99, Öcalan proti Turecku

Rozsudek ESLP ze dne 18. 2. 1997, stížnost č. 18990/91, Nideröst v. Švýcarsko

Rozsudek ESLP ze dne 10. 6. 2021, stížnost č. 2833/13, Bajić proti Severní Makedonii

Rozsudek ESLP ze dne 21. 6. 2007, stížnost č. 7623/04, Antunes a Pires proti Portugalsko

Rozsudek ESLP ze dne 15. 2. 2007, stížnost č. 43432/02, Verdú Verdú proti Španělsku

Rozsudek ESLP ze dne 4. 10. 2011, stížnost č. 35090/07, Ringier Axel Springer proti Slovenské republice

Rozsudek ESLP ze dne 13. 9. 2016, stížnosti č. 50541/08, č. 50571/08, č. 50573/08 a č. 40351/09, Ibrahim a další proti Spojenému království

Rozsudek ESLP ze dne 19. 2. 1991, stížnost č. 11339/85, Isgró proti Itálii,

Rozsudek ESLP ze dne 9. 11. 2006, stížnosti č. 18885/04 a č. 21166/04, Kaste a Mathisen proti Norsku

Rozsudek ESLP ze dne 15. 12. 2011, stížnosti č. 26766/05 a č. 22228/06, Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království

Rozsudek ESLP ze dne 19. 2. 1991, stížnost č. 11339/85, Isgró proti Itálii

Rozsudek ESLP ze dne 26. 7. 2005, stížnosti č. 39481/98 a č. 40227/98, Mild a Virtanen proti Finsku

Rozsudek ESLP ze dne 26. 3. 1996, stížnost č. 20524/92, Doorson proti Nizozemsku

Rozsudek ESLP ze dne 20. 11. 1989, stížnost č. 11454/84, Kostovski proti Nizozemsku

Rozsudek ESLP ze dne 15. 12. 2015, stížnost č. 9154/10, Schatschaschwili proti Německu

Rozsudek ESLP ze dne 29. 3. 2016, stížnost č. 47082/12, Paić proti Chorvatsku

Rozsudek ESLP ze dne 21. 9. 1993, stížnost č. 12350/86, Kremzow proti Rakousku

Rozsudek ESLP ze dne 18. 10. 2006, stížnost č. 18114/02, Hermi proti Itálii

Rozsudek ESLP ze dne 21. 7. 2011, stížnost č. 44438/06, Breukhoven proti České republice

Rozsudek ESLP ze dne 22. 11. 2012, stížnost č. 46203/08, Tseber proti České republice

Rozsudek ESLP ze dne 12. 1. 2017, stížnost č. 36705/12, Štulíř proti České republice

Rozsudek ESLP ze dne 25. 6. 2002, stížnost č. 24244/94, Migon proti Polsku

Rozsudek ESLP ze dne 9. 7. 2009, stížnost č. 11364/03, Mooren proti Německu

Rozsudek ESLP ze dne 21. 10. 1986, stížnost č. 9862/82, Sanchez-Reisse proti Švýcarsku

Rozsudek ESLP ze dne 28. 10. 2010, stížnost č. 20157/05, Knebl proti České republice

Rozsudek ESLP ze dne 17. 4. 2012, stížnost č. 26808/08, Çatal proti Turecku

Rozsudek ESLP ze dne 4. 12. 2008, stížnost č. 19970/04, Husák proti České republice

Rozsudek ESLP ze dne 1. 3. 2006, stížnost č. 56581/00, Sejdovic proti Itálii

Rozhodnutí Ústavního soudu ČR

Nález Ústavního soudu ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. IV. ÚS 4546/12

Nález Ústavního soudu ze dne 3. 4. 2012, sp. zn. IV. ÚS 2119/11

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 11. 2015, sp. zn. II. ÚS 2765/15

Nález Ústavního soudu ze dne 9. 1. 2014, sp. zn. III. ÚS 1980/13

Nález Ústavního soudu ze dne 19. 4. 2016, sp. zn. III. ÚS 3317/15

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2009, sp. zn. IV. ÚS 560/08

Nález Ústavního soudu ze dne 6. 3. 1997, sp. zn. III. ÚS 271/96

Nález Ústavního soudu ze dne 6. 4. 2010, sp. zn. IV. ÚS 941/09

Nález Ústavního soudu ze dne 3.3. 2005, sp. zn. II. ÚS 329/04

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 8. 2015, sp. zn. II. 1576/15,

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2019, sp. zn. II. ÚS 1696/18

Nález Ústavního soudu ze dne 4. 11. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1526/08

Nález pléna Ústavního soudu ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 15/01

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 6. 2004, sp. zn. III. ÚS 239/04

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 2007, sp. zn. II. ÚS 336/06

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 5. 2014, sp. zn. III. ÚS 4851/12

Nález Ústavního soudu ze dne 9. 7. 2019, sp. zn. I. ÚS 464/19

Nález pléna Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2005, Pl. ÚS 45/04

Nález pléna Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94

Nález Ústavního soudu ze dne 24. 6. 1998, sp. zn. II. ÚS 271/97

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2001, sp. zn. III. ÚS 376/01

Nález Ústavního soudu ze dne 3. 11. 2016, sp. zn. I. ÚS 1860/16

Nález pléna Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 49/10

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 6. 2004, sp. zn. III. ÚS 239/04

Nález Ústavního soudu ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. III. ÚS 2575/17

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 9. 2022, sp. zn. II. ÚS 1959/22

Nález Ústavního soudu ze dne 3. 7. 2003, sp. zn. III. ÚS 511/02

Nález Ústavního soudu ze dne 26. 7. 2005, sp. zn. I. ÚS 54/05

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 1. 2001, sp. zn. IV. ÚS 472/2000

Nález Ústavního soudu ze dne 10. 7. 2008. sp. zn. III. 1537/07

Nález pléna Ústavního soudu ze dne 24. 9. 2013, Pl. ÚS 25/13

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 2852/14

Nález Ústavního soudu ze dne 3. 11. 2016, sp. zn. I. ÚS 1860/16

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 2007, sp. zn. II. ÚS 336/06

Nález Ústavního soudu ze dne 6. 8. 2014, sp. zn. I. ÚS 2942/13

Nález Ústavního soudu ze dne 18. 1. 2017, sp. zn. I. ÚS 3909/16

Nález Ústavního soudu ze dne 31. 7. 2018, sp. zn. IV. ÚS 1463/18

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 1. 2014, sp. zn. I. ÚS 3326/13

Nález Ústavního soudu ze dne 14. 5. 2008, sp. zn. II. ÚS 2014/07

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2004., sp. zn. IV. ÚS 802/02

Nález Ústavního soudu ze dne 8. 12. 2009, sp. zn. I. ÚS 118/09

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 11. 2021, sp. zn. IV. ÚS 622/21

Usnesení Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2008, sp. zn. III. ÚS 1020/08

Usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 10. 2017, sp. zn. II. ÚS 2940/17

5. Seznam ostatních zdrojů

MICHALČÍKOVÁ, Kristina. Kontradiktornost trestního řízení. Praha: 2021. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta.

HENDRYCH, Dušan a kol. Právnický slovník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1481. ISBN 978-80-7400-059-1.

Kontradiktornost českého trestního řízení

Abstrakt

Ačkoli zásada kontradiktornosti není výslovně zakotvena v § 2 trestního řádu, řadí se mezi základní zásady trestního řízení, neboť obviněnému poskytuje možnost aktivně participovat na probíhajícím trestním řízení a skrze prezentaci vlastní verze „pravdy“ ovlivnit rozhodnutí soudu o jeho vině a případném trestu. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva ji na základě této premisy považuje za integrální součást práva na spravedlivý proces a při její definici vyzdvihuje jednak právo obviněného na seznámení se s veškerými stanovisky a důkazy probíranými v daném řízení a jednak právo vyjádřit se k nim. Vedle tohoto subjektivizovaného pojetí kontradiktornosti však existuje objektivnější přístup zaměřující se na kontradiktornost jako polemiku tvrzení a názorů stran trestního řízení tvořící samotnou podstatu soudního procesu a poskytující soudu účinný prostředek k nalezení pravdy. Předmětem této práce je proto analýza různých pojetí a funkcí zásady kontradiktornosti a kritické zhodnocení rozsahu a mezi jejího uplatňování v jednotlivých fázích trestního řízení, a to při zohlednění skutečnosti, že požadavek na kontradiktornost řízení nevyhnutelně koliduje s jinými zásadami a zájmy ovládajícími trestní řízení.

V první části práce jsou nastíněny jednotlivé funkce zásady kontradiktornosti, jejich reflexe v trestněprávní doktríně i judikatuře nejvyšších soudů a předmětná zásada je dle svých funkcí zasazena do systému základních zásad trestního řízení. Druhá část práce se zaměřuje na kontradiktornost přípravného řízení, v jehož rámci je analyzována především příležitost obviněného nahlédnout do trestního spisu během a při skončení vyšetřování, právo účastnit se vyšetřovacích úkonů a použitelnost důkazů provedených v přípravném řízení v pozdějších fázích trestního řízení. Třetí část práce se zabývá vykreslením procesního postavení stran trestního řízení v řízení před soudem a vliv kontradiktornosti na něj. Důraz je kladen na právo obviněného vyjádřit své procesní stanovisko a komentovat jednotlivé prováděné důkazy, s tím, že závěrem části je rozebírán zájem zákonodárce na urychlení trestního řízení a jeho kolize se zásadou kontradiktornosti i zásadou materiální pravdy a zásadou vyhledávací. Poslední část zkoumá osud zásady kontradiktornosti v navrhované rekonstrukci trestního řádu, a to jednak obecnou otázku výslovného zakotvení základních zásad trestního řízení v novém zákoně, jednak podrobný rozbor navrhovaných definic předmětné zásady, jakož i její působení na celkovou koncepci českého trestního procesu.

Závěrem práce autor hodnotí výsledek svého zkoumání, přičemž dochází k závěru, že zásada kontradiktornosti není dostatečně naplněna zejména v přípravném řízení, a to při seznámení obviněného s důkazy ve vazebním řízení, a především při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů před zahájením trestního stíhání, jejichž výsledek lze použít v řízení před soudem jako důkaz. Autor proto v rámci úvah *de lege ferenda* navrhuje konkrétní způsoby posílení kontradiktornosti ve výše uvedených případech, a zároveň varuje před urychlováním trestního řízení na úkor jeho kontradiktornosti i předtím, že kontradiktornost je součástí každého modelu trestního procesu, a proto nemůže být zásadním důvodem pro změnu modelu českého trestního procesu.

Klíčová slova:

Zásada kontradiktornosti, právo na spravedlivý proces, kontradiktornost řízení

Adversarial principle in Czech criminal procedure

Abstract

Although the principle of adversarial proceedings is not explicitly enshrined in Section 2 of the Criminal Procedure Code, it is one of the fundamental principles of criminal proceedings, as it provides the accused with the opportunity to actively participate in the ongoing criminal proceedings and, through the presentation of his own version of the “truth”, to influence the court’s decision on his guilt and possible punishment. Based on this premise, the case law of the European Court of Human Rights considers it to be an integral part of the right to a fair trial and, in defining it, emphasises both the right to be informed of all the opinions and evidence discussed in the proceedings and the right to comment on them. However, alongside this subjective conception of adversarial principle, there is a more objective approach, which focuses on adversarial principle as a dispute of opinions of the parties to the criminal proceedings, constituting the very essence of the judicial process and providing the court with an effective means of finding the “truth”. The subject of this thesis is therefore an analysis of the various conceptions and functions of the adversarial principle and a critical assessment of the scope and limits of its application at the various stages of criminal proceedings, taking into account the fact that the requirement of adversarial proceedings inevitably conflicts with other principles and interests governing criminal proceedings.

The first part of the thesis outlines the individual functions of the adversarial principle, their reflection in criminal law doctrine and in the case law. Based on such analysis, the principle in question is placed according to its functions in the system of basic principles of criminal proceedings. The second part of the thesis focuses on the adversarial principle in preliminary proceedings, especially the opportunity of the accused to inspect the criminal file during and at the end of the investigation, the right to participate in the investigation and the applicability of evidence taken in the preliminary proceedings at later stages of criminal proceedings. The third part of the thesis deals with the portrayal of the procedural position of the parties before the court and the influence of adversarial principle on it. Emphasis is placed on the accused’s right to express his opinion and to comment on the pieces of evidence exhibited before the court with the section concluding with a discussion of the legislator’s interest in expediting criminal proceedings and its conflict with the right to adversarial proceedings as well as other fundamental principles of criminal proceedings. The last part examines the fate of the adversarial principle in the proposed recodification of the Criminal Procedure Code, both the general

question of the explicit enshrinement of the fundamental principles of criminal procedure the proposed act, and a detailed analysis of the proposed definitions of the principle in question, as well as its impact on the overall concept of the Czech criminal procedure.

In the conclusion of the thesis, the author evaluates the result of his examination, concluding that the principle of adversarial proceedings is not sufficiently fulfilled, especially in the preliminary proceedings. Namely, the right of the accused to inspect the criminal file in the custody proceedings is unjustifiably limited, and the adversarial principle is not sufficiently ensured in the case of urgent and/or non-repeatable acts carried out before the initiation of criminal prosecution, the result of which can be used as evidence in the proceedings before the court. Therefore, the author, as part of his *de lege ferenda* considerations, suggests specific ways of strengthening adversarial principle in the above-mentioned cases, and at the same time warns against the speeding up criminal proceedings to the detriment of their adversarial nature, as well as emphasizes the fact that adversarial principle is part of any model of criminal procedure and therefore cannot be fundamental reason for changing the current model of Czech criminal procedure.

Key words:

Right to adversarial proceedings, right to a fair trial, adversarial principle